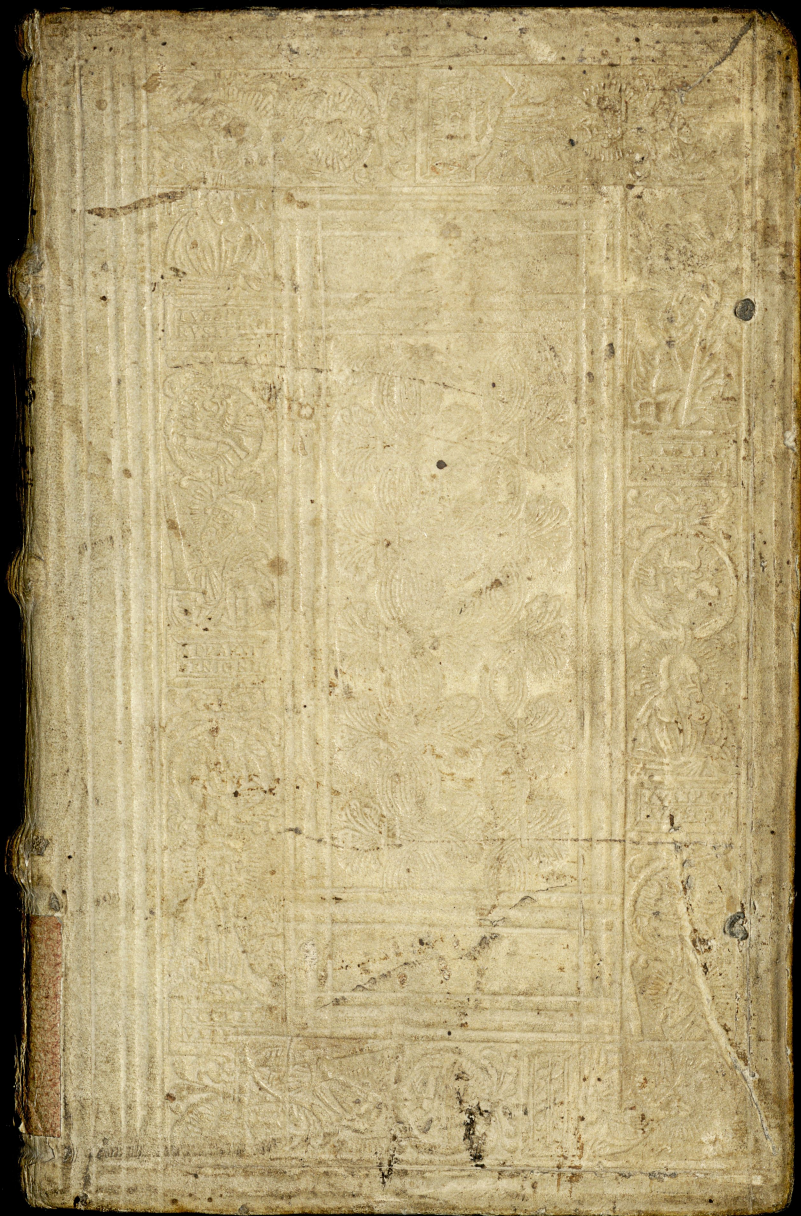

11604. v. B. d. 1r.

✓

M
85.

Johannis Latomus Carminibus Medicis

AVREOLI

THEOPHRASTI

PARACELSI, VTRIVSQUE ME-

DICINAE DOCTORIS PRAE-

stantissimi libri duo: prior Theophrasti

septem defensiones aduersus æmu

los suos continet: posterior de

morbis Tartareis elegan

tissimè tractat.

Est Contig. F. Crem. Discal. S. Augus.
Labani *ad S. J.*

TETRASTICHVM IN

laudem Auctoris.

Tempore laudatur verno pulcherrimus annus.

Limpidus ornatur sole micante polus.

Sic prope diuina Theophrasti voce probatur

Insignis medica doctus ab arte chorus.

Tollere qui lepram docuit, seuamq; podragam

Antea non medicam, vulnera passa, manum.

COLONIAE AGRIPPINAE,

Ex officina Petri Horst.

M. D. LXXIII.

THE
LIBRARY OF THE
CONGRESS

PHOTODUPLICATION SERVICE
UNIVERSITY MICROFILMS INTERNATIONAL

300 N. ZEEB RD.
ANN ARBOR, MI 48106

TEL: (313) 763-0700
FAX: (313) 763-0701

WWW.UMI.COM

1-800-541-8911

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

1980

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

1980

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

1980

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

1980

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

1980

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

030034673

AMPLISSIMO GE- NEROSO QVE DOMINO, D. IVLIO

comiti in Salm & Neuburg iuxta Aenum, &c.

*Domino suo clementissimo, Adam à Boden-
stein Theophrasti Paracelsi fidelissimus*

εὐ πρᾶττειμ.

HALES Mylesius ex toti-
us Græciæ septem sapienti-
bus vnus, olim interrogatus,
τί ἐστὶ δύσκολον; ἔφη, τὸ
ἐαυτὸν γινῶναι, τὸ ἔνκαλον.
ἀλλ' ὡς ποτὶ θεοδαί. Hęc septē

uiri prudentissimi sentētia amplissime Heros, li-
cet omni tempore fuerit vera, tamen nostra iam
tempestate verissima existit: omnes enim admo-
nendo sunt prōptissimi, omnibusq; viribus hor-
tantur, & iubent: in opere aut̃ exequendo, adeo
sunt desides, atq; pigri, vt nullum mēbrum videat̃
tur officium suū exercere, aut consentire verbis.
Quos Poetæ gentium vates, ingeniosissimē ad-
umbrarunt Ixionis fabula: quē asserunt impiē Iu-
nonis concubitū affectasse, ac eam sibi similem
Ixioni nebulam obiecisse, ex qua centauros hor-
renda mōstra produxit, id est, dum admonitores
proprijs opinionibus, & visionibus abrepti, & fu-
roribus incitati, arbitrantur, se cum pulcherrima
scientia virtuteq; negotium habere, nebulas in-
anes turpissimē contrectant: portētaq; multa, non
sine magno hominum incōmodo gignunt. Non

P R A E F A T I O.

enim duntaxat umbrā loco corporis accipiunt, sed planè ficta, inania, & falsa pro rebus ipsis (veluti singuli essent aliquod summum numen) cuius voluntas & imaginatio efficiunt necessario & subito res ipsas: se ipsos verò si agnoscerēt, nō aliud stantes, aliud sedentes loquerentur, nec in praescribēdo admonendoq; proprias, & impuras visiones sequerentur, alijsq; ipsas obtruderent, sed experiētiā, quę est omnium certissima p̄ba, & iucundissima, imo quasi anima reb. generalia diligenti examine accommodans, amplecterentur: cęcam vero fortunam & philautiam, quam si bi iniustissimè tantum tribuunt, quantum alijs derogant, manib. pedibusq; fugerent: soli q; domino immortali effectus eiuscemodi imaginatiōis relinquerent: suam scientiam, omnemq; cognitionem cogitarent eatenus veram esse, quatenus experientia p̄baretur: ea ex causa Socrates, Apollinis iudicio, omnium sapientissimus iudicatus, rectè conatus est, homines ab istiusmodi inanib. speculationib. ad actiones reuocare. Qui mechanicos inuenit certius suas tenere artes, quod eas reuera exercerēt, opus dictis responderet: quā doctos, qui multa vana, & stulta contra oēm iustitiam finxerunt: naturæq; ascripserunt, quę celeriter, vt concipiuntur, ita quoq; repētè intereunt. Falsa enim nec Deo nec veritati conueniunt mundanę, verū recta tendunt ad interitum. Quę vero reuera existunt, Deo consentiunt, congrataq; sunt, hoc in omni rep. & alia quauis re obseruare licet. Et tu amplis. Comes exemplo esse potes,

potes, qui mira industria, singulari eruditione, & prudentia vt philosophum, & pium principem decet, res vtilissimas more veterum regum tractas. Tales mediusfidijs oēs sapientes à condito mundo cupiuerunt regnare, & quicunq; huiusmodi fuerunt, optimè, tanquam veri numinis ministri præsuerunt, ac docuerunt. Hoc summæ eruditionis, & incredibilis sapientiæ vir Theophrastus Paracelsus semper docuit, & diligentissimè obseruauit, qui vt de mea professione loquar, tanta foelicitate vtramq; medicinam coniunxit, docuit, & exercuit. vt nullus post hominum memoriam ipsi fuerit comparandus: cuius principis viri Epitaphium, quod Salisburgæ, in Nosocomio, apud S. Sebastianum, ad templi murum erectum spectatur, lapidi insculptum in memoriâ sempiternâ, & honorè Dei miraculosi: & veritatis testimonium exhibendum publicè erigi curarunt.

Conditur hic Philippus Theophrastus, insignis medicinæ Doctor, qui dira illa vulnera, Leporam, podagram, Hydropisim, aliaq; insanabilia corporis contagia, mirifica arte sustulit, ac bona sua in pauperes distribuenda collocandaq; honorauit, Anno 1541. Die 24. Septembris vitam cum morte mutauit, &c.

Quia Iehoua vtroq; lumine, hoc est, naturali & diuino ipsi præluxit, restauratorem & Monarcham totius medicinæ magno hominum cōmodo eum constituit, qui miracula multis in locis fecit, & vt Epigrapha tumulo infixâ testatur, scimus istos crudelissimos morbos hætenus ante

P R A E F A T I O.

ipsum à nemine mortalium arte sublatos fuisse, sed malè incurabiles iudicatos. Noster Theophrastus vsus est doctissimis præceptoribus, artem suam accepit à Deo, cui eam ubiq; acceptâ refert magna gratiarum actione, quem nouit certissimè sanctam, & integram conseruaturum: Alteram verò quæ est spuria, ex somno, casu, visione, corrupta, nec experientia, & ratione nata, apud ingenuos omnino interituram: Quid enim adeo mirificum ac diuinum inter nos mortales esse ac dici potest, quàm rerum formas potentissimas, ex quibus omnes operationes prodeunt, adeo subtiliter & artificiose, aut à materijs separare, aut in ipsis præparare labefactando aut dissoluendo, vt corpori humano iam senectute, vel morbis debili, & confecto vires actionesq; amissas, & sæpe maiores restituant, & breuissimo tempore absq; vlla corporis perturbatione? Has easdem formas materijs adhuc immerfas, & nimiū immitas, corpus etiam optimæ valetudinis nequit separare, suumq; in vsum trāsferre, quod singulis diebus manifestissimè cernimus. Nam cōplures multa edunt, & bibunt, imò vorant, ac potant: quorū essentias non effugiunt, suiq; in corporis substantiam commutant, alioquin melius essemus constituti: Quia formales essentiæ materijs inuolutę nimis tenaciter inhærent, nec disiunguntur reuera, nisi natura per artem accipiat auxilium. Quod si hę formę fuerint immortales, veluti metallorum, & aliquot mineraliū, cur nō & nostra corpora adeo potētes, & viuaces in plurimos

P R A E F A T I O.

rimos annos conseruarent: fluxum enim, & fragile fit stabile & firmū, quod experiūdo cōpertum est. In hisce formis separandis apteq; coniungēdis magna eaque miraculosa pars medicinæ sita est, quam ante nostrum Paracellsum, medici, aut prorsus intactam reliquerunt, aut crassa Minerva attigerūt. Nunc verò in lumine magis, ac magis innotescit per homines, quos Deus certis medijs excitat, ad suam diuinam gloriam, & supremā maiestatem ostendendam cunctis creaturis, quę ingemiscunt, & expectant in tam graui, & obscura materia redemptionē, tenduntq; omnes ad immortalem, eternam, & perfectissimam formam, ad quam nunc alię propius quàm alię accedunt, pro vt archeus disposuit, & artifex expoliuit: omnia enim constant hisce tribus, sale, Mercurio, & sulphure: sed compositiones ipsorum cōsistūt varię, regūtq; multis modis simplicia, quod in morbis curandis studiosissimē obseruandum est. Nam omnes morbi, ipsorū trium exaltatione fiūt, & reconciliatione iterū curantur, veluti publicauimus in lib. Theophrasti de tribus primis, & opere magno chirurgico, & in Paramiro eius, & alijs locis diximus. Ob has morborum causas, & curas faciles nōnulli amore sui excęcati, & inani persuasione inflati, aiunt, Theophrastū esse alterū Thessalum. Quantū ad Thessalum attinet, nolimus ipsum hoc tēpore nec accusare, nec defendere, illud vnum asserimus, istos clamatores propriam inscitiam, & impudentiam prodere: Quia Thessalus dicebat omnem morbum, aut fluxum

P R A E F A T I O.

esse aut clausum, curariq; eisdem laxando & constringendo: Paracelsus autem probat morborum tres esse causas, ac totidem curas: Non dicit salem, & sulphur, & Mercurium esse morbos: vt Thessalus clausum, & fluxum: quod Galenus in li. i. in medēdi methodo reprehēdit. Aliud enim est substantia, aliud accidēs eius. Thessalus duo tradit considerata, Paracelsus tria, Medici reliqui quatuor, si numerum spectamus, mediū (vt beatus) tenet noster Paracelsus. Quid obsecro magni, & artificiosi existit potius in eo quod medicina reducatur ad quatuor, quàm duo aut tria? certe multitudo præceptionum animum distrahit, & non omni loco, & tempore optime docet. Nam quod per pauciora fieri potest, non debet per plura. Ante promoti medici ipsi asseritis duplicem esse morbum, simplicem & compositum, vel in partib. similaribus, vel toto corpore: & causam morbi esse, aut internam, aut externā, & tres præter naturam esse affectus in corpore, causam, morbum & simphoma. Cæterum calumnias cū defendere nequeant, ad alias confugiunt, longē absurdiores, quæ tamen prima fronte adparent probabiliore: Inquiunt Paracelsum vno, & eodem remedio perperam oēs morbos professum esse curari, tanquam suturem vnam & eandem soleam omnibus pedibus applicasse: præterea, non consentire triplicem esse morbum ex triplici causa, & medijs tribus vniuersos curari. Proverbiū sanē de solea sutoris huc non spectat, Nam longē aliud est medicina respectu morbi,

atq;

P R A E F A T I O.

atq; solea respectu pedis, quæ est mensura. Illa vero non est mensura, sed in corporis substantiam transit, morbum arcet, & sua efficacia tollit, mitigando. Non est pedis aut morbi mensura, nec eorum receptaculum.

Quod si sponte etiam concederemus ipsis, Medicinam esse mali mensuram, quid absurdi sequeretur? An non liceret specie vnam medicinam cunctis morbis adhibere? Vt specie vna solea omnibus pedibus conuenit, maior longioribus, minor breuioribus. Medicinæ quantitas respondebit morbo, vt soleæ pedi. Exempli gratia: Laudano, & tinctura ex Antimonio vsus est, in omnibus desperatis morbis, non tamen omnibus dedit eandem quantitatem, rectè ergo admonet vbiq; vt dosis respondeat morbo. Ad laudani quoq; administrationem, & cæterarum rerum tincturas, adiecit dosim: Nec idcirco sibi contradicit, quod asserat, morbum esse duntaxat triplicem ex causa triplici, & iterum eandem causam esse omnis morbi remediū, ac nihilominus in omnib. curandis morbis vnam quandam existere generalem medicinam. Quemadmodum enim res simplices sua efficiunt, ita etiam compositæ suos proprios habent effectus: quia morbi pro causarum ratione, alij sunt simplices, alij compositi: simplicis est cura simplex, mixti cura mixta: Hoc est, si morbus fiat ex solo Mercurio, curandus quoq; est mercurio, licet nullus sit morbus, qui non misceatur aliqua ratione, vnum tamen existit præcipuum: Si verò mercurij, & salis

P R A E F A T I O.

existat, istis duobus quoq; tollitur: sin omnibus tribus, eadem tria simul restituunt corpus sanitati: Nam quæ mediocritatem perturbant, eadē reducunt ipsam, quæ prosterunt, ea erigūt, quæ ledunt, ea sanant, quæ morti fenestras aperiunt, eadem ipsas iterū claudunt, ac vitam introducunt, quamuis non eodem modo: quia nimium exaltata, mediocritatēq; transcendentia, reuocatur sui generis nō diuersi temperatus in perfectum statum. Quemadmodum à scorpione ictus, ab eodem requirit medicinam: Hæc cura fit proprijs certis, ac proximis, deinde constat generalium esse effectus generales causas, veluti hic homo gignit hunc hominem certū, animal animal, corpus corpus, substantia substantiam. Quid obstaret quò minus omnis morbi foret generalis causa, & cura? Nā Tobias laborans singulari morbo oculorum, curatur medicina aliqua certa, nō generali. Et Neutha quatenus species, curatur specifica medicina. Ophthalmia vna generalis, vna medicina, in qua, tanquam toto, aut genere conueniunt species, & res singulæ eiusdē generis curatur. Sic etiam omnis morbus, tanquā genus latē patens, vna medicina latissimē patentia auferitur, quod Hyppocrat. Aristot. & etiam Galenus affirmant, ac natura docet. Præterea, vna est communis omnium hominum Mumia Spiritus vitæ: ergo & vna potest esse medicina: quia morbus in homine nihil aliud est, quā affectio, qua mumie, siue spiritus vitæ functio impeditur. Adhæc, quemadmodum vnus sol omnibus stellis totiq; mundo

P R A E F A T I O.

mundo lumen præbet, eaq; ad vitam, ad operationes excitat, ita quoq; vna medicina exaltata & clarificata, cunctis alijs præualet, ipsisq; animam, & vitam suppeditat. Obijciunt, nullum posse generalem porrigere medicinam, quod ille sit certa persona, hæc verò non cadat sub sensum. Hoc concedimus: Nam homo quatenus species non curatur, nec medicina, quatenus species existit, homini datur, licet in arte artificem oporteat considerare. Imo hoc volumus & vrgemus ut agnoscant, & fateantur, propter communem formæ naturam, posse remedium parari, & in natura esse, quod omnibus egrotantibus auxilium ferat, eosq; sanitati restituat: non aliter atq; verus perfectissimus medicus sua virtute omnes languores sustulit. Aqua Hyerosolimis certo tempore in eam descendentes ab omni aduersa valetudine liberabat, & vnus ignis omnes statuas quarumcunq; figurarum exculptas exurere potest. Quintam vini essentiã in omnibus morbis auferendis esse remedium præsens, quiq; medici doctissimi affirmant, quod etiam publicis scriptis, vitriolo, & antimonio & alijs tribuunt, cur non generali aliqua forma inesse crederemus, quæ in verã formam, siue spiritum metallicũ reducta, & clarificata: quã si quis habet, miracula præstat: quod turba Medicorũ, & imperita plebs sit huiusmodi omniũ ignara. Experienciã tamen manifestã nõ possunt negare, in qua vulgus longẽ magis sapit, quã fastuosi medici: quia hi omnia suis leuib. & fallacib. examinãt, ac iudicãt opinionibus, absq;
omni

P R A E F A T I O.

omni fundamēto. Galenus ait illos insanos, qui experientiam negant. Isti autem possunt discere, oleum vitrioli rubrum omnes curare desperatos morbos, Asyncriton, Theriacam & Mithridaticum, fere omnes morbos tollere, iam diu receptum est: & istimet fatentur, non memores suorum verborum, nec animaduertunt ipsis adhuc posse compositiones ex toto maiori mundo fieri longè præstantiores, nec nouerunt medicinæ substantiam, & munus, ex qua natura sibi conuenientia extrahit, repugnantia verò arcet, ac repellit, aut in suam commutat essentiam, sic natura medicinam afflicta expetit, quo ea reficiatur, tanquam cibo, & potu homo esuriens, & sitiens, & quicquid bonum est, & suam in naturam conuertere potest, retinet: reliquū abijcit, sic si morbus periculosus Sulphureus fuerit, natura requirit medicinam sulphuream, qualis si non fuerit omnino, sed generalis, exugit sulphur optimū, quo sulphur nimium exaltatū in suum reducitur gradum, morbusq; tollitur. Nec obsunt reliqua duo temperatissima sal, & mercurius, quæ corpus confortant ne vincatur tertio. Eadem communis medicina laboranti morbo Mercuriali tradita, corrigit mercurium superbientem, & peccantē, quod natura ipsa afflicta ipsum auide expectarit, quasi eger sanitatem, aut esuriens cibum. Similia vltro tendunt ad sui similia, eaq; conseruant, reliqua duo temperatissima nil mali exercēt, verum singula operatione quadam occulta, quam effectus ostendit, ratio comprobat, sensus verò non apprehen-

prehendit suis similibus se applicant, eaq; in bono si reperiuntur statu. confirmant: sin minus, reducunt ad mediocritatem, totamq; naturam temperatissima ex maiori mundo sumpta confortant, & mirabili harmonia hominem afficiunt. Propterea etiã ex conuenientibus, ijsq; excellentissimis parantur. quo naturalis balsamus qui est medicorum optimus, eò facilius à reliquis separare, ac in suum vsum transferre queat: quæ afflicta crassis, & aduersis cito vincitur, nihilq; boni efficere potest, propter magnam excrementi copiam, sic metallorum aurum est præstantissimum, cuius spiritus longè excellit reliquorum omnium, color à corpore ipsius seiunctus, quæq; vlcera & apostemata sanat, & destructorem naturæ, bonorumq; humorum mirificè emendat, & placat: ipsius argenti viui hæmatinus liquor, caducum, & paralytim & pustulas sanat: nec per se corpus saltè pustulosum expurgat, quin imò corpus physicum confortat miris modis. Hic reductus in primam materiam, & exactè confectus, veluti Paracelsus noster suo in libro Secundo de longa vita capite tertio docet, pforas, & elephantiasim aufert, quod regeneret omnem sanguinem, reliquorum metallorum vis adeo efficax esse non potest. Animalium homo: Mineralium antimonium: Eadem ratione in singulis generibus vna species præualet, & corporis eiusdè vna pars existit præstâtissima: licet singule proprias essentias, quæ certissimas species efficiunt, sortitæ sint. Quid igitur impedit quò minus vna medici-

na rectè præparata, ac perfectâ, omnium virtutes, tam macrocosmi quàm microcosmi constitutio-
 nē, & anatomiâ, generales in se contineret, easq̃
 petenti restitueret. Et quæ vniuersalis omnia ge-
 nera in vnum, quemadmodum particularia spe-
 cies complecteretur. Cæterum, qui sulphur, mer-
 curium, & sal debite separare, & coniungere ne-
 queūt, per Deos immortales nec intelligunt, me-
 iam ianitorem huius structuræ viam monst-
 ran-tem, nec vnquam adipiscentur, tam illustrem for-
 mam, & medicinam: qui etiam sua ex inscitia nō
 debent iudicare aliorum scientiam naturęq̃ my-
 steria. Nunc vos scioli perpendite vobiscum quā-
 ta iniuria Theophrastum afficiatis, quæ ignomini-
 ose appellatis Thessalum, taceo nunc, honoris
 gratia, alia turpia & mentita nomina, &c. Gale-
 nus lib. i. de medendi methodo, scribit Thessali
 audaciam, inscitiam, iniquitatem, & mores per-
 uersos. At Theophrastus ita discipulos suos insti-
 tuit: vt summa diligentia, magnoq̃ labore per to-
 tam vitam discant, ac sese exerceāt, igne omnia
 probent, digerendo, resoluendo, componendo,
 &c. Nec deterreantur à pio instituto peruersorū
 calumnijs, modò gloriam misericordissimi Dei
 patefaciant, qui & Medicinam largitur inquiren-
 ti. Omnes tamen obtestamur, veritatem vt sequā-
 tur: mendacia, & imposturas fugiant, ne proxi-
 mos lædant, ac in Dei iram incurrant. De Arria-
 nismo respondebimus breuiter, & mite: nos bo-
 na fide testari Dominum, nunquam in vllis scri-
 ptis legisse, nec à quoquam Theophrasti affectis
 audi-

audiuisse, ipsum negare Christum ὁμοούσιον
 tri, ac asserere λόγῳ diuinum esse natum. Quan-
 tum ad nos attinet, rogamus hæc mala effutien-
 tes, vt semper Christianam pietatem declarent,
 & ora immunda contineant, & non nimium la-
 xent habenas moti ira: vt impia & scelestia men-
 datia in corde peruerso latitantia, & à diabolo
 genita non prodeant, nec aliorum animos in-
 quinent, ne & D E V M iustissimum iudicem
 offendant. O vtinam hisce periculosissimis tem-
 poribus omnes istiusmodi homines (absit di-
 ctis inuidia, & adulatio) sibi proponerent te ex-
 emplar viuum imitandum, qui illustri, honestis-
 simaque familia es oriundus, summa diligentia,
 atque industria, acutissimo ingenio, solida eru-
 ditione, ac admiranda prudentia, more vete-
 rum principum tua negotia ipsemet vtilissimè
 tractas, non adeò foedæ voluptati, quam Plato
 omnium malorum escam vocauit, nec otio, eo-
 rundem malorum matre torperent, nec vana ia-
 ctantia intumescerent: nec etiam alios laceffe-
 rent: sed vtilissimæ paci, & sanctæ veritati sem-
 per studerent: D E I magnifica sedulò scruta-
 rentur opera, eumque admirarentur in creatu-
 ris, & adorarent. Propterea tuæ excellentiæ hoc
 opusculū, in quo primo Paracel se explicat ami-
 cis & inimicis, tū de morbis tartareis, ipsorumque
 originib. exaltationib. acrimonijs, & curationib.
 quomodoque formę geminarū in vsum hominum
 excipiendæ sint, scribit: quod opus cū in eo sum-
 ma vtilitas, industria, & doctrina, maximūque au-

P R A E F A T I O.

toris ingenium, & in conscribendo labor appare
at: tibi illud inscribere, atque dedicare volui: vt
& tibi gratum facerem, & tua autoritate tutum
ab inuidis minus contaminetur. Vale Co-
ines generosissime, & Adamum
tuum tibi magis magisq;
commendatum
habe.

PRÆFATIO

EXIMII VIRI AVREOLI
Theophrasti Paracelsi, vtriusque
Medicinæ Doctoris, in suas defensio-
nes, ad Lectorem.

Ausam ut scias, optime
lector, cur hunc defensio-
num Librum composue-
rim: inq^{ue} lucem emisericim:
sic accipe. Quia omnipo-
tens Deus, spiritum medicinæ rectum per
Appollinem, Machaonem, Polidorum,
& Hypocratem, viros doctissimos, & na-
turæ secretorum peritissimos, nobis largi-
ri, lumenq^{ue} naturæ à tenebrarum spiriti-
bus purgatum, splendescere, lucere, ac
operari voluit: & quia ex mysterijs, eli-
xirijs, archanis, ac essentijs, naturæ mira-
bilia opera, egregia, ac singularia magna-
lia, admirandaq^{ue} miracula prouenerunt
sepius: medicina mirabiliter in quibus-
dam pijs viris, de quibus iam diximus,
primo incepit. Tamen quia Sathan, ho-
B stis

P R A E F A T I O.

stis omnis salutis : ita in perniciem homi-
num procliuvis est, vt nunquam triticum
crescere permittat, quin lolium antea su-
um interferat, ac intromisceat: factū est,
vt medicina à priori, puro, sincero, ueroq;
naturæ spiritu, in malignum, & à vero
naturæ lumine in tenebras degenerare
cæperit, reincideritq; in pseudomedicos:
eiusmodi homines, qui omnia Sophisticis
fantasijs ita intricarunt, ac inuoluerunt,
vt ad verum medicinæ opus, quod Ma-
chaon, & Hypocrates egregiè attigerant,
nemo penè amplius peruenire potuerit.
Est enim ea medicinæ natura, ac pro-
prietas, vt quod opere, re ipsa, & effectū
non probatur, id disputationem friuolam
habet, frustra q; argutias, ac cacologiam
amplectitur. Iam autem optime lector,
id diligentius tibi considerandum ac pon-
derandum puta. Si contra Sophisticam
Logicam aduersariorum meorum, do-
ctrinam veram, operantem, & in opere
ipso consistentem tibi propono, num æquū
quaeso

PRAEFATIO.

quasi fuerit, ut operi, ac veritati garrulitas inanis cedat? Intelligis spero lector, quid, & contra quos hæc dico: contra illos nempe sanctos, quorum miracula non apparent: contra illos egregios medicos, qui medicinæ mysteria nunquam non in ore habent, effectum tamen non proferunt, fructum non ostendunt, nec ostendere possunt. Sunt tamen interim belli homunciones, & graviter de arte sua, quam nunquā benè didicerunt, blaterant. Et quidem consensus, fauor, & concursus magnus, fateor, aliquem deterrere posset, ne talibus garrulis, os obturare conaretur, exitus tamen rei, actum probat, ostenditq; cōcursum illum inanem ac inutilem esse. Nam & ille quidem concursus, qui in specie, nescio quid magni præ se fert, causa, atq; adeò fons ac fundamentum omnis erroris est. Hinc enim est quod seipsos quasi magnos suspiciunt: Hipocratem garrulum dicunt, sua somnia proferunt, sophisticasq; nugas in cælum tollunt: interim

PRAEFATIO.

spiritum medicinae iustum, mendacum, & nugatorem appellant. Sed ferendum hoc aliquo modo, & venia danda est ipsorum insaniae. Quid enim est, quod temerarius garrulus non audeat? Maior pars hominum ex hoc numero & secta, de qua & contra quam iam agimus, adeo inepti sunt, & adeo linguae suae incontinentes, ut contumelijs ac conuitijs artem suam & se defendere haud dubitent. Sed nec id quidem mirum mihi videtur, cum eam artem lingua solum defendunt, quam in lingua & ore saltem tenent, & ea parte artis se tuentur: quia unica, nullaque alia plurimum pollent, & valent. Horum dico hominum maleuola, & venenositatis plena lingua, contra me quoque aculeum fixit, & me sua mordacitate petijt. Igitur quia in rectae medicinae fundamentis, tales rabulae, radices nondum egerunt, sed aquosis saltem ac arenosis locis, fundamenta, quae nulla sunt, quaerunt, id est, inanibus, ac sophisticis nenijs nituntur: interim tamen nihil-
omi-

PRÆFATIO.

ominus eius audaciæ sunt, ut me, aliosq;
mendacijs suis rodant, respondendum eis
omnibus modis arbitratus sum. Nam cer-
tè, si vel scintillâ veræ artis unquam af-
secuti fuissent, in hæc conuitia nunquam
erumperent, sed linguam continerent po-
tius, & reipsa sese artifices egregios osten-
derent. Summa autem artis ipsorum, est
Rhetorica, quamvis non vera (vera veri-
tate nititur) & istæ præterea virtutes,
quæ omnibus pseudomedicis propriæ, &
peculiare sunt. Ne igitur in hoc decipia-
ris candide lector, sequuntur ad illorum
conuitia meæ responsiones, & defensiones,
quas ut diligenter & attentè legas, sum-
mè rogo. Quamvis enim necesse non ad-
modū erat, ut illis responderetur, sed satis
superq; benignè ageretur, si illos, ut poëti-
cos medicos, eloquentes receptorum com-
positores, ac nebulonicos medicinarū præ-
paratores, obturatis auribus, clausisq; ocu-
lis præteriremus, ac negligeremus: tamen
ut ab omnibus intelligatur medicū absq;

PRÆFATIO.

opere & absq; curandi vero effectu, nihil esse: item, opus ipsum medicum esse, non linguam: ideo à me hoc factum existimabitis. In hac etiam re, quamvis diu impeditus fui, ne scripta mea in lucem emitterentur: tamen in gratiam Archiducatus Carinthiæ, cui hæc opuscula & donavi, & ascripsi, nolui diutius ea mecum retinere. Igitur si ab illustrissimis, & eximijs viris archiducatus Carinthiæ præfectis, & dominis, hæc scripta mea ad te peruenerint optime lector, dignaq; tibi videbuntur, ut legantur, erit, quòd illis, uti bonarum omnium artium fidelibus fautoribus, gratias agas. Hi enim nisi essent, nunquam, mihi crede, libri isti diuulgati fuissent. Interim Theoricum in hac scientia sic a-ma, ut opus ipsum, artem esse putes, & bene vale. Data in Ciuitate S. Viti
19. Augusti. Anno, &c. 38.

SEPTEM DEFENSIONES
Præstantiss. vtriusq; medicinæ do-
ctoris Aureoli Theophrasti
Paracelsi : quarum
prima est:

DE INVENTIONE
nouæ Medicinæ.

Q Via hoc opere, emittere quasdam
defensiones ad professionis, facul-
tatisq; meæ incolumitatē necessarias in-
stitui contra quorundam muliebrem, ac
valdè puerilem leuitatē, qui quouis ven-
to statim prosternuntur, ac quacunq; re
leuicula facile offenduntur : necessaria
videbatur, ac primo loco ponenda, hæc de
nouæ medicinæ inuentione. Necesse enim
est, causas ac rationes, vel vulgi gratia o-
stendere, cur in operibus ac libris meis,
quasi nouam Theoricā ac physicam, no-
uasq; istarum rationes proferam, à priscis
philosophorum, Astronomorum, ac Me-
dicorum scholis incognitas, imò planè oc-

zultas, nec vnquam hæcenus auditas: quarum vt plurimæ sunt: ita hæc maxima ac præcipua est: quod harum artium rationes, causæ, ac fundamenta, à veteribus maxima ex parte falsa, incertaq; scripta, ac tradita sunt. Quo factum videmus vt multæ nobilissimæ artes obscuratæ, tenebris erroreq; obrutæ, ad nostram vsque ætatem manarint. Et quod omnium pessimum est, istas nugas, ac manifestos errores, ita deinceps temporis progressu auxerunt, firmarunt, ac comprobarunt ipsi authores, vt etiam pro certis, pro irrevocabilibus, ac folijs Sybillæ verioribus hominibus discendos, tenendos, ac reuerendos proponere ausi sint. Hinc etiam factum, vt anathema iudicatū sit, si quis contra eiusmodi nugas, vel cogitare, vel hiscere vellet. Adeò violenter error hic authoritate, ac voluntate errantium, radices egit. Persuaserunt nimirum miseris hominibus, fas non esse, iudicium ferre de his omnibus regulis, propositionibus, artibusq;

busq̃, aliter quàm ipsis placuerit. nec enim fieri posse putarunt, vt suis speculationibus firmitus aut verius quid à quopiam inueniatur. Quam insignem insaniam, ridiculamq̃ adeo stoliditatem, mirari non satis possum, nō dum silentio præterire. Cum enim cælum ipsum, in naturæ lumine, semper noua ingenia, nouas inuentiones, artes, nouasq̃ ægritudines nobis producit, vt videmus, ista quæso omnia nihil erunt? Natura tam sagax, tam sedula, tamq̃ ingeniosa est, vt subinde noui quid excogitet, & inueniat, vel antea inuentum, augeat: nos nostra ingenia, naturæ haud in totum dissimilia, marcescere volumus, eisq̃ de omni meliori fructu diffidemus? Non equidem commodum nobis existimo, nec naturæ conueniens. Quid enim? Pluuiæ ante mille annos delapsæ, num ad fructus nostros, ad messes, ad cætera nobis prosunt? aut nouas quotidie desideramus? Credo sanè. Num solis cursum, qui ante mille annos fuit, scire ma-

gnopere desideramus? non arbitror, sed qui nostro hoc anno, & semper sic præsentem cursum syderum avidius cognoscimus, quo præsens vita nostra regitur ac temperatur. Nonne etiam Christus hoc innuit, dum dicit: Satis est unicuique diei, ut suam onus ferat, satis, ut quilibet dies, suas molestias habeat: quasi diceret, satis erit ista te agere, quæ præsentī die agenda: & istis incumbere, quibus incumbendum præsens vita suadet. Deinde concludens, crastinus, inquit, dies ipse quoque suas curas habebit. Quia igitur quilibet dies mala sua ac curas suas secum habet, in quolibet autem die duodecim horæ sunt, & istarum quælibet hora suas proprias operationes habet: quid quæso duodecima primæ nocebit? aut quomodo prima hora duodecimam accusare poterit de nova operatione, cum quælibet suas habeat? Vnaquæque res secundum tempora sua distincta est in monarchiâ propriam, & ideo præsentia curare, de præsentibus cogitare,

ac

ac solliciti esse debemus, haud de præteritis. Deinde quælibet singularum rerum Monarchia, præfectum suum ac Monarcham habet: lumen naturæ, & sic plures sunt monarchiæ factæ in creaturis ac operibus Dei, ad discernendum, cognoscendum, ac corrigendum naturæ lumen ab initio vsq; ad finem mundi: in quo variè ac graviter hætenus contra talis monarchiæ tenorem peccatum comperimus. Ego igitur tenore ac virtute præsentis naturæ luminis, & propter nostræ, quæ nunc est monarchiæ prædestinationem, in his quæ scribo, velim, optaremq; liber esse, minimeq; à quoquam reprehendi, præsertim tamen in hoc, quod de Sophistica medicorum arte (quam meram vanitatem, errorem, & deceptionē esse ingenuè fateor) scribo, admodum cuperem esse tutus, minimeq; impediri. Nā & ppter fundamenti mei certitudinē, aliorumq; in medicina errorem volo iam copiosius ac liberius aliquantulum de stultitia eorum differere,

nec

nec interim *Academiarū* multarum vim
abhorrebo. haud enim me, spero deiicient,
nec lassabunt facile. Sic igitur primo in-
ferendo: *Medicina est Opus quoddam*, si
est Opus, ergo opus illud suum artificem
ostendet, laudabitq. Iam autem ex his o-
peribus, iudicium de singulis videbimus.
Opus illud est ars, ars verò doctrinam &
intellectum dat operis: & sic ars, median-
te doctrina operatur in edificando, & con-
ficiendo illo opere. Omissis autem alijs ar-
gumentis multis, sic breuiter queremus:
Quæ nam recta medicinae scientia & ars
sit, istorum ne medicorum, qui in Scholis
& academijs, de arte sua multum blate-
rant, an ne mea? Hæc quæstio, credo faci-
lis erit, nam opus ipsum, de quo diximus,
eam dissoluet, ac de ea iudicabit. Oporte-
bit nimirum alteram falsam esse, nec id
admodum mirabimur statim. Nam & hic
meminisse debemus eius, quod Christus de
nostra philosophia sæpius innuit, dum in-
quit. *Venient falsi prophetae, in terra fa-*
cien-

cientes multa miracula, &c. Quæ sententia non de Christiana solummodo, vel Evangelica doctrina loquitur, sed is, qui æternam lucem nobis miseris ac damnatis antea hominibus retulit, renouavit naturale quoque lumen, & à tenebris purgavit. Sicque ad medicinam referri potest ac debet, ista in Evangelio sententia. Et ideo etiamsi sunt pseudomedici quidam, non rectam huius artis viam sequentes, & tamen signa nonnunquam facientes, quod fieri potest, nihil damni adferent rectæ medicinæ. Nam quemadmodum in veteri testamento legimus, Moysen ex opere aliū apparuisse, quàm cæteros quosdam maleficos, sic hucusque semper rectæ medicinæ fundamenta, & fantasie quædam de medicina, opponuntur, quorum differentia ex opere probatur, & semper bonis paucis, mala multa admixta esse solent, idque non circa hanc tantum, sed circa alias etiam omnes artes accidit. Quia igitur necesse est, ac volo, ut opus ipsum, me
aduer-

aduersamq; meam partem probet, vt ex opere, dico. de iusto artifice, iudicium fiat: & tamen fieri potest, vt eadem opera recte medicinae, etiam apud pseudomedicos nonnunquam reperiantur, iuxta id, quod Christus de prodigijs ac signis dixit, istud ipsum, ista inquam opera, bona malaq; rectius apparebunt, in hoc proposito exemplo. Ponamus aliquem ex febris grauiter laborare, febris terminus propositus, est trium mensium, vt sic peractis tribus mensibus, febris euanescere, & vltro abire deberet: ægrotus autem languore ac tædio percitus, medicinae auxilium implorat, vt ante terminum etiam à febre liberetur. adsunt iam medici duo: verus, & non verus: rectus & falsus. Quid igitur? Falsus medicus artem suam in paciente exercet, leuiter, pedetentim, ac tardo admodum gradu in medicando pergit. Tarde incipit, tardius progreditur, tardissimè perficit: multum enim temporis consumit in Syrupis coquendis, in laxatiuis parandis,

in purgationibus dandis, in epulis proponendis ex auena, ordeo, cucurbitis. Citrullis, & eiusmodi alijs, coctis, cum lulebo, & talibus. Interim tamen sæpius enematisat, vel Clysterisat, ut vocant, & sic tēpus tardè leuibus, ac suauibus admodum verbis protrahit, donec ad terminum suum vltro morbus perueniat: tumq̃ id ipsum suæ arti, laudi ascribit, se sanasse, inquit, haud morbum vltro desisse. Rectus è contra medicus, iustus in medicina artifex, sic agit. Illum morbi terminum posteaquam cognouit, in duodecim partes eam diuidit, primam & alteram dimidiā in sanando sibi sumit, cæteras decem & dimidiam, cito abscindit, abigitq̃, & sic opus discernit inter bonum medicum, & malum, inter rectum ac falsum.

Est & alia causa, quæ me multū mouet, ut deliria medicorum nostrorum indicem, ac in lucem proferam: ex qua quoq̃ nō minus quàm ex superiore, clarè apparebit, recta medicinae scientia quæ sit. Dicunt

cunt me in libris meis de morbis quibus scribere, qui incurabiles ac insana- biles planè sunt, & quasi temeritatis, siue impudentiæ in hoc me accusant. O hominum deliria, & plusquàm insania. Quis rectus medicus morbum insanabilem dicet, nisi eum, cum quo mors coniuncta est. Iste enim morbus, fateor, qui morti est proximus, nunquam sanatur. At Podagram, illi dicunt, epilepsiam, & eiusmodi quosdam, sanari non posse. O crassa ingenia, & helleboro sananda. quis hoc vos loqui iubet, rectæ medicinae, omniumq; bonarum disciplinarum imperitos, stolidos, & Melitide stultiores? Cur non potius Christi verbum recordamini, dicentis: Aegroti opus medico habent. Illi igitur, quos sanari vos posse negatis, num non aegroti sunt, aut num sani antea sunt? Certè equidem credo, aegrotos esse podagricos, epilepticos, hydropicos, leprosos, & tales: & eam ob causam medico ijs opus esse. Si medicus penes illos requiritur, cur dici-

dicitis quæso sanari eos non posse? cum tamen officium medici sit sanare, & ideo ipsi medicos sibi aduocant, quò sanentur? Sed patet, & in promptu est Responsio. Nam ideo id dicunt, quia in errore concepti sunt, in errore versantur, & quæ eos peperit mater, inscitia vocatur. Quilibet morbus paratam habet suam medicinã. Deus enim mirabilis videri, & haberi vult, in ægrotantibus, in miseris ac morbosus hominibus, præsertim tamen in Epilepticis, in apoplecticis: Item chorea S. Viti, & eiusmodi alijs morbis, quos non recenseo, laborantibus. Deus enim ille est, qui præcepit, diliges dominum Deum tuum solum, &c. & proximum tuum sicut te ipsum. Vis ergo Deum diligere? certè & opera eius, creaturasq; eius diligas, necesse est. Vis proximum tuum diligere, non hoc illi dicere te oportebit, nemo te sanare, nemo curare te poterit, imò dicendum potius, ego te sanare nō possum, vellem quidem, si modò possem, curam tu

C morbi

non peruenerit, quod ab eius manu non accepimus, aut quorum similia ab eo nos recepturos non speramus? Certè, qui de æternis nos imbuat, etiam de temporalibus docebit, qui animæ medicinam indicauit, & corporis non occultabit, & qui, quod plus est, benigniter elargitur, quod minus est nequaquam denegabit. Nam vtræq; perpetua, & temporalia, magna ac parua, simul in vno sunt, & ex vno oriuntur. Quanquam enim hoc verum, quod de animæ salute, æterna sapientia, palàm & ore tenus locuta est, ac docuit: de medicina non item, attamen hoc ipso, dum inquit, ægroti habent medico opus, & medicus ex Deo est, quis medicus negabit, Deum se habere instructorem, magistrum ac doctorem suæ artis? Medicus est ille, qui Dei vice fungitur, & loco Dei est, quo ad corporis morbos, igitur necesse est, ex Deo ut habeat, quicquid habet, ex Deo didicerit, si quid scit. Sicuti enim medicinæ, ut sunt herba & talia, non à medico proprio

prio sunt, sed à Deo proficiscuntur, sic scientia quoq; medica, non à medico, sed à Deo est. Quanquam etiam triplices medici sunt: Quidam enim ex natura, & à cœli medicis, tanquam parentibus nascuntur, in constellata influëtia conceptionis, ex qua etiam nati sunt Musici, Mechanici, Rhetorici & eiusmodi artes: Alij quoq; medici sunt, qui ab hominibus medicis instruuntur, & hominum opera industriaq; ad medicinæ scientiam perducuntur, in quantum id fieri potestate ac ratione hominis potest: Tertij sunt, qui à Deo diuinitus nobis dantur, à Deo docentur, de quibus scriptura loquitur: Quilibet sciens à Deo docebitur, id est, quod quisq; nouit, id à Deo didicit, & quod quisque habet, à Deo accepit. Et quia sic, ut vidimus tripliciter medicinæ professores discernuntur, nequaquam mirandum hoc est, si in Theorica ac rationibus non semper conueniunt, sed dispares appareant, in opere enim omnes conueniunt, & om-

nes ad eundem terminum ac finem tendunt. Natura suos instruit, secundū quod conceptio suas influentias accepit: sic homo eosq; alios docet, quousq; vires ingenij & doctrina eius hoc patitur: sic deniq; Deus nos erudit, prout diuinæ voluntati suæ placuerit. Et vt in summa ac breuiter omnia ista concludam, sic sese res habet. Homo quilibet qui alium instruere, aut docere velit à Deo, & ex natura suam doctrinam habeat, necesse est: & quicquid ultra, vel præter hæc docetur, id error est, & in proximè dicto errore computandum.

Secunda defensio, De nouis morbis & nominibus eorum.

DE eo, quod novos quosdam morbos, antea nunq̃ descriptos, nouaq; nomina, à nullo vsquā audita, describo, defensione,

one, purgatione, ac tuitione mihi opus est:
& primo de morbis nouis, de saltatione fu-
riosorum, quam vulgo Choreã S. Viti vo-
camus: item de his qui sibi mortem con-
sciscunt: item de falsis morbis, ex incanta-
tionibus prouenientibus: Item de demo-
niacis, vel obsessis malis spiritibus: qui
morbi nunquam in medicina comprehen-
si sunt: quod tamen iniquum mihi vide-
tur eos silentio præterire, & incuratos re-
linquere. Qui igitur de his mirari velit,
perpetuo miretur, per me licebit: ego po-
tius lætor, gratiasq; ago, summo meo Do-
ctori Deo, qui iustis artibus per ætatem
meam me imbuir. Etsi quis causam hu-
ius nouæ inuentionis scire velit, sic accipi-
at. Astronomia recta, medicis hætenus
ignota & occultata fuit, & adhuc est.
Non enim vnquam de ea vel cogitarunt
seriò, vel laborauerunt diligenter. En
causa, cur ipsi tales morbos ignorauerint.
Ego Astronomiam diligentissimè per-
scrutatus sum: ea, de eiusmodi morbis,

me docuit. En altera causa, cur ego de nouis morbis scripserim. Si igitur medici ante me hoc fecissent, si citius de astronomia melius sensissent, iam isto labore ego carerem, de nouis morbis scribendi: isti iā morbi cogniti essent, ac perspecti omnibus, Sed quia à medicis Astronomia contemnitur, negligitur, reijcitur, ex vnius ignorantia, aliarum multarum rerum, & veræ adeò medicinæ imperitia nascitur. Nam absq^{ue} Astronomia, nunquam medicina vel disci commodè, vel cognosci potest. Quia igitur medicina aliorum, & magna ex parte omnium scribentium, nō ex vero fonte profilit, ex quo, fundamenta, veræ medicinæ manare debent: ego verò de iusto fundamento, atq^{ue} adeò de iusta medicina, verè gloriari possum, cur nō hanc potestatem authoritatemq^{ue} mihi sumerem, aliter de medicina scribendi, atq^{ue} alij scripserunt? Libros conscribere, cui libet concessum ac liberum est: item loqui, consilia dare, alios docere omnibus licet.

Sed

Sed benè scribere, vera loqui, recta consilia dare, fœliciter docere, non omnibus, imò non nisi paucis datum est. Nam & Christus, testantibus Euangelistis, alios docens: ita docuit, ita semper locutus est, vt qui docendi potestatem habebat, non sicuti Pharisei & scribæ, & talis potestas, authoritasq; obseruari debet, quam opera authoritatis plena deniq; sequuntur: vt si sermoni ac doctrinæ per se minus creditur, propter opera tamẽ ei credatur. Quia igitur perpetuo hoc verum, vt melius is rem aliquam, qualiscunq; sit, cognoscat, qui ipse oculis eam viderit, qui ipse manibus palpauit, & diligentius eam introspexerit, quàm is, qui ex auditu saltem opinionem sibi concepit. Spero idem quoq; in nostra arte iudicium fore, vt is in medicina, certior ac verior habeatur artifex, qui verioribus fundamentis nititur, & ex ipso medicinæ fonte omnia loquitur & agit: quàm qui absq; fundamento, pro arbitrio suo de medica arte garriunt.

Verum quidem hoc. Ægrotus medico subijcitur, & medicinæ quasi obiectum est corpus infirmum: propterea etiam nosse omnia morborum genera, medicus homo debebat, eorumq; simul curas. Sunt tamē qui, cum omnes morbos non nouerint, aliquos tamen noscunt, & in illis gloriātur: ferendum hoc est, fateor. Non enim omnes omnia possunt: non singulis perdiscendis, quodlibet ingenium sufficit. Imò, sic Deus ipse dona sua plerumq; diuidit, ut pro diuino arbitrio, huic hanc, alteri aliam artem, aut aliud donum committat: quemadmodum hæc, inter discipulos suos quoq; distribuit. Et sic quilibet in sua vocatione manere, & quisq; donū suum gnauiter, ac diligenter exercere debet. Cuiq; enim scientia sua honorifica est, si in ea sola sedulò versetur: nec inhonestum ei reputabitur partes, sibi non commissas, ignorare. Hoc autem minimè ferendum videtur, in plerisq; medicinæ professoribus, qui de suo quidem termino gaudent,
quem

quem propositum habent, sua scientia delectantur: & eousq^{ue} progrediuntur, donec terminum se attigisse putant: sin autem ars eos, vel infra uel ultra terminum defecerit: hoc dicunt, impossibile esse: etsi quos sua scientia morbos depellere nequeunt, dicunt incurabiles illos esse, &c.

Deinceps de nouis nominibus morborum, & de nouis receptis, quibus in scriptis meis utor, nemo mirabitur. Nō enim ex inscitia, aut simplicitate, neq^{ue} inconsultè hoc à me fit. Verum etenim fateor, herbarum, omniumq^{ue} simplicium nomina: item recepta veterū medicorum, ita clarè in chartis expressa sunt: ut à quouis vel mediocriter instituto, legi & disci queant. Hæc tamen causa est, quæ me scribentem plurimum mouet: & hoc ipsum est, in quo vis omnis consistit. Nomina in medicina vulgaria, plerunq^{ue} ex multis ac varijs linguis composita ac com-
portata sunt: ita ut eorum proprium & ingenuum intellectum, aut significata
nun-

nunquam habere possumus: nec vnquam propriè in nostram linguam cadit. Imò, illi ipsi talium nominum compositores, & apud quos eiusmodi vocabula primò nota sunt, vix recte ea intelligunt: variant enim plurimum, sicut & in nostris regionibus fieri videmus: vt in singulis penè villis, aliter atq; aliter rebus nomina imponantur. Multi passim pandectas, & alia conscripserunt: tamen ita semper variant, & ita ex hoc in aliud incidunt: vt eis fidere, minimè tutum mihi videatur: idq; ob multas causas. Ego igitur in id periculi me conijciam? aut in artem palam ac notoriè incertam consentiam? vel me intermiscebo? minimè faciam: nec id facere, me conscientia iubet, si pius esse velim. Comperimus enim ex libris ipsorum, nullum caput esse vel minimum, quin nugis & maximis erroribus refertum sit: semper aliquid fallatiarum, ac doli secum adferunt: quò etiam id, quòd alias bonum erat, commaculant, ac deprauant. Quid igitur

igitur tales scribes me iuuabunt? quod
gaudium præbent? aut quid vtilitatis
ex eis capturus? Non in ipsis Rethoricam
quæro, non latini sermonis elegantiam:
sed medicinam: de qua tamen planè nihil
instruunt, nihilq; certi docent legentem.
Memini etiam me aliquos audisse, dum
de receptis meis sermo erat, quæ noua ac
insolita illi appellabant, dicentes. Nouū
tu in receptis tuis processum inducis: quod
non laudamus: nil enim alienum adferre
debeas, secundum Dei præceptum De-
cimum, vbi prohibentur aliena concupi-
scere, &c. Bene quidem ac valdè subtili-
ter: & quia de decimo præcepto tam ciui-
liter reprehenditis, eiusq; me transgresso-
rem dicitis, latius fortassis ista materia
tangenda erit. Quæro igitur, quid alienū
sit, & quid non alienum? Nonne hic alie-
num videtur accipere, qui, quæ ad se non
pertinent, subtrahit? nonne & hic qui in
ouile per fenestras aut alibi descendit?
credo sanè. Item si quis medicinam exer-

cer, ad se non pertinentem: si quis pro me dicamēto, administret in eo loco, aut morbo venenum forte, nonne hoc alienum, nonne decimo præcepto contrarium? profecto arbitror. Sed parcite quæso, boni medici, mihiq; ignoscite, si scientiam vestram nimium declaro. Nam si bona est, uti vos arbitramini, gratias insuper agitis spero. Sin vero mala, inter est tamen vulgi id scire, nec multum me peccare video.

Quod scribo de demoniacis ac malis spiritibus obsessis, id deniq; homines mordet, nec vlla ex parte placet: ego tamen nihilominus, interim hoc scribo, ac scribam, his fundamentis ac causis me sustentans. Si ieiunia & oratio diligens, malos spiritus expellit fugatq;: credo hoc in primis medico committi officium, ut regnum Dei ante omnia quærat, quò cætera necessaria, sibi largius adiiciantur. Si ei à Deo permittitur, ut orando, suis ægrotantibus subueniat, credat id bonam purgationem

tionem esse: si iubetur ieiunando morbos sanare, existimet id ipsum optimum confortativum esse. Dicite mihi quæso, num solum in herbis, radicibus, lignis, lapidibus, gemmisq; medicina consistit? num planè nihil verbis tribuendum? & post hac quoq; de verbo meam sententiam didicam. Quid enim est, quod verbum efficere nequeat? Qualis est morbus, talis & medicina: si herbis morbus committitur, tunc herbis curatur: si gemmis destinatus est tunc gemmis quoq; sanatur: si ad ieiunium, morbus ordinatus, tunc per ieiunium tollatur necesse est. Daemonio malo obsessum aliquem esse, extremum malum est & deterrimus morbus. Si autem Christus, contra talem morbum remedium, & medicinam promittit exhibetq;: cur istam medicinam non perscrutarer, ut quid in morbo sit, quidq; in receptis contineatur scirem? Cælum homini morbos adfert, illos medicus depellit: si cælum ipsum me dico cedere cogitur? ergo & Sathan, ergo

& demones mali cedent, si recte ac iusto modo, medicina ordinetur. Hoc tamen de eiusmodi morbis, Neotherici ac moderni medici, ideò mihi obijciunt: quia in multiloquio suo Mesue, alijsq, quorū ipsi æmuli sunt, nihil scriptum de his inveniunt.

Obijciunt quoq, quod morbis alia nomina & noua addo, quæ à nemine intelliguntur: cur non veteribus nominibus, & vsitatis hætenus, contentus sim, interrogant? Sed cur quæso veteribus nominibus vterer, falsis ex nullo fundamento iusto sumptis? cur istis vocabulis morbos onerarem? quæ cum morbo nihil commune habent, quæq, cum morbo nata non sunt: sed sunt saltem ficta ac peregrina, quibus an ægritudines aut aliud significetur, ignoratur? Quia istam incertitudinem perspicio, cur circa vocabula tanto perè curiosus aut sollicitus esse vellem? Si morbum benè cognouero ac intellexero, licitum erit credo, vt quo velim nomine, purum

purum appellem, apto tamen. Non refert
multum Apoplexin ne dicam, an Apo-
plexian: nec angebor valde, de paralyſis
antepenultima ſyllaba, ſiue corripiatur,
ſiue producat: non me ſollicitum reddet
fulguris caducus, ſiue Epilepſiam, ſiue
Epilentiam vocites; non deniqꝫ curo, græ-
cum ne ſit vocabulum, Arabicum, aut Al-
goicum: modò ipſum morbum cognoſcam,
& vnde oriatur ſciam, & remedium ei
parem, nomenqꝫ morbo concordans, ac
conueniens vt dem. Hæc ſunt circà mor-
bos neceſſaria, alia autem inutilia ſunt:
& quibus tempus inutiliter perdimus ma-
gis, quàm alicui proſimus: Et vt de nouis
morbis inueniendis plura dicam, quorum
hic & alijs locis fortè memini, multæ ac
magnæ cauſæ ſunt, quæ me impellunt co-
guntqꝫ: vt nouos inquiram. Cælum enim
ſemper alia atqꝫ alia operatur: quotidie
aliud eſt, & in aliud mutatur. Quia cœ-
lum quoqꝫ veteraſcit, & ſenium ſuum ha-
bet. Sicuti enim puer natus ſemper ætate

D

accre-

accrescit: semper mutatur: indies ad eā
pergit ætatem, quæ pueritiæ est dissimi-
lior, donec etiam mortis terminum attin-
gat. Sic Cælum quoq; suam pueritiam pri-
mo habuit, & senectuti prædestinatum
est, mortemq; id est, finē, destructionemq;
sui expectare cogitur. Et ut qualibet res,
quotidiē in aliam ætatem mutatur, sic o-
perationes virtutesq; eius, cum ætate mu-
tantur. Si igitur effectus ac opera rerum
mutantur, quid iuvat, scabiem puerilem
considerare in eo, qui iam senex est? Ideo
autem hæc omnia de nostra præsentī mo-
narchia loquor, & de nostro tempore dico,
propter firmamenti, elementorumq; æta-
tem. Accedit huc etiam tanta inter ho-
mines mutatio, tanta omnium rerum mo-
rumq; varietas, carnisq; tanta luxuria,
crapula, ac mirabiles, ad omnia mala, af-
fectus, ut nunquam ante hoc seculum ma-
gis, à mundo etiam creato. Ex quo dein-
de talis gentium pressura sequitur, qualis
nunquam antea fuit. Sequuntur etiā mor-
bi

bi alij, & medicina alia, nunquam antea cognita aut visa. Nihil igitur est, ut medicus aliquis dicat, utar, & contentus ero istis libris, qui ante bis mille annos scripti sunt. Non certè eadem causæ iam sunt, quæ tunc temporis fuerunt: aliud tempus, alia hæc ætas, aliam medicinam postulat, aliam diligentiam exigit: quemadmodum hoc utraq; philosophia, tum cœlestis, tum elementalis satis ostendunt. Aliud certè iam agere, aliud cogitare, aliter suis rebus consulere, ac prospicere debebant, prædicti medicinæ doctores: præsertim cum oculis videant, rusticos nonnunquam, qui rudes, & ab omni eruditione alieni, plures sanare, scilicet medicinam exercere, quàm ipsi omnibus ex libris, adhibito etiam rubro pileo pallioq;. Imò facile credo, si istarum rerum causas cognoscerent: palliati isti ac purpurati doctores, statim eos mutatuos ornatum, & pro rubris pallijs, culeos cinere conspersos, Niniuitarum more, sumpturos. Et ex causis

D A præ-

prædictis huius defensionis certus sum, in dubiusq; de nouis morbis scribere, ac nomina eis vocabula imponere, mihi esse licitum, &c.

Tertia defensio, De nouorum receptorum compositione.

V*ltra prædicta, blaterant etiam vehementer indocti, ficti ac fungosi medici, contra me, dicentes: Recepta mea quæ scribo, mera venena & mera nociua continere: imò nihil aliud esse, quàm corrosiua, & extractiones omnium venenorum, ac malorum naturæ. In quo defendendo non multum laboro, cum res ipsa contrarium ostendat. Attamen, si dignos ipsos arbitrarer responso, interrogarem prius, num etiam certò scirent, quid venenum, aut non venenum esset, item num quædam etiam in venenis, naturæ*

tura mysteria essent, an nulla. In his .n. præsertim scio, ipsos ignavos ac planè asinos esse, & naturalium virium inscios. Quid autem quaeso omnium creatarum rerum, omnium nascentium est, quod non singulari virtute ac dono, ad utilitatem hominis, præditum sit? Cur quaeso venena contemnenda iudicamus: cum tamen venenum ipsum nemo quærit, sed naturam in veneno quærimus? Nemo ignorat Bufonem, quàm monstrum deforme ac venenosum sit, attamen eximiū mysterium in se habet, & eximiam virtutē contra pestem. Mysterium igitur illud, contemni debebat, propter venenum & propter deformitatē Bufonis? nonne dementia id iudicaretur? Quis est, qui primus receptum naturæ composuit, ac conscripsit, nonne Deus? Cur igitur eius compositionē aspernarem? etiamsi eiusmodi compositio fiat, quæ vel mādima, vel impossibilis videatur. Ille hic est, cuius in manu omnis potentia ac scientia est, & quia omnia be-

nè dissonare nouit, quia omne *Mysteriū* recte ordinare scit, cur ego in hoc abhorreo, aut cur *utiliorem* partem, propter paululum *adiacentis* veneni, abijciam: Quod libet sanè *istic* adhiberi, & in isto loco *vsurpari* debet, in quo loco, *vsus* eius esse potest: nec alia *adiacētia*, si quæ sunt, quæ mala videntur, *pertimescere* debemus. Deus enim *medicus*, & *medicina* est: & ideo, quilibet *medicus* benè *meminisse* etiam *virtutis* ac *summæ* *potestatis* Dei debet, quam *Christus* nobis indicat, dicēs. Etiam si *venena* biberitis, non nocebit vobis. Si igitur *venenum* nocere potest, sed deuincitur, in illo, qui eo, iuxta *ordinatā naturæ* dispositionem, *vititur*, cur *venenū* à vobis *contemnitur*? Certè quicumq; *venenum* contemnit, ignorat illud, quod in *veneno* est. *Archanum* enim quod in *veneno* est, ita *munitum* est ac *tutum*, vt à *veneno* *lædi* nequeat. Hæc q; hætenus nō ideo adduxi, vt ad *defensionē* mei *sufficere* putarē, aut q; his, *aduersarij* mei *contenti*

renti esse debebant, sed sunt alia adhuc, quæ quoq; adduci necesse est: vt sic de veneno clarius & perfectior sermo fiat.

Quæro igitur, qui sit, vt istud in me animaduertitis, cuius vos pleni estis, aut cur de vnico granulo mali me damnatis, cum in vobis plaustra inueniantur malorum? De receptis meis me capitis crimine accusatis: interim tamen vehementer quæso ac rogo, vestra qualia sint, contemplantini, vt primo in purgationibus vestris. Num putatis, in omnibus vestris libris purgatiunculam esse, quæ veneno careat? & quæ ad mortem non plus, quàm ad valetudinem bonam faciat? quæue sine periculo ac damno ab ægrotante sumi possit? Si iusta dos in ea nõ obseruetur? Est autem dos (vt istum quoq; punctum hic attingam) recta mensura, ac mediocritas, pro qualitate ac magnitudine morbi & corporis ægrotantis, in medicina seruanda, vt ne in excessu vel defectu peccetur. Hanc dosin qui obseruat, venenum

non ministrat, sed medicinam. Posito etiā
quod veneno in receptis meis vtor, quod
tamen nunquam probabitis: in illo tamē,
si rectam ac conuenientē dosim ponerem,
num culpandus viderer? Patior in hoc
publicum iudicium fieri, voloq; omnes de
hoc sententiā ferant. Certò scimus, quod
tyriaca ex Tyro serpente paratur: quò
serpente vix alius inuenitur venenosior.
Cur igitur tyriacam vestram non repre-
henditis, cum serpentis venenū cōtineat?
Forſitan, quia videtis tyriacam non no-
civam, sed bonam esse, & ad valetudinē
facientem, idē de ea tacetis. Quid si autē
medicina mea nō minus salutifera, quā
tyriaca vestra reperiatur? an ideo reijciē-
da, quia noua est, vobisq; minus placeat?
Tantum ne in hoc ætas pollet, & sic vo-
bis adolescentia odiosa est? Si, quid pro-
prie venenum sit, rectē interpretari veli-
tis, quid est, quod venenum non sit? om-
nia certē venenosa, nihil quod veneno ca-
reat. Vnica Dos est, quæ veneno caret,

Et rem per se venenosam, sanā ac vtilem reddit. Quilibet cibus, ac potus quilibet, si ultra Dosim iustam sumatur, venenum est: id quod etiam exitus huius rei probat. Sed pono iam venenum, uti est venenum, num ideo statim abijciendum? num mox contemnendum? aut cur quæso vos venenum corrigitis? ideo arbitror, ut ne noceat. Si eodem meliori tamen modo, & ego meum corrogo, cur id reprehenditis? Scitis argentum viuum nihil aliud esse, nisi merum venenum, et hoc quotidiana experientia discimus: Vobis autem in usu est, ut cum argento viuo morbosos homines vngatis, multo intentius ac fortius quam quivis sutor corium axungia porcina vngit. Cum cynabrio eius fumigatis, cum sublimato lauatis: interim tamen prohibetis dicere, venenum id esse, quod reuera est. Talia venena vi, in hominis corpus impellitis, sic dicentes: sanum id esse, medicinam egregiam esse, venenum cum cerusa correctum esse, quasi & ceru-

sa venenum non sit. Pergamus quæso cū
receptis nostris ad Norinbergensem pro-
bam, vt illic plenius cognoscatur de ve-
neno, in uestris an meis receptis illud sit.
Ignoratis certè, O Egregij medici, ignora-
tis inquam adhuc Mercurij correctionē,
simul & dosim ipsius ignoratis: vngitis
nihilominus, quantum præ viribus vnge-
re potestis. Vnum hoc silentio præterire
nequeo: Recepta vestra, quæ absq; veneno
esse uos dicitis, quæ non nisi medicina, &
selectissima quidem medicina sunt, num
quæso caducum morbum tollere possunt,
num podagram sanant, num apoplexiam
curant? Aut potestis ne, cum vestro con-
serua rosarum Choream Sancti Viti abi-
gere, lunaticos sanare, et huiusmodi mor-
bosos alios curare? Nunquam hætenus id
potuistis, nec adhuc poteritis. Quia autē
in hoc aliud requiritur, quàm vestra me-
dicina, cur vitio mihi uertitis, si id ego su-
mo ac adhibeo, quod meritò adhibetur, et
si ea vtor medicina in morbis, quæ requi-
ritur.

ritur. Sic certè ubiq; & perpetuò medicinas paravi, quemadmodum iuste parari debent, cæterum is de hoc respondebit, rationesq; reddet, qui istas, ita à primordio cœli ac terræ, totiusq; mundi creatione composuit. Ad hoc, cum artem hanc novimus, separando duo cōtraria ab invicē, quomodo venenum adhuc in medicina restare dicetis? Cognoscite omnia mea recepta, videbitis hunc principalem articulum esse, ut bonum à malo separetur: & ista separatio nonne etiam correctio est malicie in aliqua materia? Sic purgatā & mundatam materiam, tam correctum archanum, in medicinis non darem, cum nihil mali in eo reperiam, nec vos quicquam reprehensione dignum in eo reperire potestis? Obijcitis mihi vitriolum, in quo ut ingenuè fateor, multa egregia mysteria sunt, ac plus boni, quàm in omnibus, omnium Apothecariorum pixillis. Venenum illud dicere non potestis, vitriolum dico. Sin autem corrosivum appellabitis.

bitis. Dicite quomodo id à nobis prius efficiatur corrosiuum, nã antea non est. Si hoc fieri potest, vt corrosiuum efficiatur, poterit etiam dulcedo in eo fieri: hæc enim duo semper coniuncta sunt, & qualis est præparatio, tale quoq; præparatum tale vitriolum, & quodlibet simplex. Quilibet enim materia, per artem varie mutatur, varie trahitur ac cogitur: & quemadmodum cibus in mensa, in varias formas commutatur. Nam si homo eum sumit, humana caro efficitur: si canis vorat, canina caro fit: si feles, felina, etc. Sic medicina quoq; id fit, ad quod paratur. Si possibile est, vt ex bono malum efficiatur: ergo quoq; possibile, ex malo bonum fieri. Nemo id reprehendere debebat, cuius virtutem non nouit: nemo damnare hoc, cuius transmutationem nesciat: quiq; separandi artis ignarus est. Nam etsi venenũ habeas, id ita tractari poterit, vt venenũ amplius non fiat, vt in exemplo Arsenici videtur. Illud enim summum venenum est,

est, & nocentissimum, ac ita nocens, ut vna etiam drachma Arsenici valentissimū equum prosternat enecetq̃. Si tamen ipsum Arsenicum cū sale nitri p̃paraueris, tunc vires veneni amittit: & venenum amplius non erit: ita vt si quis decem libras deuorauerit, haud periculosum ei futurum fiat. Sic igitur uidendum, quid inter venenum, ac venenum differentia sit, quid p̃paratio efficiat, & quantum separatio in hac parte valeat.

Illud vehementer etiā atq; etiam cauendum esset vobis, qui Mimos agitis, & Zoili estis: ut cautē ac prouidē reprehenderetis, ne ipsi quoq; reprehenderemini. Nam secundum Catonem: Quæ culpare soles, ea tu ne feceris ipse. Turpe enim est doctori, cum culpa redarguat ipsum. Vestram stultitiam ac stolidam simplicitatē bene agnosco: simul & illud perspicio, vos ipsos, quid loquamini ignorare, quapropter etiam, multum forte cauillationi, ac vaniloquentiæ vestræ condonandum est.

Scri-

Scribo noua recepta, fateor, quia uetera inutilia sunt: adsunt etiam noui morbi, qui receptis nouis, opus habent. Attamen obseruate quaeso recepta mea: in his quicquid ponetur, certè id erit, in quo archanum positum est, contra istum morbum utile, quem tollere intendo. Deinde quoque obseruate, quomodo in istis receptis ago: id ego, quod archanum non est, separo à recto archano, & isti archano dosin suam addo. Hæc cum ita sunt, certò scio, recepta mea rectè & benè à me defensa esse, à uobis autem immeritò, iniustè & propter inuidiam ac cordium uestrorum merum liuorem accusata esse. Optaretis enim, si fieri posset, mea, etsi optima, perditum ire, ut modo uestris inutilibus ac fallacibus locus fiat. Si in uobis melior conscientia, ac mens sanior esset: hæc certè agere cessaretis, Sed ex abundantia cordium, ora uestra loquuntur, nil scilicet nisi inuidiam, nil nisi deliramenta proferentia. Sequentur iam ordine quinque aliæ defensiones, quæ quoque

quoq; certiores vos reddere poterunt, de
causis, cur in receptis meis eiusmodi sim-
plicia pono, quæ uos venenum esse, falso
asseritis, quas perlegite quæso. Num ideo
inuisus uobis sum meritò, quia medicinæ
recta fundamenta trado, quæ uos hæte-
nus latuerunt, & adhuc latent: Sanè ar-
bitror, si de illis rebus, ulla peritia uobis
esset, quæ medico bono notissima esse de-
bebant, longe aliud cogitaturi, & acturi
essetis. Hoc tamen interim à me discite,
venenum id non esse, quo homini succur-
ritur, quo ægrotantes sanantur: id autem
venenum esse, quo necantur homines, quo
in pericula inducuntur, quæ nociua esse
solent: cuiusmodi & recepta uestra sunt,
in quibus ars nulla apparet, saltem con-
tundere, miscere, effundere, etc. Et hæc
satis iam erunt ad defensionem mei, quod
mea recepta secundum iustum ac conue-
nientem naturæ ordinem scribuntur, ad-
ministrantur, & applicantur, quodq; ipsi
quid in me culpent, & accusent, ignorat:
solum

solum modo insanorum, delirantium, ac furiosorum more, in artem verba mittunt.

Quarta defensio, De peregrinationibus & exilio.

Opus mihi in hac quoque excusatione est, cum Osiores mei mihi peregrinationes meas, & quasi exilium, obijciunt: sic hoc exprobrantes, quod nullo in loco, diutius permaneo, aut stabilis sum. Certè equidem, quæ per se immutabilia sunt, mutare non possum, nec fata mea flectere, nec prædestinationi, vel adimere aliquid, vel addere possum. Attamen, ut apud vos quoque aliqua ex parte saltem me defendam: Quia tam multa mihi obijciuntur, etiam ad infamiam conciliandam: peregrinationibus meis, quod erro sim, scurræ, & vagabundus, quod nullibi diutius

tius permaneam, quasi eam ob causam etiam negligendus ac fugiendus sim: Hæc opprobria cum ex immundo ore, in me euomunt aduersarij mei, nemo mihi irascetur spero, aut iniquè interpretabitur, etiamsi in hoc iracundior sim, ac iniquius istam contumeliam fero. Quod huc, illuc hætenus peregrinatus sum, multas ac varias nationes inuiserim, id mihi perquam vtile fuit. Nullus enim magister in ædibus suis nascitur: nec præceptor statim ex fornace euocatur: nec etiam artes ac disciplinæ omnes, in vnius patria occlusæ continentur, sed diuisæ potius per vniuersum mundum sunt. Non omnes scientiæ in vnico loco, aut vnico homine inueniuntur, sed dispersæ sunt passim: ideo colligi, corradi, ac diligenter quæri debent, illic ubi sunt. Testatur hoc mecum totum firmamentum, quod præsertim inclinationes, sic diuisæ ac disiectæ sunt, vt non iuxta singulas villas, oppida, aut angulos, sed iuxta superiorum spherarum pro-

E

priez

prietatem ac virtutem, radios in sua loca mittant. Mibi igitur æquum, ac vtile, imò necessarium fuit, ista loca, istas dico metas, quærere & peruestigare: ut viderem, quid quolibet loco firmamentum operaretur, quod si ignorarem, immeritò is dicerer, qui sum, & dicor Theophrastus. Nonne hoc quoq; uerum, ars neminẽ quærît, sed à nobis quæri cupit, igitur hoc intelligens ac perspiciciens, illam ego sequor: per varia loca, variasq; ac longinquas peregrinationes quæro, non domi expecto, donec ad me ultro aduolet. Si Deum appetimus, necesse est, ut ad ipsum accedamus, & ipsum quæramus, sicut ipse hoc iubet, dicens: venite ad me, etc. necesse igitur prorsus est, ut quò uolumus, eò eamus. Sequitur ergò, si quis hominem, si ciuitatem, si regionem videre cupiat: si alicuius regionis mores, consuetudines, ac ritus cognoscere uelit: si cœli & elementorum vires intelligere intendit: necesse est, ut ista sequatur & quærat: nam ut elementa

lementa, ut regiones ad se alliciant, id fieri non potest. Et sic semper amans, suum amatum sequitur: qui cupiditate alicuius rei ardet, istam persequitur: donec assecutus eam sit: qui artem amat, eò abit, ubi inueniri eam posse sperat, ubi perdidicit, aliam iterum discendam sibi proponit. Num ne retrò fornacem, aut ex antro quopiam, Cosmographus bonus aut Geographus, profiliet: nonne aspectus & visus oculorum tuorum firmat te ac certificat? Num faber quispiam quicquam efficiet absq̃ oculorū testimonio? num quicquam est rerum omnium, quod non penitus per visum arripiatur et cognoscatur? Deus ipse, ut magis eum cognosceremus: ut citius & firmitus amaremus, oculis nostris sese spectandum inspiciendumq̃ præbuit: ut sic oculorum suffragio, cor certius esset: & nos artibus ac alijs rebus oculorum testimonium detrahemus. Audiui olim à Iureperitis, dum dicerent: in iure admonitos esse medicos, imò mandatum

eis, ut circulatores, discursores & variarum nationum perscrutatores sint. Quod mihi perplacet. Morbi enim semper peregrinantur, huc atq; illuc migrant per vniuersum mundū, nusquam diutius aut perpetuò manentes. Qui igitur plurimos morbos noscere velit, peregrinetur, oportet: & quò longius ierit, quò plures regiones viderit, eò plures etiam morbos cognoscet. Ac si postea contingat, ut in patriā reuerso, talis fortè hospes, peregrinus, inquam morbus, obuiam veniat, poterit eū agnoscere: quod si minus, certè propter imperitiam ridebitur. Non enim id proximo suo, re præstat, quod nomine ac titulo præse fert: non scientiæ isti satisfacit, cuius titulo gaudet. Videtur igitur iniquū, ac intollerabile, id mihi criminis loco poni, quod magno labore, multis sudoribus, nec minimis periculis ad communem vtilitatem paro, & aggredior. Sin autē aduersarij mei, hanc ad discendum viam inutilem dicunt, & si hac diligentia, medicinam

cinam parari non posse, putant, faciant
hoc idem quæso, ipsi puluinorū pressores,
qui absq; Rhæda, curru aut mulo, domū
egredi non audent: qui per artem suam,
vix par calceamentorum à Sutore petere
possunt, nisi mulus prius adducatur, &
aureus ducatus præbeatur. Si absq; Mu-
lo & ducatis nihil planè possunt, certè vi-
dentur ipsi asino rudiores, & vno ducato
vilioris præcij esse. Non sunt ipsi parabola-
ni: igitur id ipsum, quod non sunt, ode-
runt: meliores contemnunt: quia ipsi sunt
peiores. Sed quid est rogo, quod peregrina-
tiones, hominem deteriorem reddunt?
Videmus certè omnia negotia, omnia ar-
tificia perfectiora effici ex peregrinatione.
Nonne plus fructus, & plus intelli-
gentiæ ex peregrinatione, quàm ex otio,
quàm ex perpetuo iuxta fornacem accu-
bitu? Homo medicus nunquam quietus
aut ociosus minimum esse debebat, sed la-
tius progredi, latius suam scientiam &
querere & ostentare, &c. Attamen cur

hoc meo tempore, eiusmodi medici ubiq;
sunt, ut qui peregrinationes abhorrent,
quiq; in discendo laborem fugiunt? cau-
sam facile conijcio. Nimis enim heroicè
à vulgo tractantur, nimis delicatè obser-
uantur, nimium pecuniæ in ipsos, quantū
uis indoctos homines, pro inutili opera ef-
fundit? Sunt enim simplices, boni nostri
medici, sunt pigri, & dum sperant, ignora-
re rusticos, qualis rectus medicus esse de-
beat, contenti sunt, suauissimo ocio: libros
circū sese apponunt plurimos, & sic Nar-
ragonitā versus, bonis auib; nauigant.

Medicus in primis Astronomiæ peri-
tus esse debet, ergo necessitas postulare vi-
detur, ut oculorum testimonio id esse pro-
betur: quod si desit, locutuleus saltem A-
stronomus erit: ore tenus saltem, nō scien-
tiatenus astronomū aget. Postulat quoq;
necessitas, ut sit Cosmographus, non qui
terras depingat, quis cuiusq; populi, aut
ciuitatis cultus sit, quibus induti caligis
viri incedant, qui in qualibet regione mor-
bi pe-

bi peculiares sint. Hic enim ex peregrinatione fructus est maximus, & longè maior, quàm si Sartor, vt vestimentorū varia genera addiscat, peregrinationes suscipit, quamuis in hoc, & ille parabolanus dici nobis posset. Sic quoq; necesse est, vt medicus philosophus sit: & philosophum eum esse, oculorum testimonio probetur: quod vt fiat, oportet vt ibi sumatur philosophia, colligaturq;, vbi inueniri potest. In leuioribus etiam rebus, ita accidere solet: Si quis enim uel lautius aliquantulo viuere velit, ex varijs villis, oppidulis, ac etiam regionibus cibis colligitur. Panis fortassis domi nascitur, caro alibi quærenda, sal alicunde aduehendum, alia condimenta è longinquis nationibus accersita, emenda sunt. Si hoc in leuioribus, ac nihili rebus, quantò magis in summis ac omniū præciosissimis? Si hæc peregrina ad te aduehūtur, vt istis p vtilitate tua vtaris? quantò magis te, æquum est, nobilissimas res vltro quærere

ac venari, quæ ad te nunq̃ aliàs, nisi quæsita venirent. Artes crede mihi pedibus carent, alata non sunt: non lanius aliquis vi adducere tibi eas poterit, nec mercator, dolio inclusas tibi adferret. Hoc igitur si fieri non potest, aliud aggrediamur: requiritur, ut tu eas quæras, ut tute ipse intellectu, ac experientia eas captes, tecumq̃ adferas. Anglici quidem humores, Ungarici non sunt: alij quoq̃ Brussici, & alij Neapolitanici sunt, igitur istuc eas oportet, ut eos cognoscas, & ubi benè cognoveris, in patriam tecum adferas, inter se conferas, differentias discas, ut sic patriæ tuæ, quocunq̃ casu incidente, & quocunq̃ morbo ingrauescente, inservire queas. Debet deinde Chimista esse, & ideo necesse est, ut matrem ipsam videat, ex qua mineralia generantur. Montes tamen ipsum, nisi fallor, non sequentur, sed ipse montes sequatur oportet, ubi igitur Mineralia, ibi quoq̃ artifices istius scientiæ Chimie. Quæris ne qui separando præparandoq̃

vandoq; naturam, multum pollent, artificesq; egregij sunt? Apud mineralia sunt, ibi quærito. Quomodo enī naturæ præparationem discas, nisi diligenter peruestiges, nisi obnixè quæras ibi, ubi quærenda talis ars est? Cur igitur me, quæso, damnatis in hoc, quod Mineralia mea per varia loca quæsiverim, istorum animum, cor ac vim omnem, multis laboribus difficultibusq; peregrinationibus perdidicerim? quod artem istam, ita mihi subditam reddiderim, ut subtilissimum à luto, nobilissimum ab obscuro, optimum à peiori disjungere queam, quæ ars ad multa quoq; alia, vtilissima mihi esse solet? Sed dicere iam cum philosopho contrà vos cogor: Scientia non habet inimicū, nisi ignorantem: Quia propter ignorantia vestram, scientiam in me, qualiscūq; est, odisse soletis.

Nolo hoc loco, omnes vtilitates ac commoda singula, ex peregrinatione venientia recensere: Taceo varias hominū personarum, omitto alios aliorum mores consue-

tudinesq^{ue}, prætereo linguas, ritus, religiones variarum nationum: quæ tamen omnia experiri, ita iucundum est, ut vel calceos & pileum, quis istorum amore relinquere & consumere deberet. Taceo hic etiam maiora, summa tamen præterire non possum, quorum præteritio incommoda, cognitio utilissima esse potest. Ecce amatorem adolescentem difficillimi itineris haud piget, ut venustam saltem puellulam vel fœminam aspiciat: quanto minus nobilissimarum artium amore, laboris ac cuiuslibet tædij pigebit? Regina olim ex locis ultramarinis, ad Salomonẽ, summis impensis profecta est, ut eius sapientiam audiret saltem: quamobrem? quia sapientiam Dei donum esse cognovit, ibiq^{ue} quærendam existimavit, ubi inueniri soleat: Ad eundem ergo modum, & scientiam quærere debemus, illis in locis, ubi est, ubi hæret, & ubi eius copia nobis fieri possit. Nec est minima, mihi crede, sapientiæ pars, intelligere, inde nos dona Dei acci-
pe-

pere, vnde dantur, ibi quæri debere, vbi sunt, & ad hoc faciendum nos coactos esse. Si coactio adest, & necessitas imponitur: cur deridentur, cur damnantur, cur vitio hoc datur, quod subire, quodq; facere necessitas iubet ac postulat? Verum hoc quidem, non nego, melioris fortunæ esse istos, qui peregrinationes contemnunt: & melius saginari, quibus iuxta fornacem desidentibus, perdices, capones, ac phasiani non desunt, dū interim scientiæ deditus, lacte incocto, caseo putrefacto, ac pane arido contentus esse cogitur. Cyclopes isti, nunquā, aut rarò ex antro prospicientes, catenis aureis, multisq; gemmis ornati, bisso ac serico induti incedunt: qui scientiarum amore, peregrinis in regionibus errant, canabina veste vti iubentur. In vrbibus deniq; versantes, assis, elixisq; calidis, frigidisq; permixtim pro lubito vtuntur: dum interim artibus deditus, vix vmbra habeat, nisi sub arbore fortè quæsitam. Gulæ igitur operam daturus,

& ventrem saginaturus, nunquam me sequatur, suadeo: sed istos potius, sericis purpureisque vestibus indutos, qui ad peregrinandum inutiles, ad ociandum utilissimi sunt, sequatur moneo. Nam & Iuuenalis Poëta, illos dicit peregrinationi aptos esse, & in itinere hilares, qui parum possident, qui egeni sunt, quibus & domi arcta supellex est: Diuites verò & delictis capti, domi quæso maneant: ne in latrones fortè incidant, ac pereant, ne corporis aut pecuniarum iacturam aliquam faciant: satius illis est, & multò quidem commodius, assata interim pira vertere, quàm periclitari. Ego autem spero, quicquid hactenus laboris, molestiarum, miseriæ ac tedij, scientiarum ardore, in varijs periculosisq; peregrinationibus ppeffus sum, id mihi in posterum, & perpetuò honori, laudi, ac utilitati futurum. Testor enim in hoc naturam ipsam, qui circa eam doctus esse velit, quod cogitur libros pedibus calcare. Aliæ artes ex libris charta-

ceis

ceis cognoscuntur, naturæ autē liber alius est ex regionibus sc. compositus. Quoties igitur regionem peragraueris, toties folium te perlegisse credas: Hic naturæ Codex, talia eius volumina, & sic folia huius libri vertere cogimur.

Quinta defensio, cur
commertium falsorum medicorum, quasi sodalitium prauum, fugiam.

Quia nihil tam purum reperitur, in quo non aliqua macula insunt: necesse est, ut macula istæ ostendantur: quæ in medicina multæ ac innumerae sunt, & penè plus macularum quàm puri. Christus ipse prouidissimus magister, inter duodecim discipulos, quos habebat, vnū proditorem habuit: quantò id magis inter medicos, hodie euenire creditis? Imò credibile est, ac valde verisimile inter duodecim vix vnum reperiri bonum, &

lan-

laude dignum, idq; eam ob causam: Quia cum omnia recta ac sincera officia, ex charitate prouenire debeant: iam nihil charitatis huiusmodi inuenitur: sed omnia ex vtilitate homines metiuntur: omnia iam commodi, repensationis maiorisq; fructus gratia fiunt: cuncta deniq; spe plenioris remensurationis, maioris ponderis, ac numeri nobis annumerantur. Et hoc ipsum est, quod tam multos falsos medicos, in medicinam nobis gignit, qui nil nisi pecuniam, sua arte quærunt, haud charitatis curam habent. Quamprimum autem aliqua in arte, commodum proprium, plusquam proprius artis finis, quæritur, statim eam artem deprauari, commaculari, ac falsari necesse est, simul & opus in ista arte, prauum ac fallax sequitur. Ars enim, & artis effectus ex charitate mera emanare debent, aliàs imperfecti sunt, nec sinceri, sed fallaces. Quemadmodum enim duplices, & inter se diuersos discipulos, fuisse legimus: alter Christum qui-

dem

dē amat Iudas, sed secundariò non principaliter, id est proprij commodi gratia, & ideò, commoditatis suæ causa, crumenam accipit: & spe vberioris lucri, deinde Christum prodit, ac morti tradit. Alij ex intimo amore, principaliter Christum diligunt, sequuntur, ac absq̃ lucro pecuniario, æternum facti sui lucrum expectant. Si Christo hoc accidit, quòd propriæ utilitatis causa, & lucri gratia, venditur, proditur, & supplicio traditur, minimè sanè nobis mirum videri debet, si à medicis falsis, lucri proprij causa, multi homines deijciuntur, inutiles efficiuntur, ac sæpius necantur: vt saltèm lucrum illis interim tutum ac saluum sit, vt saltèm periculosiore morbo, vel ex morte etiam proximi sui, pecuniolæ aliquantulum sibi accedat. Quamprimum enim erga proximum charitas refrixerit, non poterit amplius fructus dignos emittere: sed fructus quos fert, proprium commodum, solummodo fixis oculis intuentur, ac propriam

priam solum utilitatem spectant. Sic igitur sciendum est, duplicem esse differentiam medicorum: alij sunt quibus in agendo, proximi charitas, veluti stimuli vice est. Alij qui suæ, ut diximus, utilitatis gratia ad medicinæ officia impelluntur, & utrosq; ex operibus suis optime cognoscimus. Recti enim medici charitatis officio fungentes, omnia fideliter, vitæ minimeq; fallaciter agunt. Contrarij autem & falsi, præteritum sibi propositum inspiciunt: id est commodum sibi certum, ex cura quamvis incerta, eligunt: id uni-
cè curant, eò animum ac cogitationes dirigunt, haud ægrotantium valetudinem: et tanquam lupi rapaces, non patientium, ut vocant salutem, sed gulæ suæ saturitatem, contra charitatis præceptum quaerunt.

Christus in Evangelio unionis meminit emptæ, item, agri empti, in quo thesaurus occultabatur: hoc scilicet innuens, charitatem nō apud multos esse, sed apud
pau-

paucos solum versari: quasi diceret: si medicum quis agit, cogitet unionem: item a-
grum illum, ægotantem, sibi esse: & iam
sequetur, quòd medicus vel vendere sua
debebat, vt modò ægotantem subleua-
ret, si aliter fieri non posset. Hæc enim
charitatis erga proximum officia sunt:
quæ si negliguntur, et id operæ das, vt tuæ
serues, & quæ potes, ægotanti etiam au-
feras, contrà scripturam ac voluntatem
Dei, atq; adeò contrà naturæ iussa, ex pro-
posito peccatur. Semper nobis ob oculos
versari debebat, illud de Apostolis: Alte-
ri marsupium traditur, proprij commodi
inditium: cæteri peram gestare prohiben-
tur: iubenturq; ea comedere, quæ ipsis pro-
ponuntur, quod ipsum ex charitate profi-
ciscitur. Postulare enim, mēdicare, aut iu-
re quasi suo quid exigere, cōtrà charitatē
est: expectare, oblata gratē accipere, & in
charitate ponitur. Ex quibus omnibus
sequitur, quod isti, qui in mandatis, vo-
luntate ac iussis Dei versantur, qui donis

à Deo datis commodè vtuntur, perfecti
in operibus sunt, & perfectos fructus pro-
ferunt. Qui contrà, quàm à scriptura
iubentur, agunt: ij multis miserabilibus
erroribus, intricati sunt, & infelicitè si-
mul cum his, quorum bona petunt, operan-
tur. Et nisi præcipuè Omnipotens Deus
contrà falsi medici artem prosperè opere-
tur, fieri non potest, vt talium deceptorum
manu, quisquam à morbo subleuetur. Ne-
mo hoc in me mirabitur, quod tantum de
hac re, circa medicinam dixerim: noui e-
nim, quid proprii commodi studium vale-
at: noui, quod ex eo omnes fallaciæ de-
ceptionesq; prouenire solent. Qui enim suo
commodo studet plusquam aliorum, ille
proculdubio fucatè, simulatè, & quodam
prætextu veritatis, omnia agit, haud in-
terim ad rectum agendi finem respicit:
dummodo sperat, deceptiones suas occul-
tas fore. Medicus igitur bonus, non ob lu-
crum suum nobis prodeat, sed ob proximi
amorem ac commodum: ita fiet, vt primò
Dei

Dei gloriam, deinde proximi vtilitatem, tertio rectam medicinæ suæ laudem quærat, agetq; omnia cautè, fideliter, ac commodè: nil de suo lucro sollicitus, nec de sua medicina quicquam dubius erit.

Sed, quia tam inutile vulgus, se in medicinam intromiscuit, proprium saltèm, vt diximus, commodum quærens: quomodo commodè ac oportunè fiet, vt à me charitatis admoneantur? Me certè, vt ingenuè fateor, penè pudet medicæ facultatis, quod adeò in fallacias, in errores, & in sui contrarium, nobilissima ars degenerauit, vt vix à quoq; agnoscatur amplius. Certè, vix vllus carnifex, vix leno est, vix his consimilis, canum occisor reperitur, quin hominis & canis lardum magno vèdere, & ad medicinam asferre cupiat, omnesq; morbos, sua immundicia curare velit: cum tamen hi omnes benè sciunt, sibi vnus saltèm morbi curandi veniam concessam esse: Proprium tamen commodum sic ipsis persuadet, se omnium morborum

medicos esse posse. Sic quoq; omnes rabulae, omnes scurrae, ac parasiti, hominesq; perditissimi in medicinam irrumpunt? sua quae habent, pro medicamentis vendunt: etiam qualiacunq; sint, & qui inter ipsos prior aurum congerit, qui melius pecunias colligere, & ditescere potest, pro meliore medico habetur, & summam suae artis laudem meretur. Ad eundem modum & pharmacopola, ac tonsores facere consueverunt: in medicinam se vltro intrudunt: putantes, scientiam hanc sterquilinum aut saracum quoddam esse, contra conscientiam suam in illa versantur, animae etiam salutis immemores, vnicum hoc curant, ut per fas nephasq; ditescant: ut splendida aedificia, aliaq; omnia ad voluptatem necessaria sibi parent. Si quos imperitia sua necauerint, si male valentes, grauius periclitantes reddiderint, id parui pendunt: modò sordida sua, magno pretio vendiderint, & modò in medicorum numero habeantur. Accessit etiam per quã lauda-

laudabilis vsus, medicinae studio, & istius hominibus doctoribus, dignus: pius ne autem & à Deo commendatus sit, id in sacra scriptura me legisse non memini: ut singulis vicibus, & pro qualibet visitatione, vel ut vocant gressu, florenus praebeatur aureus, etiamsi isto suo aduentu, vix teruntio agrotus melior factus sit, imò non obstante nonnunquam, alia taxatione, et alio à magistratibus statuto precio. Ut autem quisq; alterum in miserijs suis adiuuet, ex periculis eximat, charitatis praecepta obseruet, id in vsu non est, nec in consuetudinem apud medicos nostros abire vult. Nullam legem in sua pollicita retinent, nisi vnicā illam, accipe accipe, tecum trabe, vel iuste, vel iniuste, nihil id refert. Et hoc quidē pacto, aureas catenas, aureosq; annullos permultos sibi acquirunt: & sic sericis induti incedunt, palamq; de sua nequitia ac auaritia, de suo probro ac infamia testantur, quod tamen laudem sibi gloriamq; magnam fore existimant.

Medicum ornatum, id esse arbitrantur, pictarum imaginum modo incedere, quod tamen apud Deum maximè abominabile est. Nonne quaeso meritò quis ab ista professione abhorret, quæ tã violenter ab improbiſſimis hominibus contrà naturam, ac proprietatem suam, iniquè torquetur? nonne meritò me istorum nauci hominũ, qui sic nobiliſſimam per se artem, & summum naturæ theſaurum, commaculant, conuerſationis ac cõmertij pudeat? Quam multi sunt, qui medicorum titulo sese venditant, curandos homines ſuſcipiunt: cùm tamen de vera medicina, ne iotam vnquam didicerint, nunquã viderint? Fures certè ſunt ac latrones, non per rectam ianuam ad artem introeuntes. Ars istorum verbositas quædam eſt, ac garrulitas mera: terminus ac nomen medicina eos alit, nequitia ac fallacia audaciam ſuggerunt: vt ex vna ciuitate in aliam, ex vna regione in aliam migrare queant, non tamen remigrare tutò poſſunt. Nam
haud

haud aliter illis accidit, quàm quod tabellarijs publicis, qui cum euntes famam nouam ac rumorẽ antea inauditum spargunt, auidè & cum admiratione audiuntur ab omnibus: si post aliquos dies, vbi fama falsa reperitur, ad eundem locum reuerſi fuerint, non modò non auidè audiuntur, sed cum riſu potius exploduntur. Sed abhorrendum hoc eſt, & admodum miſerum, talem ſcientiam tam perditis hominibus commiſſam eſſe debere, tam fallacijs ac mēdatijs omninò obrui: vt veritati amplius in ea locus nō ſit: tã deniq; inſelicitè ac inhoneſtè tractari, vt ppter nequitiam pſedomedidorum penitus nulli medicinæ dedito, laudem ex ea ſibi ſperare liceat. Omnes enim medici, eodem iuditio apud vulgus iudicantur, omnes fallaciarum ac imperitiæ accuſantur, omnes de dolo damnantur, nec id adeò mirũ, quantum ego dijudicare poſſum, videri debet. Nam cũ Iudæos, homines & à Deo reiectos, & apud nos mendaciſſimos, vide

mus iuxta medicinæ cathedram sedere, & à cæteris pharisaicis medicis summè honorari: quis istam professionem honore dignam, aut iustam existimabit? cur tales scurræ præficiuntur, & quæ ab eiusmodi nebulonibus regitur. Laudabilis sanè hæc ars est, ubi vnum ephippium, omnibus equis conuenire cogitur: quando ægritudines in essentia sua non cognoscuntur, ubi qualibet speculatio & fantasia nobis incidens, statim ars esse iubetur, nulla præcedente experientia, nullaq; veritate concomitante. Sed fit hoc ideò fortassis, ut quia necesse est, mundum decipi, & quia ultro falli desiderat, tales sibi impostores medicos eligit, ut modò egregiè decipiatur: nisi enim ultro decipi homines cuperent, haud dubiò alij, & meliores medici futuri essent. Quia autem seculum hoc nostrum quoq; per se non multum videt, id quod melius esse poterat, iuxta sese ægrè patitur: & sic fit ut simili simile iungatur, in malo mundo, malæ artes

res nutriantur. Nonne igitur meritò quis
sibi, ab istis scurris ac nebulonibus, tan-
quam à peste mala cauet, ne in numero ac
sodalitio illorum esse dicatur? Nam quod
maius est, non solum in medicina, illotis
pedibus manibusq^{ue}, vt dictum est, grassan-
tur: Sed vt clarius illorum insolentia ap-
pareat, etiam alijs omnibus sese religioni
bus immiscent, omnium rerum scientias
sibi ascribunt, omnia suo iudicio atq^{ue} nutu
subijcere conantur: Singula reprehendūt,
linguas omnes perfectè norunt, quæ tamē
omnia, si rectius introspicias, Midæ auri-
culis obsignata esse apparent.

Dicunt quidam hæc in cælo sita esse, et
ista omnia à firmamento causari. Certè si
gloriarì liceret, faterer, me quoq^{ue} firma-
menti cognitioni, olim aliquantulum in-
cubuisse: tamen nunquam cognoscere aut
experiri potuisse, hos in medicina errores,
ex firmamento nasci. Hoc tamen scio,
facilitatem, quæ in homine, causam esse
fallaciarum ac erroris. Non est igitur in

hoc, alius culpandus, quàm nosmetipsi. Nemo iam quicquam experiri cupit, ultra quàm gradus & dignitatis suæ existimatio postulat. Omnes in altum volare, Dedali more, desideramus, pennis antea non bene preparatis.

Hic error, & hæc fallaciæ ac tenebræ dici possunt, ubi aliquid agitur, nec quid sit, scitur: & hæc magna in homine facilitas, seu temeritas potius appellari mereatur: id agere velle, cui par esse nequeas: id suscipere agendum, quod nunquam bene agere didiceris. Medicus autem falsus de quo tractamus, forsità sic cogitat: Mea ars, si non foeliciter cesserit, quod ut fiat vereor, tamen in promptu excusatio mihi aderit, & habebo erroris mei protectum, voluntatem Dei, vel negligentiam ægrotantis: & utcunq; res ceciderit, pecuniam tamen extorquebo. Sed medicina certè talis scientia est, ut quæ cum bona conscientia ac cautè, etiam cum magno timore Dei, tractari debebat. Qui enim
Deum

Deum nō timet, ille & occidit, & furatur
perpetuò absq; intermissione: qui conscien-
tia caret, ille & pudore caret, & verecū-
dia. Est profecto magnum incōmodum, &
vix dicenda plaga, quod tam impij, tamq;
atheï homines, non ab omnibus agno-
scuntur: & quod tam inutilis, tamq; ma-
la arbor, non citius abscinditur, com-
buriturq;. Sic enim fit nunc, vt quia ma-
gistratuum erga se beneuolentiam senti-
unt, suumq; commodum, absq; obrecta-
tione augeri posse sperant: id cogitant,
quod in suo genere scortum aliquod, nem-
pe, fallendos homines esse, quousq; liceat.
Necesse igitur hic valdè est, differentiam
animaduertere inter istos medicos, qui
sub timore ac lege Dei versantur, et istos,
qui sub hominis lege viuunt. Alter enim
charitate coactus, proximo suo lubens in-
seruit, alter proprio commodo studet. Et
sic me defendere volui in hoc, quod cum
pseudomedicis nunquam conuersari lu-
bens voluerim, nec istorum conuersationi

me adhuc facile intromisceam. Non enim sodalitium istorum placet: Imò si hoc efficere possem, ut securis arbori male statim admoueretur, id potius facerem, & diligenter quidem.

Sexta Defensio, De iracundia, ac mirabili ca- pite meo.

Non sat visum fuit bonis viris, de aliquibus articulis me, ut supra vidimus, carpere: nisi etiam hoc adderent, nempe me mirabilem hominem esse, ac intractabilem: in respondendo iracundum, nec cuilibet ad blanditias paratum, non philanthropum, nō affabilem: Sed horridum potius, qui non ad cuiuslibet nutum ac ingenium me attemperem: Hæc omnia tanquam vitia summa in me damnant ac improbant: quæ tamen ego in me, esse laudo, ac vehemēter probo, virtutemq₃, adeò singularem existimo: nec vellem lubens
his

his carere. Imò placet ingenium meum, placent mores, et quæ vos tanta industria vituperatis, mihi perplacent. Ut tamen vobis respondeam, & alijs declarem, quo modo mea mirabilitas & inaffabilitas, quam vos sic dicitis, intelligenda sit, sic quaeso animaduertite. Natura me non subtiliorem finxit, nec patriæ meæ mos est, ut sericas nendo victum quæramus. Non ficis, aut phasianis educamur à pueritia: non ad mulsum, nec ad triticeum panem senescimus: sed caseis, lacte, herbis ac leguminibus alimur: ex quibus cibus crassiores homines ac robustiores nobis efficiuntur. Quales igitur nascimur, quales à pueritia fingimur, tales sumus, et tales nos esse gaudemus. Videmur fortassis crassiores, si ad cæteros effæminatos, ac muliebri subtilitate gaudentes conferimur: Qui enim mollibus vestimentis & delicatis cibus in gynæceis educuntur, & qui in sordidis villis, intra ligna ac saxa, grossissimè nutriuntur, haud inter se conveniunt.

ueniunt. Qui igitur grossus est; tamen sibi subtilis, ac valde amabilis videtur, quamuis à cæteris crassus iudicatur, id quod mihi quoque accidit. Nam quod ego sericum aut bissum iudico, id alij canabinum appellitant: quod mihi humanum videtur, id illi inurbanum nominant. Sed ut ad rem perueniamus, & ut hoc primo defendam, quod obijciunt me, interrogantibus inhumaniter respondere, diligenter videbimus. Cæteri medici, artis in se parum habent, igitur civilibus, fucatis, ac blandis verbis, pro arte utuntur: homines ad se venientes, humaniter salutant, amice tractant, suauibus alunt, omnia omnibus benedicunt, omnes honorifice ac splendide alloquuntur, addito semper honoris titulo, dicentes? Citò ad me redibitis, mi egregie domine, mea venustissima matrona: abi citò puer, deduc dominum ad aedes usque, &c. Ego si pro mea simplicitate dico: Quid vis? iam mihi non vacat, res non adeò necessaria est, nec mihi tem-

pus

pus est. Iam canem loris cecidi, & inhumaniſſimus vocor. Sic enim illi, vulgo persuaſerunt: & sic naſo ſuſpenſos homines duxerunt, ut planè crediderint civiliter arridere, iocoſe blandiri, fucatè aſſentiri, amicabiliter promittere, & eiufmodi alia, artem medicam eſſe. Nobilem & gratioſum vocant, iam iam ex mercatoris taberna proſilientem: & qui ſutor fortè eſt aut lanius, illi, mi domine, dicitur, veſtra ſapientia, &c. Ego autem ſi talem trūcum quempiam, vernacula mea lingua, & ut animus fert, ſimplici ſaltem numero alloquor: ſtatim craffus dicor, omnemq; humanitatis gratiā perdo, & quicquid vnquam in olla boni fuit, id ſemel omne effunditur. Sed ſic mihi inſtitui, & ſic animo propoſui me non ex ore, lucrum facere velle: ſed opere ipſo oſtentare me, & artem meam cupio: quod, quia ipſi nō poſſunt, nec cupiunt iure quidem ſuo, mihi obmurmurant, me horridum & mirabilem eſſe, non blandiloquum, non in tra-

ſandis

Etandis hominibus suauem. Parum me quidem hæc mouent: Nam quia institutum ac propositum mihi non est, hisce titillationibus, ac suauibus dictarijs me alere: ideò quoq; non id hætenus operam dedi, nō didici, nec vnquam talibus fucijs vtar: præsertim tamen cum mihi non adeo necesse sit, omnibus blandiri, omnibus bene placere, & quemlibet rusticum hominem, manibus meis gestare, qui commodius immundo Sarraco vehitur: Nihil enim rectæ medicinæ detrahatur: Si ita medicus, crasse, subtiliter, comiter, inciuiliter, duriter, leniter, suauiter aut contrà respondet, prout sanguis, caro, patrius animus, & innata sibi natura, hoc postulat. Neq; enim hæc omnia, quæ iam dicimus, medicina ægrotanti erunt, nec ars æstimari debet. Imò breuiter respondendum, & gnauiter opere ipso circa artem agendum est. Hoc quidem cum recta medicina conuenit: & suam quoq; cōmendationem habet: & hæc de isto articulo,

ticulo, ad excusationem mei, sufficere existimo. Quamuis autem ultra prædicta saepe accidit, ut mirabilis ac impaciens ad modum sim, aduersus ægrotantes, cum iuxta modum sibi antea præscriptum, viuere recusanti: quilibet hoc dijudicare secum potest, id non immerito, aut iniuste fieri: ut sic aliqua medici asperitate, diligentia, curaq; ægrotantis acuat: quod medicina vera reperiatur, patiens sanetur, & ego de iniqua cura accusari nequeam. Est enim homini medico, molestissima res patientis negligentia: facileq; vel turtur commoueri ac in iram incitari tali leuitate poterat.

Est & aliud, in quo grauius accusor: quod propter seuitiam nimiam, & turbulentiam, nullum vel discipulum vel famulum retinere apud me possum, idq; partim famuli, partim discipuli olim mei, de me prædicant. Ad quod sic respondeo: Carnifex mihi in disciplinam suam, vnum & viginti famulos accepit, ad Orcum abdu-

pi furorem aut canis rabiem, quis denig-
traheretur? Hoc enim pacto accidit, quod
isti boni famuli, meæ seuitiæ impatiētes,
equis egregiè ornatis incedunt: dum ego
interim pedibus currere cogor. Illud uni-
cum tamen me consolatur, quod honesta
ac integra fama me esse, mihi licet: dum
ipsi, ut nebulones perdit, aufugiunt, su-
amq; nequitiam publicè produnt. Con-
queruntur in hoc de me aliqui doctores:
non nego, neq; id mirum. Molestum enim
est veritate vinci, & dum astutias ipsorū
prodo, id admodum mordet, & ad quali-
bet mala contra me comminiscendum ho-
mines vrget. Sunt è contrà permulti, &
doctores quidē, quibus placeo, & qui sum-
ma beneuolentia me prosequuntur, ac a-
mant. Sunt alij, quibus non placeo, & qui
me intractabilem, mirabilemq;, appelli-
tant, ut apothecarij: dicentes, adeò tur-
bulentum hominem me esse, ut omnia re-
prehendam, nulliusq; facta probem. At
certè placent mihi multa, & probō quidē
om-

omnia benefacta : arrident , mihi summè
honestè acta. V: autem quid pro quo lau-
dem, merdam pro musco ab illis accipiam,
id minimè placet: nec certè vnquam librū
istum beanicum, quid pro quo, vel admit-
tam, vel, quantum in me situm est, admit-
ti, aut approbari sinam. Accedit etiam,
quod istorum, quæ ab illis mihi tradūtur,
nonnunquam vix tertia pars utilis: Sæpe
etiam omnino inutilia reperiuntur: inter
dum etiam planè aliud tradunt, & diuer-
sum, quàm tradere iussi sunt. Ego ne i-
gitur, patientibus meis, illud quid pro
quo admitterem, aut vltro traderem? vt
mihi infamiam, ægrotantibus periculum,
aut mortem fortè pararem? non faciam.
Et hæc tamen Appollinis oraculo verio-
ra, dum pro meo consueto more ac natura
mea, quæ mihi satis subtilis est, profero:
statim zoili isti de iracundia, de immani-
tate, ac horrido homine clamitant, dicunt
hoc solum à me fieri, & à cæterorum do-
ctorum nemine vnquam factum.

*multa in me conuitia iaciunt, idq̃ adeo
vt sibi prætectum quendam parent, meq̃
in odium apud omnes inducant.*

Septima Defensio,

*Quod nec ego omnia scio, aut pos-
sum: Sed interdum minus
quàm necessitas postu-
labat.*

H*oc necesse est, me fateri, quod non
omnibus satisfacere possum, nec
omnium voluntates explere valeam: sic,
vt quod quisq̃ de me sperat, facturū me,
id sine dubio faciam. Nec enim Deus
summus, ac æternus, hac conditione me-
dicinā creauit: vt omnes ad nutum ac vo-
luntatem suam statim sanet, nullumq̃
morti locum relinquat. Si igitur Deus
quibusdam, vel vitam, vel meliorem va-
letudinem, pro suo diuino beneplacito de-
negat: quid ego ei daturus sum, qui Deum
non rego? Sed ab ipso potius regor, ve-
luti*

luti omnes nos ipsius potestate regimur.
Sic igitur quilibet me, tali casu culpans,
hoc generale responsum, à me sibi habeat.
Si Deo quidam placerent, aut si Deus, sa-
nos eos esse vellet: haud naturæ auxilium
denegaret, haud medicinam eis detrahe-
ret. Similis enim huic homini est ille,
qui adolescens libidini deditus, ita venu-
stati ac nitori studet, gaudetq: ut se om-
nium formosissimum esse, sibi persuadeat,
omnibus alijs se anteponat, seq: ab omni-
bus, tum puellis, tum fœminis, plurimum
amari, firmiter credat: attamen, quia à
natura fortè, claudus est, aut gibbosus,
aut aliàs non egregia corporis forma,
quomodo quæso amabitur? quomodo mu-
lieres illum diligent, quem sua propria na-
tura odit? quem infantem in vtero mater
non neglexit? in quo nihil amabile aut fa-
uore dignum, procreauit? Hoc igitur sci-
endum est, cui Deus non fauet, eidem na-
tura favere non potest: & qui homo hunc
Dei ac naturæ simul consensum in conua-

G 5 lescendo

lescendo non habet, qui medici solius opera, subleuari poterit? aut quis medicum, talem hominem non sanantem vituperabit? Obijciunt ceteri medici mihi aliud: Si ad egrotum accedam, me non statim morbum cognoscere posse: sed tempus mihi in hoc cognoscendo, longiore opus esse. Verum hoc fortassis est: Ipsi autem, quia omnem morbum, statim primo intuitu, absq^{ue} omni tamen iudicio se intelligere dicunt, suam stultitiam in hoc ipso manifestant. Nā reuera dicendo, primū ipsorum iudicium fallax est, & indies minus ac minus de morbo certificantur. Quid igitur? se ipsos mendatij culpant, reprehenduntq^{ue}, & ridendos se vltro præbent. Ego autem pedetentim progredior, magisq^{ue} ac magis indies veritatem perscrutor ac assequor. Non enim sic de occultis, & longævis morbis iudicium fit, quemadmodum de coloribus. Facile enim quiuis videt hunc colorem nigrum, hunc giluum, alium liuidum, etc. dum oculis expositus color est:

attamen, si color iste, velamine tectus fuerit, haud tam facile cuiusmodi sit, iudicabis. Si quid enim oculis obijcitur, id statim quale sit, & absq; magno labore perdiscimus: quæ verò oculis occultata sunt, ea frustra laboras, firmiter ac statim tanquam visibilia, cognoscere: Exemplo vobis poterit esse homo metallarius, qui quantumvis in sua arte peritus, quantumvis exercitatus, ac perfectus est, tamen primo intuitu non poterit cognoscere: quale & cuiusmodi æs sit, quod habet, quantum valeat, quomodo circa illud agendum ac progrediendum. Primo igitur incipit probis aliquot illud tentare: & posteaquam melius ac peritius cognovit, tunc ordinaria via ac modo, iuxta artis sue regulas, congelando, separandoq; pergit. Sic quoq; de occultis ac fixis morbis dicimus, qui tam citò, nunquam à quoq; (nisi fortè ab humoristis fieret) iudicari ac cognosci possunt. Non enim possibile est semper, vel leuius quippiam, tam ci-

zò inuenire, nedum rem occultissimam & tam periculosam. Non hoc igitur vitium reputari debet, morbum primò eminus intueri: deindè propius accedendo, eum considerare, denique tentare, si tentationem modò patitur, donec plenè apprehendatur, & donec certò, veluti manibus eum palpes. Hoc artis, hoc prudentiæ, hæc quasi Fabiana cunctatio est, & sic isti morbi tractandi sunt. Humoristæ autem non sic prius rem tentant: sed cum lectoricis experimentis, ac probationibus rem aggrediuntur: ideo plurimos cæmeterio tradunt, ac ad Orcum mittunt: donec benè rem suam tentent ac probent, quod inquam, nunquam fit. Talis est igitur istorum ars, & ex ista arte me iudicant, ac damnant, quod non omnia possim. Quid isti quæso possunt, homines miseri, ac miserandi? Omne id contemnunt, quod non statim, quasi ad solis splendorem sanatur: Sic istorum Auicenna & Rabi Moysis sunt, quorum doctrina est,

ut brevis & repentina sit curatio, quantumvis interim periculosa : id quod non curant. Tales quoque aphorismi illorum sunt, compendiarium ad cœmiteriū viam indicantes. Quod impossibilis curationis, quosdam morbos nō curo, id mihi prætendunt. Cur autem vos ipsi ô humoristæ, possibilia ac curatu facilia curare non potestis? Cur leues morbos ita perditis, ut mihi deinde ingens labor sit, ea restaurare, quæ à vobis deiecta sunt? Num ego consumptum, ac maceratum cor sanare, num manum aut aliud membrum amputatum restituere possim? Aut cui unquā in naturæ lumine possibile fuit, mortem cum vita sociare, ac coniungere : ita ut mors vitam concipiat, & ut mors cū vita unum sit? Naturæ certè hoc non sit possibile, quamuis apud Deū omnia possibilia. Quomodo ego letales morbos restituā, cum vos leuia vulnera vix sanatis, quibus tamen nihil mortiferi inest, nisi quod vestra opera infertur? Ophthalmi
cer

certè mihi videmini, cum longinqua à vobis perspicitis propiora vobis non cernitis. Testem ego voco conscientiam vestram, quæ vos monet, corripit, ac deterret: ne ita lubentes contra ipsam agere velitis, ne tam friuole, vestram inscitiam detegere conemini, dum tamen interim infamiam detegitis. Habetis medicinā, scientiam à Deo creatam, cum ea, ut omnia sanari possibilia, sanetis: idq̃ dū vos scire gloriamini, minime scitis. Quid igitur in me reprehenditis, quod circa impossibilia parū efficio, cum circa illa, nullum mihi officium concessum, nullumq̃ negotium relictum sit? Sed ut huius defensionis conclusionem sciatis, quomodo possem etiam possibilia curare, cum in pharmacopolijs omnia medicamina vitiata sint? quomodo pellis sagittas excipiet, aut cathafracta frigus depellet? Ego ne cū vestro quid pro quo, omnes morbos tollam, quo vos utimini in morbis augēdis, in patientibus occidendis? Quis, n. ex falsis

sis materijs, boni quid cōficiet, quis putrefactis, ac rubiginosis herbis id efficiet, & cum virentibus efficiendum erat? Quis etiam equo animo feret, vt pro diagridio, succus timalli: pro oleo benedicti, pix calcearia distillata: pro metridato cerasorū confectio cum tyriaca mixta praebeatur? Certè, si simplicia vestra omnia, pro vti necessitas postulare videbatur, recensere inciperem, quorsum cum vestris pharmacis abituri essetis? Sed desinam iam, & ad vltimum satis defensum me putabo, donec alij & plures crabrones fortè suboriantur, qui nouam fabulam excitant. Nā hac saltem lusi potius, quàm scripsi: reliqua ad bellum ardentius reseruo. Interim tamen candidum ac bonæ conscientie lectorem rogatum summè volo: vt ne hac scripta mea vel miretur, vel in peiorem partem trahat. Quandoquidem iniuria ab aduersarijs illata, defensionem postulabat: & sic necessitas ad scribendum me impulit. Videtur enim pium ac iustum, se à calumnijs vindicare, &

contra iniquos defendere: ne fortè tacendo furoris maioris, insaniamq; causa præbeatur hominibus garrulis: & ne indefensa causa, fortè plures iniurias pariat: quiq; dudum fuerunt errores ac fallaciæ augeantur potius, ac crescant. Non enim aliud est, respondere hominibus maleuolis, quàm præsentibus ac futuris malis obuiâ ire, & clamoris sic hominibus os obturare. Defendere igitur me volui, vt sic vtriusq; partis, præsens, error ac veritas appareat, & vt futuris erroribus, quasi frenum iniiciatur. Necesse est vitia ac errores esse: veruntamen veh istis, in quibus inueniuntur, & per quos fiunt. Necesse est quosdâ mendaces clamitare ac garrire, verum veh illis, quia mendacia prodentur, & in lucem proferentur: Nam si de mendacijs suis tacerent, forsitan & veritas taceret, mendaciorum per se inscia. Tu igitur optime lector & perlege omnia diligenter, & iudica de singulis cautè, vt sic lectionis fructum non pœnitendum auferes.

Conclus

Conclusio.

Spero te candide lector, ex his defensionibus animi mei sententiam intellexisse, vidisseq, me mitissimè, ac admodum leniter aduersarios meos tractasse. Interim tamen tu mecum considerabis, quæ in ipsis facilitas, quæ temeritas, & in calumniando iniquitas sit, qui talia mihi immeritò obijciunt. Cumq, consideras, hæc mihi conuitia à medicis hominibus obiecta esse, facile exinde dijudicabis, quibus viris medica scientia ornata sit, quos præsides cultoresq, habeat. Et certè diuersissimi apparebunt inter sese, si conferantur, Apollo ac Podalyrius, cum nostræ ætatis medicis. Quid enim? Nonne naturam ipsam hoc hominum genus, & hos medicorum nostrorum mores abhorrere, arbitraris? Certè quidem, & natura, quæ inimica ac aduersa sibi sunt, facile cognoscit: non aliter, atq, canis inimicum & occisorem sibi imminentem agnoscit. Qua-

H

lis

lis honor medicinae & medico debeatur, ex sacris literis satis aperte cognoscimus, & intelligimus: qualis autem nostris medicis meritò tribuatur, id nobiscum facile perpendimus. Nam certè, illud verbū: *Honora medicum propter necessitatem, quiuis facile intelliget, de Hypocrate, Apolline, & Machaone dictum esse: haud de nostris. Illi enim perfectò ac iusto medicinae spiritu curauerunt, & artem suam iusta scientia, mixta summa fidelitate exercuerunt: prodigia, signa, opera, artificiosasq; operationes ante oculos posuerunt: quapropter etiam, tanquam lumina ipsius naturae, clari & excellentes existerunt. Meo sanè iudicio, sacrosancta scriptura nequaquam hos honore affici iubet: qui absq; vlla vera operatione, clamatores saltè, & mercenarij medici sunt: sed illos potius, qui veram scientiam amplectuntur: & Machaonis, illiusq; similium exempla ac vestigia sequuntur. Iniq; quidem multa comparata sunt, & misere res*
in

in vita hac geruntur: mihi tamen dubiū
non est, si magistratus de hoc melius in-
structi forent: & si incommoda, ac pericu-
la huius rei noscerent, diligentius ac cau-
tius: propter publicum commodum, &
proximi charitate moti, acturi essent.
Hoc tamen ipsum, quod dico, honestissi-
mus Archiducatus Carinthiæ magistra-
tus perspexit, consideravit, iamq; Mœce-
natem rectæ medicinae agit, Asylumq;
Hypocraticis medicis aperit, illis fauo-
rem, auxilium, ac tutelam promittens.
Cui econtrā quod in me est, precor, ut
à Deo ipso gratia par referatur:
qui illi, perpetuò pacem, tran-
quillitatem, ac concordiam
largiatur, Amen.

Defensionum finis.

A V R E O L V S

Theophrastus Paracelsus Medicinæ vtriusq; Doctor, Honorifico ac nobili viro Do-

*mino Ioanni à Brandt I. V. Doctori,
& parrocho in Eferdingen: amico suo summo S. P. D.*

Go semper in omni vita mea, singulariter affectus fui, erga artem illam nobilissimam, cui Philosophiam adeptam vulgo vocant: semper q; istius homines peritos per varia loca, varijsq; susceptis peregrinationibus, diligenter quæsiui: & dum noñ unquam, quòd quærebañ, inueniebam, animo meo sæpe egregiè satisfeci, quæ voluptas cum adempta mihi iam sit, merito deplorandum ac lugendum,
cum

cū seculum hoc, tūm vita etiā
videtur. Eō etiā, proch dolor, hoc
tempore res redijt, vt de qua dico
Philosophia adepta, planē à iuuen-
tute negligatur, et quos dico vete-
res huius artis cultores, iam diu pe-
nē omnes mortalia reliquerūt, pau-
ci admodum supersunt, quorum te
vir doctissime vnum scio antistitē
& lumen, qui & sciētia & experien-
tia ita perfectus es, vt tum à natura
natus ad eā artem, cū vfu & Vul-
cani ac Apollinis arte planē absolu-
tus videaris. Molestē certē, vt inge-
nuē fatear, fero, ac vitæ penē iam tæ-
det: dū video hāc Philosophiā adeō
decreuisse, & adeō cōtemptui, risu-
iq, obiectā esse: vt in illius locū se-
ctæ, nescio quæ, irrumpan: ex quib-
us homicidæ nobis prodeunt ve-
rius, quā saluatores ac Medici.
quid autem? Si seculo nostro hoc
placuit, & corrigi vix potest: Cre-
do

do etiã hoc redemptorem nostrum
Christum in prophetia ex diuina
prouidentia proueniente, conside-
rasse: dum inquit: Erit gens contra
gentem, erunt discordiæ, & conten-
tiones: vt sic fortassis necesse sit;
etiã inter Medicum, & ægrotũ;
Item inter medicum & medicum,
philosophum, & philosophum con-
tentiones exitiales reperiri: adeo
certè, id quod videmus, etas hæc no-
stra obcæcata est, vt contemptis re-
bus, garrulitate saltem inani con-
tenta sit: & ea, quæ quis vaniloquẽ-
tia sua forsan profert, ac defendit,
pro iustis facilè amplectatur. Ego
libellum hũc conscripsi de tartaro,
eius scilicet morbi causas, originẽ,
essentiam, ac proprietatem simul et
curam: quo pacto abigi, ac depelli
queat, indicans: quem (quia prop-
ter locorum distantiam seiunctus,
aliter non poteram animum erga
te

te meum declarare) tuæ præstantiæ pro summo in te amore, ac benevolentia mea dico, scribo, ac dono: summè rogās, vt hoc exiguum munusculum pro humanitate tua, & necessitudine nostra, ex studiorum atq; adeo animorum coniunctione nata, æquo ac hilari animo suscipias: de quo etiam minimè diffido. Dabo ego operam, vt posthac in pluribus tuæ præstantiæ æquè diligenter, aut diligentius si possum, inseruiam. Nec interim hoc te celabo: posteaquam ab Eferdingen ad Bohemiæ Marschalcum me contuli: ibi hunc librum aliquantulū auxi, ac dilataui: voluiq; eum statim prelo subijcere: Sed à quibusdam conditionis & facultatis meæ hominibus fui impeditus. Interim autē accidit quod in Charinthiam, fati sic volentibus, veni: & quia in ea, quemadmodum & in alijs Austri-

acis regionibus hic morbus peculiaris admodum est: in gratiam, laudem, ac commodum Archiducatus Carinthiæ, vt melius intelligeretur, tertio præ manibus sumpsi: correxī: ac medicaminibus satis multis auxili: quem deinde vnā cū alijs opusculis Carinthiæ Præfectis excellentiss: viris obtuli: illorumq; tutelæ commendauī: qui quoniam à natura propria Apollinis, ac cæteris artibus, quibus proximo inseruitur, mirificè fauent & delectantur, in tutelam suam eum libenter acceperunt: nec se in hoc verbis saltem, sed re ipsa patronos ac Mœcenates fore ostendunt: iamq; animus illis est, vt absq; longiori mora, statim ad Typographum summa cum diligentia excudendū mittere velint: vt sic non suæ solummodo ditioni, non Carinthiæ, inquam, solum profint: sed vniuersæ
etiam

etiam Europæ publicè inseruiant.
Igitur doctissime, et excellens vir,
quoniam animum T. E. cognoui,
ac sæpius multis argumentis per-
spexi erga omnes Apollinis artes,
eiusq; homines studiosos, eorumq;
Mœcenates promptum ac beneuo-
lentissimum: obnixè rogo, vt huius
Archiducatus Carinthiæ incolas,
cuiuscunq; status aut ditionis sint,
in album tuorum amicorum ascri-
bere, amare, ac tibi cōmendatos ha-
bere in omnibus velis. Ego id spe-
ro tēpus breuī fore, vt tibi præsens
præsenti, pro veteri nostra consuet-
tudine, ac certissima amicitia, de
omnibus ad satietatem vsq;
colloquar: interim adeptę
philosophię Creator te,
& nos omnes custo-
diat. Bene vale.

H

s

Ca

Liber de Tartaro, vel de Tartareo morbo.

CAPVT I.

Cur hunc morbum Tartareum ap-
pellet, qui vulgo Calculus, & arena
appellatur.

Quia æquum est in proposito no-
men morbi, de quo tractatur, pri-
us indicare: vt sic sciatur materiæ nomē-
clatura, priusquàm de ipsa materia aga-
tur: volo ipsum vocabulum morbi, & vo-
cabuli quoq; rationes, ac etymologiam
primo explicare: deinde morbum aggre-
diendo, eius proprietates, causas, curan-
diq; modos ordine enarrare. Est etenim
necessarium valde hoc fieri, propterea,
quia medicis veteribus cum neotricis de
nomine huius morbi contentio est. Nomē
quo ipsi vtuntur, cum morbo nō quadrat:
nec cura quam ipsi putant, cum rebus
cōuenit: quo pacto fit, vt schismata in me-
dicina oriantur, propter varios errores,
& confusiones tam multiplices, si quis au-
tem

tem quid agere, aut exercere velit, necesse sane est, ut id iuxta normam rectam, iuxta lineam, ac circulum agat: ita ut omnia sibi conueniant, nihil sinistrè, nihil perperam, nihil contra circuli metam inueniatur, sed singula recto ordine coniuncta sint, ac sibi consent. Quia igitur de tartaro tractandum in hoc opere mihi proposui, nomen hoc tartari ante omnia excutiendum diligenter existimo: praesertim cum & in hoc à vulgo Medicorum dissentiam. Non. n. nec de morbo ipso, nec de nomine in omnibus conuenimus: requiritur igitur, ut origo, fons, ac derivatio nominis ex utraque parte ostendatur: sic facilius de cæteris, de materia inquam morbi, disputatio patebit. Aduersarij nostri morbum hunc calculum, arenam, & nonnunquam lapidem vocant: sumpta æquiparatione à calculo externo, & arena: quam in aquis videmus, sic enim inquiunt, quia similis videtur, qui in homine calculus est, istis qui in ripis & agris inueniantur, ut quia talis apparet in homine arena, qua-

lis in fluminibus, ideo sic merito vocandus calculus, & arena est. Sicq; metaphoricè loquendo falluntur. Nam iniuste id fit, & immeritò, quod morbus hic calculus vocatur: cum longè alia, & diuersa sit ratio calculi hominis, & riparum: itè arenæ hominis, & riparum. Nimis enim longe hæc metaphora ducitur, & nimis libere argumentatio fit. Habet quiddam hæc figura in dicendo nimium, & plus nitoris: & tum adhibenda est, cum propriū magis vocabulum non apparet, & dum significantius aliud non inuenitur. In Medicina autem nullus locus huic tropo relinquitur. Debent enim omnia propriè iuxta virtutem, vim, ac naturam suam appellari, cum improprietas multum erroris facilè in hac arte pariat. In sacris literis cum dicitur, Ego lux mundi sum, item ego sum via, non vna aliqua vel seuacea, vel cerea candela, nec ista via, quam pedibus calcamus intelligitur: sed metaphoricè commodissime aliam lucem,

atq;

atq; aliam viam intelligere licet: quod in
medica arte, sic non est. Haud enim bene
dicitur à medicis nostris in ripis calculi
iacentes duriores sunt, ac crescunt indies;
item in ripis materia quædam est calculo
sa, quæ arena vocatur: in homine quoq;
est tale quiddam duriusculum, & calcu-
losum: ergo illud etiam calculum & are-
nam vocabimus, Alia enim vtriq; ratio
est generationis, alia vis, & proprietas
materiæ in homine, atq; ripis: quemadmo-
dum aliud est candela lucens, et aliud lux
in scriptura, aliud via in scriptura, & a-
liud vta, qua pedibus itur. Quæ omnia
ideo pluribus dico, vt admoneam medici-
næ studiosos absurditatis, ac inconuenien-
tiæ ex tropo tali circa medicinam proue-
nientis, & erroris simul veteris medicinæ
scribentium admoneã: qui ad hunc modũ
calculi, & arenæ hunc morbum appelli-
tant, quasi idem in homine calculus, &
arena sit, quod externè calculus appella-
tur. Nam quia multum differentia, v
di

diximus, & adhuc dicemus, inter hæc est, & quia hic tropus vix ferendus tali loco erat: ideo in meis scriptis id indicare & corrigere, causasq; correctionis iustas afferre volui: quò talis error videtur, & magis propria voce morbus hic appelletur. Commodius itaq;, & ut spero conuenientius hunc morbum tartarum voco, id est, ægritudinē aut morbum tartareum: sumpto scilicet vocabulo à tartaro, quod sic proprio ac genuino nomine vocatur: idq; ideo, quia oleum aqua, tinctura, ac sal ex eo conficiuntur, quæ ægotantes non aliter, atq; ignis tartareus incendit ac vrit (Tartarum enim communiori vocabulo infernum dicitur) imò quia hic ipse morbus sui naturam ex omnis generis tartaro conficit, ac tartarum est. Tartarum autem, de quo nos morbi nomen deriuamus, præcipuam habet vim, virtutem ac naturam: talis etiam est essentiæ, ac proprietatis: cùm lapides, calculi, ac arenæ non eundem effectum habeāt, neq; ad hūc

modum incendunt, aut vrunt. Quia igitur nulla metaphora huc quadrat de calculo, & arena, Medicinæ conueniens: absurdum est, ex forma saltem nomen indere, vt quia eadem formam habet in homine calculi, quam externè videmus habere lapides, ideo & nomen idem habeant necesse sit. Forma est eadem fateor, & quantū oculis apparet, idem videtur calculus in homine cum alio calculo, & hoc propter coagulationem, non tamen eadē ratio generationis & coagulationis vtriusq; non eadem natura, & proprietas vtriusq;: sed quo ad ista quodlibet aliud ab alio, & quodlibet ab altero longissimè differt: quemadmodum Adamas & orizon differunt. Quia autem cum tartaro morbus hic conuenit, sic oritur, ex eadem materia sit, easdem causas, eandem naturam ac virtutem habet, & planè cum tartaro idem est: haud absurdum existimaui, si contempta metaphora soli materie inniterer, & eo nomine morbum appellarem,

cui

cui conueniens est, quodq; secundum essentiam, causasq; proprium nomen videri potest. Nam vt similitudine etiam vtari non aliter isti hunc morbum arenam, & calculum vocant, quàm si quis simiã hominis nomine dignetur vocitare: propterea, quia gestus quosdam, ac ludos humanos in eo perspicit: ex quo tamen non sequitur, vt homo simia verè sit, aut simia homo verè appelletur. Manet enim illi propriè & natura, & nomen simiæ, simia vocatur, simia est & erit: sicut alter homo vocatur, homo est, ac manet: idq; non propter hominis, aut simiæ vocabulum, sed propter id ipsum, quia simia, aut homo est. Quælibet enim res, ex eo ipso, quod per se est, & quod re præstat meritò nomē sortitur. Sic Anna nomen, mulieris personam mihi designat, Ioannis vocabulo virum significari intelligo. Et ideo hæc de nomine disputatio primo huius libri loco nequaquam negligenda videbatur, vt eò commodius posthac de cæteris cum aduersa

uersarijs meis disceptarem: postquam de nomine cōueniret, & de vocabulo lis finita esset. Videtur enim rusticum, ineptū, & minimè doctum, id lapidem, calculum, aut arenam dicere: quod calculus, lapis, aut arena non sit: id quod ex prima eius materia, ex operatione, & vltima quoq; materia manifestè patet. Imò ridiculum quoq; visum est, & valdè periculosum in ipsis medicis, dum morbum hunc calculū appellant: cū tamen sciant calculum, & lapides resolutionem non admittere: nihilominus tamen in morborum cura ita procedunt, vt istum calculum, & arenam resolvere, dissoluere, ac puluerisare cōentur. Verum hoc quidem si ita in cura tartari procedunt, vt corporalem processum in spiritualement conuertant, non multum à proposito aberrabunt fateor: cogitant enim, quod lapidum coagulatio, ad modū coagulationis mucilaginis lapidum fiat: in hoc tamē errant, & in hoc vis consistit, quia tartari coagulatio ex ipsa mucila-

I

ginis

ginis coagulatione non est. Metaphoricè igitur, sed longius ac ineptius facta allusione calculus dici potest hic morbus: absurdum enim valdè est, & minime magistræ tam inconuenientibus, tamq̃ puerilibus ineptijs nobilem artem Medicam commaculare: cum interim à rei proprietate & significatione longe receditur. Nomen igitur hoc calculus & arena non rectè in Medica nostra religione consistere potest: apud medicos dico, qui se doctores & peritos huius artis profitentur: Apud imperitos autem, rusticos, & rudes homines, quis negat, omnia fieri posse pro consuetudine, & more? ipsorum enim imperitia, ac simplicitas veniã meretur, & hîc, & ubiq̃. Rustici enim, quia subtilioris distinctionis imperiti sunt, omne id lapidem vocant, quod lapidis formam habet, haud inter verum lapidem, & tartarum distinguentes.

Est enim vulgo apud omnes in vsu, vitæ cotes, quæ ex fagi ligno conficiuntur, lapides

pides appellentur, cum tamen lapides nō sint, formā tamen lapidis habeant. Quia autem morbum, de quo tractamus tartarum appello: æquum est indicare, quid tartarum iuxta germanicam significationē significet. Et sciendum, quod quilibet humor terrestris continet, & habet in se incorporatam quandam materiam coagulationi à natura sua aptam: vt in exemplis patet, & primo in vino. Est enim terrestris liquor ex terra proueniens, & talem materiam incorporatam secum adfert, de qua diximus, quæ materia apta coagulationi postquam peruenerit ad operationē, vel actum coagulationis, tunc illud coagulatum separat, ac seiungit se à cætero, & ad extremas partes dolij vel vasis depellit, vbi adhærescit: & illud ipsum, coagulata dico materia, vasi adhærens, vini tartarum dicitur. Sic in aqua eiusmodi quoq; materia inuenitur, quæ subtiliter se à reliqua aqua separat, & aqua tartarum appellatur: Sic & in lacte lactis tar-

tarum vocatur: Sic quoq, ex succo obso-
niorum, & herbarum tartarum genera-
tur, & nominatur tartarum succorum,
herbarum, &c. Sic demum in legumini-
bus, & omnibus istis, quibus humor inest,
quibus vescimur, aut in potu utimur eue-
nire solet: & hoc est tartarum, non autē
calculus, & talis est generatio tartari. A-
liud autem est generatio tartari, & aliud
materia tartari: quemadmodum aliud
generatio lapidum, & aliud materia la-
pidum. Quod sic intelligendum est: quod
incorporata materia tartari non ex la-
pidibus oritur, sed ex propria generatio-
ne, aliena à generatione lapidum: item
quod in tartaro resolutio operatur, in la-
pidibus autem non ita: & propterea hic
morbis tartarus, vel tartareus morbus
appellandus est, & materia tartari, quod
nomen deinceps specificatur iuxta varias
species humorum, & liquorum: id est quot
quot externè genera sunt tartari, tot in
microcosmo quoq, genera inveniuntur.

Caput

CAPVT II.

De multiplici specie

Tartari, & quomodo cognoscatur.

ANtequam ad reliqua capita tartari accedamus, in quibus fons & origo tartari indicatur: & ubi materia eius consistat, ac quibus modis in hominis corpus perueniat, ostenditur: necessariū duximus, species tartari prius enumerare & indicare, quomodo diuidantur corpora externa, & corporum deinde partes, vt sic postea ab externis istis speciebus ad internum in homine tartarum fiat collatio: quo facto, facilius quoque intelligetur corpus, in quo tartarum iacet, & quid illud corpus nobiscum agat, quidque ex illo in nobis generet. In primis autem hoc præmittendum & sciendum est, quod hominis intellectus, vel imaginatio interna de naturalibus generationibus, nihil certi inquirere ac scire potest: nemo enim, qui

I 3 propria

propria fantasia solummodo nititur, bonus in medicina Theoricus erit: imò oculorum, & manuum opus requiritur. Nam quod oculis videtur, manibus palpatur, id Theoricum rectè & perfectè instruit, ac docet. Hæc ideo dico, quia hoc loco de tartaro dicendum mihi est: ut sciatur quæ fundamenta, & quod tutamen propositi mei sit, cum æquè parum oculis prospicio, quid in quoque corpore insit, atque alij scribentes perspiciunt. Et ut clarius ista dicam, qui speculationibus suis nititur: similis videtur illi, qui per omnem vitam in monasterio educatus, nusquam prospicit, nihil aliud vel videt, uel discit, nisi ritus monasticos quæquæ in monasterio agi solent, scilicet solennitates, taciturnitatem, precatiunculas sine mente dictas, crapulas, & si quid deinde est arcanarum rerum ad monasterium pertinentium. In istis quia se exercet cotidie, perfectus efficitur, & habitum sibi acquirit. Cæterum si alias res tentet, si grauioribus se immisceat,

sceat, si præter monasterij sui consuetudinem quid inchoat, haud foelicius agit, quàm asinus, si lyram tentet. Quæ causa? quia alia nunquam didicit, in secularibus se nunquam exercuit: ideoq; ad ea muta personæ similis est, & fungi vice fungitur: Talis igitur ille quoq; est medicus, qui speculationibus suis contentus, in illis se exercet, id studium vnum et necessarium sibi putat, & in eo proram et puppim ponit: nihil aliud agens, quàm de omnibus rebus phantasias quasdam inanes proferens, si in tartarum morbum inciderit forte, quid aget quæso? Num statim eum agnosceret? non enim curam mox inueniet: minimè, quia quod in hac re maximum, atq; omnium primum est, oculi ac manus eius nō sunt instructæ. Non etenim oculis morbum vidit, non digito curam palpauit, & fantasia ex vagabundo ac incerto animo proueniens rudior est, quàm vt ista posset. Sic igitur videmus duplices medicos esse: alios qui circa phantasticas speculationes

solum circaq³ sapientiam illam, quam ex libris hauriunt, more monachorū versantur: alios qui vsu frequenti, experientia, & sequestratione, operationibus alchimi- sticis ita rem visibilem ac tangibilem red- dunt: vt ipsi eam introspicere, & palpare queant: & ideo vehemēter vereor, ne istis medicis, libris sic alligatis, idem accidat, quod in monasterijs versantibus: vt quē admodū hi aliud quā tympanas, tym- panarumq³ sonos nesciunt: ita illi quoq³ prater sententias ex libris decerptas, quibus sibi maxime placet, nihil quicquam certi, aut firmi de medicina habe- ant: cum incerti de rebus certis, non vi- dentes, de rebus inuisibilibus iudicant, ac loquuntur. & vt summatim dicam: ista veterum scriptorum de tartaro sententia ac descriptio mihi displicet. Non enim poni debet sciētia de tartaro speculatiue, sed realiter potius, & materia huius mor- bi sicut per se est, istuc reduci debet, vt de- monstratiue ostendatur. Et talis theori-

ea medicinae esse omnino debet: nam absq̃
tali demonstratione fieri non potest, vt
medicus recta artis suae fundamenta at-
tingat. Quia autem species tartarorum
in istis bibliothecis, in quibus ceteri de fi-
cta, incertaq̃ theorica libri sunt, non repe-
riuntur: necesse est, aliam quæri biblio-
thecam, illam nempe, quò tales libros me-
dicina habeat, ex quibus demonstrationes
de arte fiant, & vbi species tartarorum
quasi manibus apprehendatur. Isti enim
libri sunt de arte hac medica absoluti, &
ista bibliotheca omnino quærēda est. Ista
porro de qua dico bibliotheca, vniuersus
mundus est, non solum ista pars, in qua
nos versamur: sed quidquid infra, & su-
pra elementa est, & vbiq̃ adeò terrarum
constituitur: quarendum igitur est vbiq̃,
vt non vna aliqua in parte huius morbi
remedia inuenias: sed vt vniuersaliter
medica theorica cōstituatur: quod tamē
ipsum quàm difficile sit, & quæ in hoc re-
quirantur, animaduercite. Quæ in his

duobus elementis supra terram dico, & in aqua comprehenduntur, ex istis causa & origo descriptio, et tota theorica de tartaro consistit: et quia ut supra monuimus, speculatiua theorica in chartis descripta, originem rectam non indicat, sed terra & aqua, uti elementa, ac matrices sunt: ex quibus fundamentiue origo, ac demonstrationes huius theoricæ fluunt. Fateor certè me istum librum nondum perdidicisse, imò id quoque fateor, ubi ego propter imperitiā desino, quod ibi alter, itē tertius, quartus, & sic in infinitum usque, donec finis actui imponatur, incipient. Nam etsi Asiam, atque Aphricam totam peruestigauerim, & sic ista folia benè verferim, perlegerimque, nonne Europa quoque restat, quæ ad librum pertinet? cuius, quamuis maiorem quoque partem vidi: quis tamen omnes angulos rimare potest, aut quis vnus omnibus locis percurrēdis satis erit? Igitur etiam singulis nationibus medicina sua, & medici sui, qui eam in certam,

& decentem theoricam redigant adsunt: facile certè hoc conijcio mea recepta apud quosdam homines longissimè hinc distantes, quibus medicina mea ignota est, & quorum ingenia, natura, regioq; mihi est ignota, inutilia, ac infrugifera fieri: simul & illorum recepta apud nostrates, cum regionum aliarum longè alia sit natura, & constitutio. Quæ pro Europa scribo, an Indis, Aphricis, ac Asiaticis quoq; pro futura sint, fortassis dubitandum est. Illud certò scio: quæ apud illos medicina vocatur, apud nos minime valere. Quemadmodum enim quælibet dies suas afflictiones, & quælibet scientia modum suum habet: ita cuilibet prouinciæ, nationi, ac climati suæ sunt proprietates, inclinationesq; ab aliarum nationum proprietatibus differentes, & seiunctæ, & quoniam quilibet dies suas curas patitur: sic vna quævis scientia, & quælibet regio suas molestias: item commoda alio atq; alio modo habet: ex quibus necessario sequitur, ut quili-

quilibet medicus bonus Cosmographus,
& Geographus fiet, qui medicinae folia pe-
dibus euoluerit, ac oculis aspexerit: vt sci-
at quid cuiuslibet regioni proprium sit, &
quid theorica nationum per se demonstrati-
uè medicū doceat. Adsit igitur oportet va-
riarū terrarū peragratio: vt sic multis ter-
ris peragratis, visis, ac cognitis, deinde e-
tiam quæ, & qualia in quaq; terra tarta-
rea corpora sint cognoscat: & sic omnis
tartari species rectè perdiscuntur. Consul-
tissimum itaq; videbatur, vt ad hunc mo-
dum quilibet medicus patriæ, ac regionis
sue tartarea corpora penitus introspecie-
ret, peruestigaret, ac disceret: & deinde,
tartareas species, quas iam expertas ha-
beret, describeret, quod si ab omnibus me-
dicis in singulis regionibus fieret, tum de-
mum futurum esset, vt iste liber medici-
næ, qui terra, & aqua vocatur, verè, &
cum fructu in chartis describeretur: in
quibus tamen non alius futurus adhuc
esset, quàm in tabula homo depictus est.

Vbi

*Vbi, etsi ipse homo non propriè adest, tamē imago adest, vt cognosci queat: & quē-
admodum in mappa mūdus depictus est,
ex qua aliququaliter terrarum regiones, ac
differentiæ cognoscuntur: cognitione di-
co, etiamsi peregrinatio non accesserit.
Sic in medicina dico fieri oportebat, vt si
vel propter vitæ breuitatem, vel propter
locorum nimiam distantiam omnis om-
niā experiri, & singuli singulis regioni-
bus adesse nequeunt: tamen in libris a-
liqualiter id experiantur, hoc quo dixi
modo, vt à veris experimentarijs singu-
larum regionum res naturæ, & operatio-
nes naturæ describantur: & quasi ad ve-
ram effigiem depingantur, ex qua deinde
descriptione vel pictura cæteri medicine
studiosi fundamenta sua diligenter hau-
riant. Iam bibliothecā medicæ religionis
rectè perdidicistis: si sic hunc librum ex
certo, ac principali libro decerptum, per-
legatis: & probaueritis diligenter, et pla-
nè ita res se habet, vt qui theoreticus me-
dicus*

dicus esse velit, is peregrinandum, & discurrendum sibi passim proponat: arbitreturq; varijs regionnibus visitandis librũ medicinae sibi euoluendũ esse: nõ domi desidendo, non ficus, & nuces colligendo: quemadmodum hætenus à doctoribus & scriptoribus medicis factitatũ est: qui nõ longius discendi causa peregrinari, ac abire consueuerunt: quàm vt statim focũ laresq; repetere liceat: id est in cœnaculis illorum experientia est, cuius ibi quicquid phantasia fortè incidit, id medicina, & egregia ars esse debet. Bibliothecam autem specierum tartari ita intelligas velim, vt sciantur species tartari, quæ in homine sunt, ex tartari speciebus externis cognosci debere: Tartarus enim ex corporibus virorumq; elementorum in hominẽ prouenit: scilicet ex elementis, tam externis extra hominem, quàm internis in homine conficitur, ac nascitur tartarus. Ex quo sequitur, quicquid tartareũ elementa in se habent, quod id statim tartari

tari modo in hominem perueniat, & tartarum fiat. Et sic tartarus externus cū tartaro interno bonè conuenit in hoc, vt iuxta externum nomen sortiatur internum. Vnum etenim genus est, vna materia, vnaq; vtriusq; essentia: & hoc nomen quoq; ab essentia externa capit, non autē metaphoricè. Porro autē nullus tartarus externus inuisibilis est: videri enim potest in, & per examē corporū suorum, idq; demonstratiuè haud speculatiue. Hoc quē admodū de externo: ita quoq; de interno sentiēdum est: est enim aqua, et iusta aequi paratio, et firma admodū cōnexio: et ideo perquā necessariū est, omnes species, quem admodum, & quales sint in mundo, cognoscere: vt sciant, quot corpora, deinde quot tartarorum differentiæ sint, vt de vino quam multiplices species tartarorū veniunt de aqua, quot de herbis, de fructibus, de liquoribus: quot nam hæc sunt corpora, in quibus tartarus est, ex quibus etiam in hominem peruenit. Sunt multa
gene-

triplices herbae, liquores, ac fructus: ac sic quoque multa & varia genera morbi huius in homine: praeterea ex compositione quotiescunque duo, aut plura corpora coniungantur, ut in cibis fieri solet, alius tartarus generatur, & alia species, quod maxime notandum est. In hoc enim mirabile mysterium est situm: & in hoc valde erratur circa morbos tartareos: quod ideo dico, quia iuxta tam varia morborum genera, etiam remedia varia quaerenda sint, & exhibenda. Aliam .n. medicinam requirit tartarus vini, aliam tartarus aquae, aliam ciborum, lactis, fructuum: & sic de caeteris: in quibus nisi talis discretio fiat, & nisi sic caute, prout de quibus accedatur, haud facile medicina certa & constans adesse poterit. Hominis enim tartarus iuxta regionis tartarum, ac iuxta ea quae nascuntur in regione, cognoscitur. Libri igitur chartacei scripti nunquam tartarorum bibliothecam perfectam efficient: sed isti libri pedibus calcandi, ut in hoc capite diximus.

hoc poterunt, & solent. Nam ex his tartari theorica est, ex his tartari causæ cognoscuntur, ex his etiam recepta contra tartarum nobis promittuntur. In alijs autem libris tartari generatio nunquam rectè à veteribus medicinæ indagatoribus descripta est, nec in istis quærenda, quia nunquam inuenitur, peregrinando autem, varias nationes visendo, earum naturas inspiciendo, specierũ diuersitates cognoscendo: vt quemadmodum in externo mundo tartara mutata videmus, ita in microcosmo ea variare sciamus: hæc recta bibliotheca est, hi recti, ac omnibus lineis perfecti libri sunt, ad hunc modum perdiscendum. Si quem igitur pudet peregrinationis, etsi quis laborem molestiamq; illam abhorret, si demùm ibi quærere recusat, vbi thesaurus certò inueniri potest, ille nunquam feliciter laborabit, nunq̃ in medicina finẽ rectum inueniet, nunquam deniq; ad motum terminũ, & metã in hac scientia nobilissima propositam, perueni-

K et.

et. Quid enim quæso obest id discere, quod ab oculis magistris facilimè discitur: aut quid nocebit experiētiam magistram sequi? Nonne oportet ac necesse est, ut ista omnia primo apprehēdantur, ac discantur mediantibus oculis? Oculi ergo deinceps, quia experiētia plurimū delectatur, testes tibi erunt et professores. Inanis enim tua phātasia, mihi crede, nunq̃ te eò ducet prudentia, ut de medici titulo iustè gloriari queas: quamuis huiusmodi sophistis intus alligatis moris est, ut sua sapientia putent se omnes omnium terrarum, maris, elementorūq̃ fines peruidere, ac cognoscere, nec ista tamen solum, imò etiam. Dei ipsius œconomiam, mentemq̃ se in manu habere existimant. quod tamen ipsum quàm absurdum sit, & dictu turpe, quilibet secum facile iudicat.

CAPVT III.

Quæ materia tartari sit, & unde originē habeat in his, in quibus vniformiter crescit,

Vt

VT autem plenius vos de materia tartari instruam, quomodo ea eternè in mundo cognosci debeat, in quibus corporibus iaceat, et cum istis corporibus quomodo vniatur: sciendum est, materiam istam tartaream esse superfluitatem naturalem, & segregationem quandam ab omnibus corporibus coagulatis, quæ iuxta quamlibet concordantiam cū spermatis parte miscetur. Quam definitionem, & quomodo ista terrestris materia à coagulatis corporibus separetur, distinguaturq; , sic intelligite. Quodlibet corpus debebat per se esse simplex, sine omni permixtione: vt aqua, nil nisi aqua purissima, absq; vlllo additamento: sic succus herbarum, non nisi succus esse debebant puri, & immaculati ab omni commixtione alia, quod tamen ipsum ita non est: imò in omnibus sic accidit, vt purum cum impuro mixtū sit: quoniam cū aqua lutum, cum vino feces sunt mixtæ.

Posteaquam autem arte accedente purū
ab impuro separatur, tum demum aqua
non nisi aqua, vinum non nisi vinum me-
rum remanet. Illud igitur impurū, quod
separari conuenit tartarum ipsum est: de
quo hoc libro tractamus, sicq; claram esse
definitionem, ac benè intelligi posse spero.
Verum tamen summopere aduertendum,
vt etiam distinguantur hoc modo. Istius
impuri duplex est materia seu proprietas,
vna quidem, quæ resolutioni: altera, quæ
coagulationi apta est. Quæ resolutioni
est, ad tartarum nostrum non pertinet:
quamuis & ea hoc libro comprehenditur:
tamen ita eam ponimus, vt lutum in spu-
to: altera autem impuritas coagulationi
obnoxia, ea est, quæ tartarus dicitur, ipse
scilicet morbus, de quo scribimus: vt in-
fra latius ordine videbimus, præterea sci-
endum quoq; est, duo esse, quæ iuxta tarta-
ri corpus intelligi debeant, vt mucilageā,
lapideam, et sal gemmarum, quæ duo sunt
impurior pars corporum, & inclinata ap-
taq;

taq³ naturæ lapideæ coagulationis, ac formationis. Porro autem ex aqua sunt lapides, ex terra tartara: vnde sequitur duo genera tartarorum esse: Vnum ex elemento aquæ: alterum ex elemento terræ, quæ tamen ambo tartarum generant. Nā qualibet humiditas, ex terra proueniens, habet in se innatam quandam salsedinem, item tartareum quiddam, quasi viscositatem apparentem, & ista à coagulatis corporibus resoluit se in terrestres humores. Quemadmodum enim cortex in arbore, item spongiæ, cæteraq³, quæ circa arborē, et ex arbore nascūtur, in arbore quidā sunt, arbor tamē non sunt: sic quoq³ ex lapidibus prouenit materia quædam, quæ procedit in liquorē terræ: qui liquor suum sequitur nutrimentū: et in omnibus crescentibus rebus reperitur. Ista crescentia, si talem liquorē ad se attrahūt, & archæus impuritatem non separat, idem tartarum à liquore puro non seiungit, sed permixtum in nutrimento esse patitur:

K 3

titur: fit vt sic perueniat in crescentia, ex
crescentibus deinceps in hominē: et vt cla
riora ista fiant, crassiore Minerua dicen
do, pergemus. Aqua omnis generis lapi
des gignit, bonos simul, malosq̃, magnos,
paruosq̃, sicuti enim ex terra arbores, ita
ex aqua lapides proueniunt, ac crescunt:
iam autem inter aquam & lapidum ge
nerationem residuum quiddam, & super
fluum remanet, quod quasi caput mortui
fingi possit: cuius natura visq̃ non est, vt
lapis fieri queat. Illud igitur residuum
matrici suæ, id est, elemēto suo inuestitur,
& in illo elemento permanet, estq̃ impu
rum, vel impurior pars istius elementi.
Iam igitur cum impuro ipso, & impuro
illo mixtura quædam est: quæ in se simul
indies crescit, & simul indies ab alijs cre
scentibus appetitur, & attrahitur: vt qui
aquam bibit, ille appetit, ac bibit illam:
cum illa autem id quoq̃ bibit, quod in a
qua est impurius. Vinum qui bibit, ille et
cum vino impuriorem quoq̃ haurit par
tem:

tem: & sic quicquid demum est, quo vesci-
mur, aut vtimur, in eo semper impurum
simul cum puro permixtum sumimus:
sicq; semper hæc in omnibus potus & ci-
bi partibus commiscentur. Tale igitur
quoddam est etiam mucilago, quæ postea-
quam à suis partibus, id est, lapidibus se-
gregata est, quemadmodum de impuro
aquæ modo dixi: nunc segregatum quid-
dam à puro manet. Est enim mucilago
lapidea, & sal gemmarum lapideū quid-
dam, separatum tantū à lapidibus: Sicuti
cortex, & spongia ab arbore separatum
quiddam sunt: item quantum cortex ar-
boris, & spongiæ ex arbore crescentes ab
ipsa arbore sunt, & differunt, tantum in-
ter se differunt herbarum tartarus, vel
lapis, & materia tartari in homine: &
qualis ista materia lapidum & arenarū
in sese est: taliter quoq; in homine iuxta
illam tartarus confirmatur: & fit semper
tamen subintellecta differētia spongiæ,
& arboris: & sicut cortex, & spongiæ nū-

quàm rectè arbor dici possunt, vel lignū:
ita quoq; tartarus in homine nunquam
rectè appellabitur lapis vel arena: igitur
mucilago, id est, illud superfluum & resi-
duum, ac sal gemmæ superfluum, & resi-
duum, vbi simul coniuncta in aliquo loco
inueniuntur, & operationes suas habue-
runt: tunc demum ex ipsis illud fit, ac ef-
ficitur, quod virtute istius spermatis fieri
potest, & ad quod istud sperma est aptum.
Quicquid enim generatur, virtute, & vi
spermatis generatur: & quodlibet semen,
nisi suum sperma habet, herbas nunquam
progenerat: sic quoq; in proposito, & quē-
admodum in clauo fabricando fieri solet:
faber accepto ferro ignem cum eo coniun-
git, & sic coniuncto cum ferro igne, clauū
aut aliud quodlibet efficit, perfectō cla-
uo, ignis iterum recedit, iam scilicet abso-
luto clauo, nec amplius circa illum opera-
tur. Sic quoq; cum mucilagine, & sale fie-
ri dicimus, sal enim recedit, auffugit, a-
bit, mucilago remanet, consistitq; et est ip-
se

se tartarus. Quod sic intelligitur, mucilago est ipsum corpus, sal autē est virtus, quæ coagulat, & congelat. Sic igitur sal suam coagulationem perficit, etiamsi substantialiter non adsit: mixtura tamen perfecta adest: tunc residuum sal iterum abit in excrementum: de mucilagine autem tartarea nullum fit excrementum, sed massa per se permanet. Sic igitur quædam permixtio reperitur, in qua sperma consistere cogitur perfectum tum sale, tum mucilagine: requiritur deinde etiam archeus adesse, qui fabri vice est. Istorum igitur trium ubi alterū deest, aut minus perfectum est, ibi tartari generatio esse nequit, & sic defectus vel mucilaginis, vel salis, vel archei, optimum quiddam in hoc morbo est: quia tartarum non generat: fit tamen alia quædam inde putrefactio, quæ quoq; in morbum incidit. Sic igitur ista omnia intelligenda sunt, quod superfluum sperma de coagulatis corporibus tartar^o ipse est, à quo ipse paroxysmus, et mor

*bus tartari prouenit: vt supra ad satieta-
tem vsq; diximus. Sic quoq; generatio la-
pidum in aquæ elemento est, vt quod est
residuum, illud lapides quidem non con-
ficit, sed tartarum: idq; duobus modis: per
resolutionē, et per coagulationem. Scien-
dum præterea est & hoc, non solum mare,
lacus, flumina, fontes, riuulosq; aquæ ele-
mentū esse, aut aquæ appellatione conti-
neri: quilibet liquor, & quodlibet humidū
quod attrahitur, & quo sitis extinguitur,
elementū aquæ dici potest, & debet: quic-
qd deinceps appetitur & attrahitur ad de-
pellendā famē, id terræ elementū est: quæ
duo elementa nusquā ab inuicē separantur:
sed potius tanquā maritus et vxor incor-
porantur. Tartarus igitur hominis iuxta
naturam, ac essentiam tartari, mundi fit:
& illud tartarum mundi scilicet iuxta
proprietatem naturamq; lapidum: eius
speciei, ex qua fit, formatur: sic deinceps
cum arena & alijs speciebus, semper ta-
men obseruata, vt supra admonuimus,
distin-*

distinctione, quæ est inter fungum, & lignum: inter corticem, & arborem. Vt enim fungus lignum non est, quamuis ex ligno natus: ut cortex arbor non est, nec dicitur, sed corticem, quamuis cum arbore, & in arbore nascitur: sic quoque tartarus nullus lapis dici potest, cum idem sit respectu lapidis, quod fungus respectu arboris. Sic quoque nihil refert, quin tartarus viscus lapidum vocitetur; aut mucilago: hæc tamen nomina non aliter tartaro competunt, nisi in primis, antequam materia ipsa coagulata. Nam quamprimum coagulata fuerit: sortitur, & retinet sibi vnicum nomen tartari: quæ coagulatio fit post spumationem, & digestionem, id est, illud quod primo lapidum viscus, vel mucilago dicitur: non propriè aut substantialiter tartarus est, sed liquor saltem nondum congelatus: et is denique liquor coagulatur post digestionem, separationem, & decoctionem, id est, postquam nata iam, & ad iustum modum aucta à matre secernitur, tunc sequi-

quitur ut primum proprijs viribus, & ex propria naturaliq^{ue} virtute, impurius abs se abigat, propellatq^{ue}: quæ separatio, & purgatio si facta fuerit, tum tartarea materia essentialiter adesse incipit, non coagulat se à prima sua materia in ultimam, fitq^{ue} sic tartarus vini, aquæ, succorum, lactis, leguminum, etc. Hocq^{ue} diligenter considerari, & à medico homine curiosissimè disci, & masticari debebat, ut sciat, quæ tartarorum sit natura, ac proprietas: quando inter sese quoq^{ue} tartara diuersa reperiantur, ut quia alius est tartarus lactis, alius ordeï, alius carnis, panis, vini, aquæ: & in his, quia non solum tartara nascuntur, sed etiam feces, ut videmus feces vini: debebamus animadvertere tales quoq^{ue} in homine feces tartareas nasci, quæ quoq^{ue}, ut diximus, morbos gignunt. Hos morbos imperiti quidam, ac simplices medici apostemata esse dicunt, putrefactiones, & resolutiones spermatum, & talia, nescio quæ, indicant esse: tamen nihil ali-

ud

ud nisi feces tartareæ sunt: germano ac
vulgari vocabulo, heffen oder trûsen:
& ista genera vnum quiddam videntur,
& etiam sub vna cura comprehendî: ijs
deniq; medicaminibus simul curari, tol-
liq; & possunt, & debent. Ex hoc igitur
iam apparet, vbi medicus suam artē quæ-
rere, & vnde fundamenta scientiæ suæ
haurire, quo etiam pacto morbos cogno-
scere queat. Nam quæ externè nobis co-
tidie apparent in rebus huiusmodi tarta-
reis, ea quoq; in homine ita se habēt. Hæc
theorica medicina, hæcq; bibliotheca me-
dicinæ est: non autem libri puluere, situq;
obducti, quos tineæ rodunt, quiq; catenis
alligati sunt: Imò elementa cum suis ope-
rationibus libri sunt. Medicinæ igitur
studium requirit subtilem intellectum, sa-
gax ingenium, hominem industrium, &
sensibilem, & luce clariorem experiēti-
am: vt sic medicus sciat, quid loquatur,
quid agat, iudicetq; & quæ dicit, aut a-
git, ea verè sciat: nec dubitet, non vacil-
let,

let, non opinetur, non ex auditu, aut librorum fabulis suum scire habeat. Experietur igitur ea quæ perfectè discere velit, librosq; rectos terram, & aquam perlegat. Ibi namq; inueniet, videbitq; quopactò ex lapidibus tartarus proueniat, lapideamq; naturam, ac colorem aliquomodo retineat: id tamen non nisi hac distinctione, ut quemadmodum cortex ad arborem: sic tartarus ad lapides referatur.

CAPVT IIII.

De quibusdam generibus tartari iam præteriti, & quæ tartarum non generant.

HActenus & ea à principio enumeravi, ac recensui de tartari Origine, quod scilicet crescat ex superfluo spermate generum lapidum, et arenarum, et ideo superfluum, vel residuum dixi: quia id nō de generatione, neq; materia lapidum, vel arenæ est, nam & ideo id superfluum

relin-

relinquitur separatū, ac seiungitur à massa lapidea, & arenosa: ac deinde in elementa peruenit, cum quibus miscetur, ut supra dictum est, & mediantibus sic elementis in hominem deniq; deferretur. Quo igitur pacto id spermatis deinde cibo, & potui immisceatur, & quo tartari genera in homine cognoscantur, quæ quidem multiplicitia esse solent: id ita intelligendum est. Quàm multa & varia genera tartari sunt, siue lapidum & arenarum externè in mundo, tam multa & varia reperiuntur, & esse solent internè in homine. Et quamuis lapides, & arena propriè non sint, tartarus tamen iuxta ea cognoscitur, cuiusnam generis sit, et à qua materia generatus, non aliter atq; cortex, & fungus arbor non sunt, inditium tamen arboris sunt, ut iuxta corticem, et ex cortice arbor cognoscatur, cuius cortex fuerat, & in qua arbore creuerat. In primis quidem omnes lapides, arenaq; vnū corpus fuerunt, à quo lapides discesserunt, ac propriam

propriam sibi formam sumpserūt, per coagulationem: sicq; lapides accreuerunt. Quemadmodum enim in ranarum spermate videri solet, vbi quotquot videntur nigra granula, tot ranulae generantur, ex quolibet scilicet grano rana, quae rana à paruo grano initium sumit, à massa alia se seiungit, deinde crescit: sic quoq; ex arenae granulis tam varijs multa genera lapidum dantur: ex quibus, quasi paruis initijs, singuli lapides crescunt. Quorsum autem hoc, aut quomodo id accidit: quod cum altera parte ranarum spermatis sit, in qua granula nigra iacere videmus: animaduertendū igitur in hoc quoq; diligenter. Ista autem reliqua pars spermatis, vbi granula, id est, semina ranarū insunt, resoluuntur, & in aquam rediguntur: & sic deinde cum cætera aqua iterum commiscetur, vt vna aqua appareat, cum forma sit vna. Ex hoc igitur sequitur, si quis istam mixturam aquae, ac spermatis fortè imbiberit, vt in isto homine

mine ranæ crescant, non tamē veræ ranæ,
sed simile quiddam ranis, & tam agna-
tum ranis, quàm cognatus fungus, aut
cortex arbori est: sic igitur iam de lapidū
spermate videndum erit: grana quidem
iam generata sunt in substantiam, & vl-
timam materiam suā, altera autem pars
est resoluta in suum elementum aquam,
scilicet liquorem. Ex isto igitur reliquo
generantur, & fiunt tartarea genera: ista
semper obseruata, ac notata differentia
quàmq̃ sæpius iam addidimus de cortice
arboris, ac ipsa arbore. Ultra prædicta au-
tem de corruptione etiam harum rerum
dicendum erit: Generatio quidem lapidū
in se & per se fixa est, & perpetua: vt quia
ipsi lapides non rubigine, non tineis, non
situ, corrumpuntur, aut teruntur, sed sub-
stantia ipsorum perpetua est, nullis eius-
modi corruptionibus obnoxia: sic igitur
& residuum ipsorum immortale est, ac fi-
xum, id est, quæ ex sese generant, ea quoq̃
huiusmodi temporalem immortalitatem
L habent,

habent, & sunt fixa, & perpetua. Et hæc ideo indico, vt cum de tartaro loquimur, perpetuam, ac incorporalem tartaream materiam iuxta elementorum perpetuitatem coniunctam, & vnitam intelligendam putetis. Hoc enim ex hac causa accidere solet, vt quia infectio ipsa sine mora ac intermissione semper inficit, semperq; suum officium exercet: ideo & morbus ipse hoc repræsentat, ac per se elare indicat, non tartarum solummodo perpetuum esse, elementari nempe perpetuitate: sed generationem quoq; primam talem fuisse, et vltimam talem fore: & sic vnita, & coniuncta inter se sunt generatio, & generatum, fixa quadam fixatione. Quia enim necesse est hominem nutrimentis cotidianis ali, ac sustentari, tartarea autem materia in ipsis nutrimentis cibi, et potus fixa est: sequitur hominem ab initio ad finem vsq; sub, & in quatuor elementis esse & fore: simul & morbum. Item tali fixatione, & perpetuitate morbum semper fo-

re: cum causa ipsius efficiens fixa, ac perpetua est: vt in prima coniunctione crescentium aliqua ex parte, non tamen plenè videri potest. & hoc ipsum est, quod supra monui, diligenter animaduertendum: corpora scilicet separare, ac purgare ab impuro suo: sicuti vinum ad extrema vasis propellit, reijcitq; tanquam impurius tartarum. Hoc fieri in vino videmus, nō tamen in omnibus vinis: fieri etiam consuevit in aquis, non tamen in omnibus: itē in fructibus, succis. Quia igitur vt diximus, homo cotidie cibis potuq; nutrimentis ad corpus sustentandum necessarijs vtitur: sciendum est, quomodo ista corpora cibi, & potus digeri, concoqui, & corrumpi plane debeant, quoq; pacto operationes eorum interrumpi, & anteuerti queant, ne ad coagulationem, & effectum malum perueniant: idq; externè fieri debet, nō in homine. vt ecce: Vinum quando peruenerit ad suam perfectam digestionem, tunc clarum, sincerum, et purum est, namq; à se

L 2 sepa-

separauit tartarū suum, nec amplius tartarum efficit. Si autem ad istam digestionem perfectam nondum peruenerit, id est, nec sumptum ab homine, in hominis corpore id efficit: & sic quod extra hominem in vase fieri debuerat, id demum in homine fit: nisi quod in hoc multum refert qualis archeus in isto homine sit, quā fortis, & quā benè separet. Is enim ipse est, qui aurum purgat, & septies in igne probat, quiq; omnia per antimonium subtilissimè emendat. Hunc enim archeum omnipotens Deus his donis, & magnalibus ornauit: hoc muneris, ac officij ei tribuit, sicq; Οὐρόνομον agere in corpore hominis iussit, & adhuc iubet. Is igitur archeus, qui in separando, ac purgando, non perpetuo perfectus est, nec diligens in suo officio, accidit quod morbus hic perpetuo expectandus sit fixus, ac diuturnus: non ut alij quidam temporalis. Quia enim alias perfectus est hic archæus, alias imperfectus: sit ut ipsa perfectio, & imperfectio
in

in digestionē appareat, quæ quoq; nunc
perfecta, nunc imperfecta est. Maior igi-
tur in medico diligētia, cura, & industria
requiritur in cognoscendo morbo, quem si
semel benè & penitus cognouerit, si semel
de eo certior factus sit, tunc perfectus sta-
tim erit ipse morbus in sua cura, vt scili-
cet facile à medico, qualiscunq; etiam sit,
species tartari curetur. Si enim morbus
perfectus fuerit, id est, bene cognitus, tūc
curam quoq; habebit perfectam: sin imper-
fectus, cura quoq; eius imperfecta existet.
Quia autem supra indicauimus tartaro-
rum genera varia, mentionemq; fecimus
de eorum fecibus, ex quibus morbus quoq;
alteratus, ac nouus apparet. Igitur iam
iterum diligenter obseruandum, ac scien-
dum est, vltra prædicta genera lapidis, &
arenæ, vti vocant: alia quoq; esse, vt
massam boli, massam luti, massam Tube-
lech, quæ, & alia his similia, quoq; hunc
morbum tartareum, vt diximus, pariūt.
Quamuis enim lapides propriè monstrēt,

attamen terna coagulata sunt, quemadmodum bolus Armenus, Hematites, Rotila Ochrum, & Epirita: cum lapides quidem non sint, sed lutum coagulatum sunt. Tales igitur omnino generationes in homine quoque sunt, ut tartarus Hematinus, Epiritinus, Tartarus Rotilinus, etc. Haecque tartara saepe, quia facile curantur, et tolluntur, fallunt homines Medicos, existimantes se lapidem, id est, tartarum coagulatum dissoluisse: cum tamen lutosus saltem tartarus fuerit, facilisque resolutionis. Haec enim de quibus dico genera non sunt tartara petrina et dura, sed lutosi saltem, ex quibus deinceps quoque coagulatio oritur, & in coctorum coagulatum abeunt. Apperta tamen sunt haec Tartara ad liquorem, & facilem dissolutionem: ita ne diutius esse in homine queant, sed indies ad exitum sese parent. Quamvis & eorum quaedam sunt, quae facile coagulantur, ita tamen coagulantur, ut ad resolutionem facile reduci queant. Sic igitur apparet
mul-

multa, & varia tartari genera esse, quæ
rum demum ad vnguem, & ad amussim
cognoscuntur: si posteaquam ab homine
exeunt, exiccantur, & coagulatur. Tunc
etenim quales sint, cuius regionis, cuiusue
naturæ, petrina ne an lutoſa, perfectè vi-
detur. Et vt crassius dicam: si resolutus
tartarus in homine per vesicam cum vri-
na exit, iste liquor iterum ad coagulatio-
nem suam perducì debet, & tunc id fit per
coagulationē, quod antea in homine fuit:
& sic cognoscitur ex quo genere ille tar-
tarus, vel coagulatus, vel lutosus genera-
tus sit. Hæc omnia medicus si ignoraue-
rit, & hanc probam si nesciuerit, certè &
ille ignorabit, quale regimen patienti præ-
scribat, quæ vtenda ei permittat, quæ pro-
bibeat. Quæ enim in proba inueniuntur,
ea cauenda sunt, & ab istis patiens omni-
no abstinebit. Oportet enim, vt cognata
isti tartaro remoueantur, & diætâ cibi,
potusq; ex alijs fiat: ex ijs nempe, quæ ab
hoc genere longissimè distent, & absunt:

H 4 quem.

quemadmodum hoc infra de regimine tartari plenius percipitur. Nam ita perpetuo euenire solet, vt simile simili conueniat, & vnumquodlibet ad naturam sibi aptam, id est, ad genus suū reuertatur: sic calculosa materia in calculum, lapidosa in lapidem, silicis in silicem, Tubelech in Tubelech, arenosa in arenam, vltro & naturaliter redit, scilicet nisi caueat patiens ab istis cibi, potusq; generibus ea, ex quibus tale tartari genus crescere solet, quale adfuisse ex proba supra dicta, indicatum est: tūc nimirum is ipse tartarus iam purgatus renascitur, morbusq; ad statum priorem redit. Hæc cum ita sunt: indicare necesse est, et ea quibus tartareus morbus vitari potest: ex quibus tartarus nō crescit: ut sunt Crasis, Talcus, Marcasita, & Cachimia, item quæcunq; mineralibus assimilantur: & sulphur in se habent: item quicquid Arsenicum habet. Hæc omnia tartarum non efficiūt. Etsi enim feces pariunt more tartari: istæ tamen coagulationem non recipiunt: si-

cut & ea, quæ ex Antimonio, aut ex Magnesia proueniunt. nec metalla quidem tartarum generant. Nam quamuis spiritum tartari habeant, is tamen coagulationi non subiacer: cuius causa hæc est, quia in se ipso resolutus, & destructus is spiritus est: ita ut reduci ad corpus suum primum nequeat. Imò eiusmodi mineralium spiritus, qui in tartara se conuertere aliàs debebat, propter suam naturam, & proprietatem, quam habet ad ascendendum: ascendit ad collum, atq; ibi strumas efficit. Ad guttur enim ascendit, ibi castra ponit, ac iuxta virtutem suam operatur, strumamq; efficit. Est igitur idē conatus in tartaro lutofo, & in his spiritibus: quamuis dispar effectus. Nam quēadmodum lutosus tartarus ad Renes se ponit, ibiq; tartareas operationes perficit: sic spiritus ille suprema loca petit, & ibi quoq; tartari modo agit: sic tamen, quia tartarum efficere non potest, dum sine corpore est, & quia struma materiam ha-

bet crisspuleam, in ista materia gaudia sua, & quibus delectatur, inuenit: ibiq; pro voluptate sua operando, strumas circa venas efficit, vel magnas, vel paruas: sicut id apparet. Talia igitur tartarea ex mineralibus prouenientia tartarum coagulatum non efficiunt, sed sunt solummodo mater strumarum, deinde etiam sustentatio, ac nutrimentū. Quamuis igitur distant hæc genera inter sese, in effectu tamen similitudinem habent, et equiparantur, quo ad intentionem: sic ut quæadmodum vini tartarus in vesica, sic hic quoq; liquores tartarei circa collum vasa sua, operationes virtutemq; crescentem habent, de quo iam satis: non enim de strumis disserere propositum est. Videant igitur medici in his rebus, & diligenter animaduertant (hi dico medici, quibus hæc ignota adhuc sunt) ne in medicina fallantur, ne errent, ac morbos sibi adesse fingant, qui nequaquam adsunt. Hoc autem discitur, & aduertitur peregrinā-

do, cosmographiam, ac Geometriam oculis cognoscendo, non in pariete depictam, non tabulas Ptolemæi contemplando, nõ deniq; eos scribentes perlegendo, qui nihil aliud quã multas, et varias ciuitates, latitudinem mundi ingentem, & quid quisq; pellifex agat, describunt. Hi enim mihi crede, libri in medicina muti sunt: et eorũ literæ inefficaces, tum nihil indicant medico ad curas, & medicinam suam. Necesse igitur est ista necessaria ad hũc, & alios morbos ibi medicus quærat, vbi quærenda sunt: et vbi inueniri possunt, vt sciatur se quærere, se inuenire, nec decipiatur.

CAPVT V.

Quo pacto Tartarus in stomacho separari debeat, à nutrimentis, & de alia specie quadam Tartari, quæ quoq; in homine nascitur.

IAm autem ultra hæc, quæ de origine tartari hætenus diximus, dubium nõ est,

est, quia tartarus ab externis rebus, in nos perueniat, & in nos nascatur, ex his nempe rebus, quibus edendo, & bibendo cotidie utimur. iuxta eorum etenim naturam, vim suam, & essentiam concipit tartarus, qui in nobis est: sicut ut de externis fiant in nobis tartara interna, ut quod antea externè tartarus fuit, in cibo, & potu, id posteaquam sumpsimus, fit tartarus internus humanus, idq; ppter æconomiam archei humani, in quo transformatio est, sed quia alia est vis, & actio in transplantatione, item alia natura, & vis in spiritu coagulationis. Igitur etiam alia coagulatio fit in homine, ita ut forma, color, & coagulatio externi tartari, atq; interni aliquid distant ab inuicem. De coagulatione igitur, & formatione tartari sciendum est, eam fieri non posse, nisi in hominis natura, proprietas quædã insit, ad hanc coagulationem inclinata, et quæ coagulatio adiuuatur. Nam propter externarum solummodo rerum efficacitã fieri

fieri id non potest, vt tartarū efficiat: sed
requiruntur ad hoc duo spiritus, qui ho-
mini Tartareo morbo laboranti innati
sunt, vt spiritus salis, qui est in microcos-
mo, deinde archeus naturæ microcosmi.
His duobus quia tartara efficiuntur, quæ-
admodum id fiat iam porro animaduer-
tendum est. Spiritus salis ea est natura,
proprietas, ac vis, vt omnia coagulet: nā
secundum prædestinatam coagulationem
etiam carnem in carnem, ossa in ossa, lig-
na in ligna, lapides in lapides, arenam in
arenam, metalla in metalla, coagulat. Of-
ficium itaq; eius est coagulare ea, quæ tar-
tareæ naturæ sunt: & coagulationi apta
in homine reperiuntur. Archei autem of-
ficium est sequestrare, purgare, separare,
ac discernere, purum ab impuro, hoc enim
perpetuo agit in microcosmo, vt separet,
& mundum ab immundo seiungat. Scien-
dum est igitur, quæ per virtutem, & vim
in spiritu salis sitam fiunt, ea internè coa-
gulari in vltimam suam materiam, et vl-
timum

imum corpus, quemadmodum & externa per hanc virtutem coagulantur, & in sua coagulatione absoluuntur, quod absque hac virtute spiritus salis fieri nequaquam posset. Sic igitur natura quædam & immota in homine est, quæ tali tartarea generatione declaratur, quæq; eam recipit, hic spiritus ubi non adest, & ubi ea receptio tartarea generationis non est: ibi tartarus non efficitur, & ibi de morbo hoc timendum non est. Singuli enim spiritus, qui in homine sunt, singulas voluptates habent, quibus gaudent, & quas expetunt. Spiritus igitur hic salis si non sic affectus est erga tartarum, & si non tali voluptate erga ipsum mouetur, non agit ad coagulandum ipsum: & sic tartarus non fit. Quomodo autem incipiat generatio tartari in homine, id quoque sciendum est, dicemusq; ordine. Principio & ante omnia sciendum est, quod tartarus externè concipitur in cibis, & alimentis, internè autem in nobis nascitur, quod ita accidit.

Archeus, qui in homine est primus, est
autor rei huius: nam cibum, & potum
postquam sumpsimus, purgare debet: ita
vt purius, quod est ab impuriori seiungat
ac discernat: quod igitur purum in san-
guinem, ac carnem abire iubet: quod im-
purius, id reijcere tanquam inutile quid
solet. Quæ deiectio fit duobus locis, per se-
cessum, & per urinam. Prima igitur vis
consistit in virtute stomachi. Ea etenim
virtus in hoc laborare debet: vt quam
diligentiſſimè separet tartarum à bono
nutrimento, tartarumq; tanquam super-
fluum per secessum reijciat. Stercus enim
& excrementum illud nihil aliud esse de-
bet, quàm feces, & tartarus. Nam in sto-
macho, vt diximus ita planè cibus, et po-
tus purgari debent, vt feces, & quicquid
est tartari per secessum depellantur: vt
sic id ex quo tartarus coagulatus fieri po-
terat, destruatur, impediatur, & per uri-
nam eiiciatur: ne tartarus fiat, ne cum
ſpiritu ſalis fortè coniungatur, aut ei ſub
iectus

iectus esse incipiat. Quàmprimum enim hæc materia tartari, ad coagulandū apta in dominium spiritus salis salua, & incorrupta peruenerit, statim tunc, & absq; mora tartarus generatur. Requiritur itaq; hic duplex virtus. Expulsiua scilicet ventris per intestina, & altera expulsiua per vrinam: quæ omnia fieri per archæum stomachi debet. Hanc ob causam vt sic materia vltima tartari destruaturs, & impediatur, ne in spiritus salis dominium incidat: aut si incidit, vt ita tamen corrupta antea sit, ne coagulatio ibi fieri queat. Quemadmodum enim lignarius faber, si lignum fortè reperit sibi aptum, id format, ac fingit in quamcunq; sculpturam iuxta arbitrium. Illud autem lignū si auferatur, si comburatur fortè, si putrescit, aut aliàs corrumpitur: tūc effectus ille in ligno aufertur fabro lignario, et quo ad istud lignū impeditur eius effectus: sic hoc quoq; loco euenit, si tartari materia in stomacho destruitur: vti hoc natura face-

re potest, ppter virtutem, ac vim, & debet
propter officium suum, tūc in isto homine
tartarus non generatur: sin autem hoc
minus fiat, & si ita destructio interna ar-
chei omittitur, tunc quidem ad spiritum
salis res redit. Namq; tum demum ille re-
perit, in quo se delectari, viresq; ostentare
suas queat. Igitur etiam operatur graui-
ter, & coagulat materiam, tartarumq; ef-
ficat. Vinum in vase dum est, feces in fun-
do ponit: & id intestina vasis dici potest,
feces autem stercus eius. Si igitur in no-
bis separatio fit, materia tamē non destru-
itur: tunc id in nobis accidit, vt & feces,
et tartarus fiat: meatus autem vasa sunt,
quibus feces, & tartara adhærent. Vnā
igitur feces, & tartarus vniri cum ster-
core debent, vt sic simul cum stercore per
secessum eijciantur. Ita fiet, vt salis spi-
ritus nihil inueniat, quod coagulet, & in
tartarum redigat. Nam & feces pariunt
passiones in nobis, tanquam tartarum: nō
tamen tartarum, aut arenam efficiunt.

Si hoc pacto, ut diximus, separatio fiat ut tartarus per secesum, feces per urinam expellantur. Ut igitur ista omnia praeueantur incommoda tartari: in stomachi archeo situm est, si bene sequestrabit, si bene materiam corrumpet, tartarus prohibebitur: sin minus, tartarus efficitur: cuius quidem duplex est ratio: altera enim pars, sex scilicet in intestinis consistit: altera tartarus: nempe à fecibus separatur, & per cannas, ac meatus urinae pergit. His duobus generibus tartari spiritus salis occupatus est: agitq; circa ea: & sic de externo tartaro iam satis dictum puto. nam hic tartarus adhuc semper elementorum tartarum permanet, quousq; etiam donec fractus & demum destructus ab homine depellitur: tunc aliud nomen sortitur, & vocatur stercus, & urina. Sic igitur seres habet. Ista materia tartari externè in rebus posita, etiam cum in hominem peruenerit, semper tamen elementorum tartarus permanet. Si autem in
pote-

potestatem, & in insidias spiritus salis inciderit, & coagulatur, tunc quod exter-
nus & elementalis tartarus erat, spiritus
ille malè conuertit, nempe in tartarū mi-
crocosmi: & sic deinceps tartarus homi-
nis est. Econtra vero, vbi in homine ite-
rum corruptus fuerit, & destructus opera
ac virtute medicinæ: tunc iterum ad pri-
orem naturam, & nomen reuertitur, ap-
pellaturq̃ stercus, & vrina. Satis igitur
iam dictum, de tartaro in homine sito, &
de eius origine, quod scilicet à victu, à ci-
bo, & potu cotidiano in hominem primo
venit: deinde per archeum vel diligentē
cohibetur, vel negligentem cum auxilio
spiritus salis in tartarum conuertitur, vt
diximus. Sequitur nunc, vt altera hæc
plenius nunc sciatur, de hominis vel mi-
crocosmi tartaro, quid amplius circa id fi-
ar: sed de hoc alio capite videbitur. Iam
autem quia aliud adhuc genus tartari
supereſt, de quo nondum tractauimus, de
eo quoq̃ nunc pauca, ac neceſſaria diſſero

M 2 mus.

mus. Idigitur tartari genus à prædictis distat, & aliud est, nihil externi in sese habens, sed est innatus tartarus in homine crescens, in homine causam suam, et originem habens, absq; omni externo auxilio, ac adiumento. Huius causa est, quia homo microcosmus est, & sua tartara sibi innata non minus quam externus, & maior mundus habet. Quicquid enim est in mundo maiori, quacumq; proprietates, eadem etiam in microcosmo sunt: non integra, ut in mundo, sed proportionaliter, & pro parte. Ergo etiam sequitur tartarum in homine esse innatum. Porro autem ea quoq; natura & proprietas in homine est, ut omnia in eo crescant, quemadmodum & externæ arbores, flores, herbae & eiusmodi, & elementa in homine, quæ sunt indies operantur, non aliter, atq; externæ elementa operationes suas perficiunt: & sicuti ex terris fontes prosiliunt, ita quoq; in homine: ita sicut externæ tartara, & lapides crescunt, sic in homine quoq; tartara generantur,

coagu-

coagulatur, ac crescunt. Nam etiam is in homine ordo, et processus est, ut quæ ex nimio augmento abundant, ac supflua, sunt. ea in elementa sua abeant, ut ab istis consumatur, sicut externè quoq. fit. Hæc omnia ideo pluribus dico, ut intelligatur, tartarū in homine ita nasci naturaliter, quemadmodum extra in mundo: etsi in manus forsan spiritus salis inciderit, coagulatur. Porro autem non solum hic tartarus in homine adest, sed etiam lapides: in hoc tamen differentia est, quia lapides consumpti sunt, & corrupti, ita ut nunquam reduci queant. Tartara autem destructa non sunt. Igitur nasci ea adhuc necesse est. Omnes etiam superabundantes aquæ in elemētum suum mare recurrunt: quæ terrestria sunt quoq. elemētum suum terram petunt: Ignea elementum ignis: & quicquid aëreum est suum petit elementum chaos, & sic externæ generationes consumuntur, ac in nihilum rediguntur, Iam ergo ad propositum ut rede-

amus: talia circa hominem quoq³ fieri debeant, id est, eiusmodi superfluae generationes expelli ab homine debent, et in suum elementum cogi, sic tamen, vt in homine consumantur. Præterea & hoc sciendum est, illud quod tartaro, ac fecibus in natura est, ab elemento suo non consumi: sed tartarum, & feces remanere. Possunt quidem etiam in elementis consumi & finire, quemadmodum aqua in elemento aquæ, dum spiritus coagulationis statim adest, et in materiam tartaream vim facit, eamq³ in tartarum format. & hic tartarus solummodo ex propria natura hominis provenit, substantiam suam corpus, & formam suam ex ipso homine in quo est, capit: & hoc est illud genus tartari, de quo loquimur, alienum longe à cæteris generibus, quæ externè, ex esu, & potu in hominem perueniunt: de quibus supra diximus, hicq³ tartarus in meatu vrinae cruoris iacet. Ibi namq³ propria, & naturalis habitatio eius est, et ibi seiungitur, et
sepa-

separatur: quemadmodum à vino tartarus separari solet.

CAPVT VI.

Quomodo à Viris mulieres tartarum concipiunt.

Fœminæ quoq; huic morbo tartareo obnoxia sunt: igitur id genus tartari quoq; aperiendum est, & cognoscendū: & inprimis sciendum in mulieribus duo genera tartari fieri, & dupliciter eas hoc morbo teneri: alius est tartarus qui in ipsis generatur ex nutrimentis cibi & potus, qui illis cum viris communis est, de quo supra ad satietatem spero, diximus: alius autem tartarus est, quem à viris ipsæ fœminæ concipiunt, & hauriunt: de illo igitur, quemadmodum concipiatur, & quem admodū in ipsis augeatur, iam dicemus. Multum enim confert, medicum id scire: cū hoc tartari genus summā etiam curā,

ac diligentiam præcipuam in sanando requirat. Primo igitur sciendum est hunc tartarum, de quo iam tractamus solummodo in fœminis reperiri, cum eum à viris accipiunt, & huius causa est diuersitas vasorum in fœminis, & viris, cum longè alia vasa sint in viro, quàm in fœmina. Animaduertendum igitur est in hoc diligentius: & primo de vasis, in quibus tartarus iacere solet, dicendum est. Vasa ista varia, ac multiplicia sunt, vt audiemus, & ex vasorum diuersitate sequitur tartarum hunc solum in vasis regionis spermatis generari. Ista enim vasa in fœminis occupat hic tartarus, vt Renes, & Vesicam. Ibi enim sunt vasa spermatica sita. Nam quamuis non in his solum locis sperma est, sed alibi etiam, actus tamè venereus hic maximè abundat, et exuperat, efficitq; commotionem omnium eorū, quæ in isto loco sunt. Sic vt quicquid in membris venereis iacet, ad actum perti-
nens, id omne se manifestat, ac ostendit: &

si

si quid inest ad spermaticam materiam aptam, quod cum spermatica materia misceri possit, tunc miscetur, & ei materiae insinuatur. Nam quod sperma vocamus, non semen solum est, imò vna cum semine fluxus quidam, & superfluitas: quæ mixta, & in actu simul mota effluunt, semen tamen aut verum sperma non est. Nam quod propriè semen est, vix vnus pisi magnitudine est: reliquum mera superfluitas, & abundans quidam humor est. Cui ægritudines nonnunquam se initio miscent, perfectumq; in membris ad actum venereum pertinentibus iacet. Nam poros, & meatus intrinsecus penetrant istæ ægritudines: ita vt donec ad ipsos perueniat, quod iam in cursu est ad exeundum: & ab istis exeuntibus accipiuntur, cum istis miscentur, coniunguntur, sociantur: vt quasi vna materia sit, & sic exiit ad loca, in quibus sperma continetur. In actu deinde venereo cum fœminæ vir coniungitur, ita fit: sperma iterum seiungitur, &

suum proprium vas petit, quæ superfluitates sunt, in sua quaque loca distribuuntur, ex quibus nempe locis antea venerant, ut quod in vesica viri antea fuit, iam in mulieris vesicam defertur, quod in renibus viri, id in mulieris peruenit: Sic quodlibet istorum ad locum suum peruenit, excepta superfluitate spumosa, quæ se ipsam consumit. Hæc omnia ut melius intelligantur, conabor explicatius, et crassius dicere. Fœminis quidem inest virtus attractiua: Viris autem expulsiua: et hæc est causa, quamobrem fœminæ tartarum sibi asciscunt, non viri. Virtus enim expulsiua ea vi insistere, & eo ire compellitur, quò eam attractiua trahit, cogitq. sic maritus expellit à se per virtutem expulsiuam venereum in regiones virtutis attractiue, quæ est in muliere. Porro autem viri expulsiua in actu venereo nō solum hoc agit, ut sperma tantum expellat, sed quamlibet etiam puram materiam, & sanitatis, & aegritudinum: Nam isthic quædam

dam conciliatio, & coniunctio est, ita vt
omnis materiae primæ ibi in vnum locum
conueniant, & vniantur. Tartarus autē
dum ad mulierem peruenit, non quidem
id sit in vltima eius materia, imò dum
prima materia est, ad eam peruenit, an-
tequam à salis spiritu coagulatur, & ad
vltimum finem reducitur. Prima mate-
ria seminis in actu, tãquam principalior
pars præcedit, potentia enim, & summa
operatio in semine consistit: & alias pri-
mas materias secum vi trahit, isto vniuer-
si scilicet corporis motu: de quo iam per-
fectè scribere huius propositi, ac instituti
non est. Ea saltem tangam, quæ ad tar-
tari cognitionem necessaria requiruntur.
Posteaquam igitur sic in dominium vir-
tutis attractiua peruenit, tunc demum
qualibet prima materia ad locum suum
trahitur, & in vas suum dirigitur, ex quo
processit, vt supra indicaui. Et in isto lo-
co in vltimam materiam perficitur, & ad
plenam perfectionem reducitur, hæc vlti-
ma

ma sc. materia si absoluta est, iam mor-
bus quoq; perfectus et absolutus in mulie-
re adest, quemadmodum, & in viro. cum
enim corpus, & vna caro duarum perso-
narum dum est, non inconueniens est, eos-
dem Renes & eadem vasa vtriusq; esse:
quo ad omnes ægitudines, et quod vir à
muliere tartarum sibi nō contrahit, ea est
causa, quia virtus attractiua in viris te-
pore veneriei actus non est. Hæc notanda
& intelligenda sunt de tartaro, qui à vi-
ris in fœminas prouenit. Sic quod ille in
prima sua materia dirigitur in locum sibi
aptū, vbi eum esse cōuenit, & vbi vas suū
habet: vt in renes, vesicam. Ex quo enim
venit, in illud reuertitur: & dum sic in lo-
co suo consistit, tunc in generationem sine
perfectione ire pergit, & spiritum coagu-
lationis suscipit, sicq; ex prima materia
præparatur, atq; efficitur ad vltimam, id
est, in tartarum. Ex his igitur videmus,
quod à viris tartarum non essentialiter,
& corporaliter in vltima materia perfe-

Etus exit, sed qualis est, solum in prima materia. Ex quo præterea colligitur, hūc tartarum extraneum non esse, sed tartarum propriæ naturæ esse: id est, non esse tartarum perfectum vltimæ materiæ, sicut externè est. Sed in prima materia, & dum in prima materia adhuc est, deniq; ad expellendum adhuc aptus est, sicq; in prima materia ad maritum, & in prima materia ex marito in vasa mulieris peruenit. Iam autem iterum differentia est, inter primam materiam tartari eius, qui in viro est, & primam materiam tartari, qui in fœminis est. Et est hoc: Tartarus extraneus generatus quidem in hominem venit, nondum tamen formatus, id est, generata prima materia, adest, quæ vltimā dat, & ex qua vltima procedit. Ea prima materia se in duas vias seu partes diuidit, altera in viro permanet: altera in fœmina, & adhuc prima materia est in vtriusq;. Postea vero in vtriusq; quæq; formatur, & ad vltimam materiam deducitur,

Et quanq̃ etiam cruoris tartarus in hunc modum generatur, quo scilicet ad primā materiam (ultima enim materia non separatur) tamen idem de utrisq̃ iudicium est, & ad hoc sciendum, quod tartarus extraneus tali pacto, ut spermate proprio ad virum perueniens, est prima materia: ea vel apud virum remanere potest, vel in mulierem effundi, ut modo indicauimus. Quicquid autem coagulationis spiritus ad se attraxit, & cui se semel immiserit, id ad virtutem expulsiuam non attingit. Nec enim in ea miscetur, nec per eam expellitur. Iam porro & hoc animaduertendum est: quod accidere solet nonnunquam, ut prima materia tartari in operationem suam non perueniat, nec in ultimam materiam suam formari possit. Cuius causa est, quod ubicunq̃ virtus attractiua est: ibi quoq̃ expulsiuam innatā esse necesse est: quod ita intelligi debet. Virtus attractiua omnia quaecunq̃ apprehendit ad se attrahit, siue bona ea sint, si-

ue mala. Sed proprietas eius est, semen
tantum attrahere, & tamē vna cum semi
ne attrahi necesse est: & id quod semini
vnitum est, et sic accessorium sequitur su-
um principale. Quemadmodum enim vir
uxorem ducturus, ipsam quidem solam
ambit, haud de vestimentis sollicitus mul-
tum est: attamen non sponsam solum nec
nudam secum domum ducit, imò cum ve-
stimentis, & supellectile vnā: vestimen-
tis sponsus nihil opus habet, attamē alte-
rū ab altero non discernit, & vestimenta
sponsam vltra sequuntur. Venit tamen po-
stea tēpus, vt ipsum, quod est principalius,
sponsa scilicet, ab accessorio separetur:
& id eligitur solum, quod principaliter
appetitur, & quod precipuum est, & alte-
rum contemnit. Igitur posteaquam ope-
ratio recta inceperit, ista accessoria, vt
vestimēta negliguntur. Sic quoq; in propo-
sito intelligendū, quod scilicet superfluū,
quod vna cum semine exit per virtutem
expulsuam, quæ in virtute attractiua re-
condita

condita iacet, expellitur: & sciendū quod
ialis attractiua virtus solum in materia
sita est, quæ ibi semen attrahit, & cum se-
mine quicquid coniunctum est, cogitur ad
se attrahere: tamen posteaquam etiam cō-
iunctum istud attractum est, per virtutē
attractiuam in matrice statim adest ex-
pulsiva, quæ superfluum, & ea, quæ ad
propositum non faciunt, expellit. Hoc
tamen nonnunquam fit, nonnūquam mi-
nus. Nam in attractiua virtute hoc sitū
est, quæ in vase tartarorum est, quæ vasa
si purgantur, in ijs operatio sua est: et si ex-
pulsiva intus matricem deficit, tūc eò res
deuenit, vt nihil adherere in vase possit.
Quemadmodum enim magnes chalybem
ad se attrahit, non vt ipsius corpus appe-
tat: sed essentiam illam, quæ in chalybe
est sibi aptam, ac delectabilem quærit, id
exugit: reliquum quasi feces negligit: aut
quemadmodum is qui nucibus vescitur,
internū solum quærit, reiectis corticibus,
& alijs coherentibus: sic quoq; in propo-
sito

fito animaduvertere, et scire debemus, virtutem attractiuam, et expulsiuam in materia copulatas, ac coniunctas esse: ex quo hoc sequitur, quod per actum Venereum nihil nisi ipsum semen retineri debet. Sæpe autem hoc quoq; accidit, vt attractiua virtus debilis, & infirma, ac inutilis reperiatur, ita vt neq; semen, neq; alias primas materias concipiat, & hæ mulieres neq; impregnantur, neq; alias ægritudines à viris concipiunt. Nonnunquam autem attractiua virtus fortis est, ac potens: expulsiua verò debilis, ac infirma, ita vt cū semine simul accepta per attractiuam, nō iterum expellantur: nec iterum in nihilū redigantur: tunc quia superfluum non repellitur, fit vt istæ primæ materiæ, ad sua vasa, et loca dirigantur: Sæpe enim id accidit vt matrix quoq; per sese, tartari proprietates habeat. Ex quo sequitur tales generationes tartareas eo citius p̄fici posse. Et hæc tartarorum genera, quæ sit ex primis materijs tartarorum naturam, &

N proprie=

proprietatem habentibus conflantur, pessima, & periculosissima sunt. Sic igitur (ut paucis supra dicta repetamus) sentire debemus: Primam tartari materiam in spermate, tanquam tartarum vini in vino positam esse. Semen enim perfectus homo esse debet, & in omnibus proprietatibus absolutus, & tunc ex vno vase in aliud effunditur, ex vase nempe viri, in mulieris vasculum, & quod in viri vase nondum sese purgavit, vel ad tartari modum posuit, in fœminæ vase se deinde ponit, quemadmodum id quoque in vino videmus, cum ex vno in aliud vas emittitur: quæ in primo nondum posuit tartarum, cum in altero ponit. Et hæc de tartaro, quem viris mulieres concipiunt, satis.

CAPVT VII.

De tartaro hæreditario, & quomodo pueris innascitur.

Porro autem de hæreditario tartaro pueris innato, ubi multæ mirabiles

generationes inueniuntur, dicere iam cō-
uenit: vt cū lapides aut, tartarea ge-
nera pueris innascuntur. Et quamuis in
pueris tartara perfectā, in vltima mate-
ria, nō sunt, dum nascantur pueri, tamen
perfectē nascuntur in prima materia,
& apta reduci ad vltimam: vt ordine
videbimus. Tartarus igitur pueris sic in-
nascitur, & hæreditarius fit: nam, aut ex
nutrimentis, & propter nutrimenta est
hæreditarius hic morbus: aut ex opera-
tione, & virtute seminis, propter nutri-
menta: vt dum nutritur, alitur, & la-
tatur, etiam in vtero materno. Nam &
tunc ex istis elementis tartarea materia
attrahitur, sicut & externè edendo, ac bi-
bendo per nutrimenta tartarus in homi-
nem peruenit. Ex seminis virtute hære-
ditarius fit propter spermatis, ac seminis
materiam, ut exemplis propositis demon-
strabimus. Semen arboris posteaquam se-
minatur, istam arborem in genere suo pro-
ducit, refert, ac reddit omni forma, natu-

ta, ac proprietate eius arboris: vti hoc experientia videmus: & sic in alijs omnibus generationibus, quarum tantum semen fuit, euenire solet: vt consimile quiddam conferre, ac penè idem cum semine seminato generetur. Sic igitur & homines nascuntur. Porro autem proprietates arboris in semine sitæ sunt, si semen vermiculosum fuerit, erit & arbor vermiculosa: si sterile semen fuit, erit & arbor sterilis: sic de homine quoq; dicendo, et omnia hæc dicuntur, propter cruoris tartarum, nõ propter tartarũ peregrinum. Tartarus enim peregrinus hereditarius non est, sed cruoris tartarus qui cum sanguine est, in sanguine hereditarius efficitur, quia is propriè hominis est, quemadmodum pes, manus, digitus, oculus, nasus hominis membra sunt, & id quemadmodum accidit, sit intelligendum. Omne partus principium à parente est, nam siue malum quid generatur, siue bonum, siue morbosum, siue corruptum, siue corruptum, siue integrum, in

eo principij sui patris nempe, primas materias habet. Porro autem illud principium in duas se partes diuidit, in primam materiam, & vltimam. Si in prima materia multum inest, & semē in prima materia seruator, vel emittitur, tunc hereditatio adest, & ista prima materia longius propellitur, eo vsq³ donec ad vltimā perueniat, & tunc perfectum est: nec amplius hereditatio adest: & sic notandum, si vel in solo patre, vel sola matre tartarus cruoris inest, in vltima nempe materia, tunc iste tartarus hereditarius non est. Nulla enim vltima materia hereditaria est, sed prima saltem quod diligenter notandum puto, si tartarus adhuc in prima materia est, tunc impurum quoq³ ex parente progreditur, sin in vltima, tunc in illo, & cum illo finitur, in quo est. Ex quo sequitur q^d primæ materiæ, quæ in toto corpore sunt, innatae sunt: & quia semen ipsarum inhabitaculum est, & ipse solæ etiam semen constituunt perfectum.

quod ita intelligi debet: Omnes proprietates in homine, siue membrorum, siue cogitationum, siue agnitionū habent primā materiam suam, & istae omnes proprietates quotquot sunt, tam in elementis quam in aethere vnum semen constituunt: quod semen homo est. Tale enim semen esse debet, vt omnes proprietates in se comprehendat, nullis exceptis. Nam plane quicquid omnino in homine est, id simul semen efficit, ex quo sequitur, quod ex viro, & muliere hominis generati infantis scilicet natura coniungatur, & moderetur. Nam verorumq; proprietates cum in generando vniuntur, & in vnā temperaturam miscentur: ita vt vnum saltem semen, vnusq; saltem homo ex istis proueniat. Ex quo etiam varietates, & mutationes morborum, sanitatis, formositatis, morum ac cogitationum proueniunt: & sic aliud quoq; sequitur, disiunctio nempe, & coniunctio: hoc modo duo adsunt semina mariti, & coniugis: haec enim vnius
sunt

sint concordantiæ, tunc omnes proprietates in partum proueniunt: & sic infanti innascitur parentum suorum valetudo, aegritudo, & alia. Sin autem diuersæ sint concordantiæ, tunc corruptionem pariunt. Nam proprietates confunduntur. Et sic quædam proprietatum discordantium perturbatio fit. Ex quo deinde alia theórica, alia via, & alius plano medicus sequitur, sequitur et illud multos hæreditarios morbos hoc pacto retardari, multos etiam alios, & nouos in ipsorum loca succedere, qui partus mixtus, & duplicis naturæ est, quemadmodum mulus qui equus, & asinus est. Si autem, vt prædiximus, amborum proprietates non discordant, sed concordant, ex tali semine infans sequitur: et cum eo aliæ proprietates parentum immixtæ: sic fit, vt pueris parentum morbi, quales omnino fuerint, innascantur. Et vt ad tartarum redeam: si in prima materia humanæ compositionis tartarus fuerit, hæreditarius erit: sin minus, contrarium:

gium: *ſi* autem in vltima materia fuerit, nec his contrarius erit. Ad humanam enim compositionem primæ ſolummodo materiæ confluunt, & conueniunt: iſtis autem morbis ſic prouenientibus nemo medicari poteſt, ſed incurabiles ſunt. Ponemus enim exemplum: duo ſunt coniuges cohabitantes ſibi, quorum alter bonæ mentis forſan, alter autem inſanit, vel fatuum eſt, puerumq; generant: is talis eſt, vt difficile iudicium ſit morio ne ſit, an ſapiens: fatuus nè, an contra. Igitur id initium quia non cognoscitur: nemo tollere poteſt, aut auertere. Tales igitur generationes plane heterochyta, vt ſic dicā, imperfectæ ſunt. & rectè ordini generandi contrariæ. Igitur nec natura illis remedium pollicetur, aut præbet: & vltra prædicta de hoc proceſſu morborum notandum eſt, ſi prima materia tartari in ſpermate præualeat, tunc vna cū ſpermate exit, et ſeminatur: & ſic in cōceptione incorporatur, ac naſcitur ſimulcum generato ſemine in ſuam proportionem,

tionem, donec ad vltimam materiam perueniat. Nam tunc qualibet prima materia per se perficitur, & absoluitur in vltimam. Vltima autem materia seminis est homo, omnibus proprietatibus perfectus existens: sic vt qualibet prima materia ad suam vltimam perueniat perfecte: vt oculorum prima in perfectos oculos, habentes omnē essentiam, ac vim oculorum: pedum in pedes perfectos, etc. Et sic hereditarij morbi cum ipsa persona generantur, ac cum persona crescunt, quilibet in suum terminum, ac perfectionē. Ex quorū morborū numero hic quoq; tartarus est. Sed hic terminus diligēter obseruādus est, ad quē quilibet morbus tendit: vltima scilicet materia. Tempus enim nō est idem, aut vniforme in omni prima materia: sed in alia aliud, & semper sic variat. Ex hoc enim euenit, quod nonnunquam tartari prima materia intra quadraginta dierū spacia crescit, sc. vt statim nato infante tartarus quoq; perfectus ad-

fit, nonnunquam etiam intra primū mensem, intra secundum aut tertium: pro vti formatio, ac coagulatio pueri est: nonnunquam etiam crescere incipit, statim cum natus est infans, & crescit quamdiu à matre lactatur: alius è contra, citius, aut tardius crescit. Nam tempus maturationis vltimæ materiæ dispar est. Nam hoc tempus, & hic terminus ex spiritu salis prouenit: sic vt pro vt terminus spiritus salis fuerit, talis quoq; terminus crescentiæ tartari est. Hic autem spiritus in ægritudinibus neq; pueritiæ neq; senectutis respoctū habet: In proprietatibus tamen vindemiæ, ac messis habet certam. Nam quandoq; crescere incipit, posteaquam à lacte infans renatus est, & crescit vsq; in annum septimū: quandoq; à septimo anno in vigesimum primū, & deinceps à vigesimo primo vsq; ad finem hominis. Accidit etiam vt in vtero materno crescere incipiat, nō tamen vniformiter: vt supra dixi, sed incerta tempora habet, propter quod etiam
sem-

semper, & cotidie vltima materia expectanda est. Proprietates enim microcosmi tempora in se, & rerum species habet: non aliter atq; in externo mundo arbores, herbae, & aliae res, motus vel celeriores, vel tardiores habent. Et sic huius cruoris tartari varia ac multa sunt genera. Et hoc medicus in primis scire debet, vt compertum habeat, quomodo singula crescunt, ac tempore suo finiuntur. Tempora enim crescentium rerum nihil aliud sunt, quam recta physica, Theorica simul, & practica. Medicus igitur in hoc diligenter animaduertat. Fieri enim potest, vt croci tempus tartari quoq; tempus fiet: et croci species tartari species, vt quemadmodum croci generatio, et maturitas celeris est, ac velox: sic quoq; tartari, si modo sit eiusdem temporis cuius crocus est, sic etiam iuniperus species est, tempus habes trium annorum: & sic de ceteris omnibus intelligendum. Homo enim mirabiliter in microcosmum formatus est: sicuti hoc in libello
do

de humana generatione apparet: quem librum qui non perlegerit, indigne Medici nomen circumfert. Hic etiam articulus, & punctus notandus, ad primum genus tartari peregrinum scilicet quomodo is nutrimentaliter in puerum perueniat: quod nempe in matre prima materia operatur, & cum lacte succurrit, deinde in vasculis tartareis adhærescit: sicuti cæteris hominibus cum externo tartaro accidere solet. Sic etiam cum lacte matris infans tartarum extraneum imbibit, & is lactis tartarus vocatur. Et hic processus qui de extraneo tartaro conscriptus est, in hoc observatur. Alius quoque tartarus est, qui menstrui tartarus appellatur, qui cum infante nascitur, & initium, ac originem à menstruo habet, à quo scilicet infans formam, ac essentiam capit, is tartarus peregrinus est, & sic in utero matris coagulatur. Qui autem in utero materno non coagulatur, lactis tartarus vocatur: qui deinceps post lactis tempus generatur

tatur à vino nempe, vini tartarus est: & hic tartarus multos homines prosternit: sic vt ab infantia vsq; istum secum adducant, & ad mortē vsq; eo teneantur. Multum igitur in hoc sitū est, ne infantes negligantur. Tartarus autem infantis plures species habet pro varietate nutrimentorum, quæ puero applicantur, et administrantur. Hoc scire debemus de hæreditario, & generato tartaro: nam ista duo quomodo alantur, & quomodo ab initio vsq; ad finem ea crescant, de omni generē tartaro intelligendum est.

CAPVT VIII.

De Instrumentis, vasis, & concauitatibus, in quibus tartarus generatur.

Quia iam Tartari genera satis, vt spero, declarata sunt: necessarium arbitror, etiam vasa, in quibus tartarus generatur, & quibus adheret, indicare.

Mul-

Multum enim in hoc situm est: ut sciat-
tur, ubi quæri debeat tartarus. Hacten-
us autem à veteribus medicina scripto-
ribus non nisi duo vasa indicata, & mon-
strata sunt: quibus tartarum adherere
dixerunt: ut Renes, et Vesica: in quo qui-
dem erratum est. Nec enim sufficiens va-
sorum numerus est: cum plures alij loci,
aliaq; vasa sunt, ut mox ostendam. Ut igi-
tur plenè, ac perfectè ista vasa sciantur,
in quibus est, & habetur tartarus: ideo
hoc caput posuimus, & hac præcipue cau-
sa mori, quod plures sunt tartari morbi,
qui pro alijs inspiciuntur, & iudicantur,
& falso reputantur: sicuti ex veterum scri-
ptis apparet. Illi igitur morbi nisi tarta-
reo modo quærantur, nisi vasa ipsorum in-
ueniantur, nunquam sanari commodè, &
fructuose possunt. Ex hoc errore sequitur:
ut si talis fortè morbus ipsis incognitus
inciderit, quod dicant morbum incurabi-
lem esse: & sic ex vero mendacium fit: ex
curabili morbo, incurabilis: et quod facili-
ma

maeturae esset, id propter imperitiam curari impossibile dicant. Hic error, mihi credite, maximus est, cum tamen ipsi nec errare sese putent: nec errorem cognoscere: aut corrigere velint. Primum igitur in hac re fundamentum nobis erit hoc vnum. Quodlibet coagulatum habet locum suum in quo coagulatur: sicut necesse est, quodlibet contentum in continente esse. Qualis igitur tartari coagulatio sit, id quoq; hoc loco diligentius notandum est: talis nempe est, vt quæ non vbilibet locorum in corpore hominis sit: sed quæ propria loca & vasa sua operationi apta habet. Locus enim, species, & materia ultimam materiam ministrant. Sciendū igitur, & diligenter notandum, quod quilibet tartarus in humido sustentatur: & in humido est. Vbi enim humidum nō est, ibi nec tartarus generatur. In humido enim est, & à humido separatur. Et illud humidum in vase suo continetur. Omnis enim humor necesse est, vas habeat, in quo conti-

continetur: sicuti videre in omnibus rebus, & ubiq³ licet. Vinum in vase, ac dolio ad hoc parato, munitoq³ continetur, cuiusmodi etiam dolia, ac vasa natura parata, atq³ instructa habet: in quo fructus suus, qui in homine tanquã in vinea vindemiæ tempore colligit, custoditq³, & vasa naturæ dicuntur. Quia sic humidum in vase includi necesse est, euenit vt statim separationis spiritus, id est, is spiritus, qui id quod tartarum est, à non tartaro secerant, accedit: et is spiritus vasa solummodo obseruat, id est, in hoc sollicitus, ac curiosus est, vt tartarus à suo loco, in quo est seiungatur. De operatione igitur, ac labore spiritus huius iam plenius attendite. Spiritus ille separationis cum operatione in vase incipit, id agit, & id summe curat, vt humorem purget, & ab omni impuritate syncerum reddat. Quicquid igitur impuri adesse perspexerit, id statim ab humido remouet. Hac operatione spiritus efficitur, vt duo ab humido distincte separentur.

uentur, tartarus nempe, & fex. Feces ad
fundum mittuntur, tartarus hinc inde in
lateribus quasi in pariete adhærescere co-
gitur. Hæc sic cotidie in homine fieri so-
lent. Ex quo præterea sequitur duplicem
in homine tartarum esse: feces scilicet, &
tartarum: idq; iuxta proprium nomen.
Nam si excrementū vini est nondum di-
gesti, id est, vini primæ digestionis, tar-
tarus fit. Etsi enim plures in homine di-
gestionibus sunt, quemadmodum et in vino,
tamen de cæteris dicere iam commodum
non est, de tartaro saltem dicemus. Iam
autem nullum in homine vas est, quod
non tali humore repletum est. Etiam hoc
notandum est. Natura sibi ipsi vasa præ-
parat, non in hoc quidem, ut inania sint,
sed ut aliqua re impleantur. Cum igitur
vasa à natura præparata adsunt, necesse
est, & id adesse, quod ad vas attinet, &
quo vas impleri debet, & in illo ipso, id
est, in vase, de quo iam dicemus. Natura
quidem nihil vacuum permittit, aut pa-
titur

ritur esse. Igitur quid illud sit, quod in hæc vasa ipsa natura includit, aut infundit, diligenter quidem obseruandum est. Iam igitur sic progrediemur, vbi humor est, ibi quoq; vas sit necesse est. Vbi igitur & humor, & vas est, ibi tartari, & fecis generatio est, vbi autē in vase nullus humor, vel nihil humidi, ibi nec tartari generationē fieri posse absq; dubio est. Propterea autem oportet vt vas benè præparatum sit, & occlusum, si enim clausum non fuerit, certē infusa non continebit, quod planum est, nec disputatione eget. Vas igitur ita retinere, & seruare infusa debet, vt interim tamen emunctoria habeat, per quæ superfluus exitus pateat, retentio quidem ideo est, vt sic natura se purget in eo, in quo continetur: Emunctoria autem propter quotidiana excrementa sunt. Quemadmodum enim per foramina dolij vinum emittitur: ita quoq; de homine necesse est excrementa proijci. In vino virtus expulsiua est, absq; virtute

attractiua, in vase autem, in quo vinum est, attractiua virtus est. Tale igitur vas vbi in hominis corpore est, in eo, & liquor est, in eo liquore feces, & tartarus habitant, & illud in corpore vas omnino simile, & par est, cum externo vase in elementis, vna saltem adhibita differentia, in emunctorijs nempe, & emittendi foraminibus. Nam quò ad hæc, in altero virtus expulsiua, vt in corpore, in altero attractiua est. Ista præterea tartari vasa semper impleta sunt, nec vlllo tempore vacua reperiuntur. Natura enim ita diligens, & curiosa est, vt cotidie euacuata, iterum per internos imbres, & rores, qui in microcosmo sunt, adimpletur. Imbres enim ac pluuia in homine imbres cadentes, semper quæ vacua sunt vasa replent. Nam etsi etiam per emunctoria cotidie quædã emittuntur, ea tamen non aliud sunt, nisi excrementum solidum, quæ excrementa externè à terra consumuntur, vt sunt pluuia, imbres, ros, &c. de cœlo cadentes. In

corpore autem nostro talis constipatio, & consumptio nō est, sed illius loco emunctorium quoddam est, quemadmodū in vno vase foramen est, & per illud emunctoriū: dum cotidie excrementa exeunt, tamen indies vasa à pluuijs metheoricè in microcosmo cadentes iterum replentur, sic vt nunquam vacua, aut inania inueniantur, nam ista pluuiæ semper in homine, quemadmodum extra hominem in mundo ac firmamento cadunt. Sicut igitur vindemia tempore exhausta vasa, musto nouo replentur: Sic in homine quoq; exhausto, nouo humore, & pluuiæ noua, naturaliq; adimplentur. Omni enim modo, forma, ac ratione, vt externè euacuatio, consumptio, & iterum impletiones fiunt: sic quoq; in homine, & messes, & vindemia annuæ, cū omnibus impressionibus, ac mutationibus, medijs interstitijs sunt. Et sic vasa interiora semper per antimonium tam externum, quàm internum replentur. Dum igitur sic in vasis liquores sunt,

sunt, spiritus separationis ad separationē
operatur, vt purum ab impuro seiungat.
Non enim permittit tartarum cum liquo
re esse, nec feces quidem, sed ab inuicem
separat: Ex quo deinceps operatio in ho
mine sequitur, similis externè operationi,
quæ in vno vase fit. Animaduertite igitur,
quæ ista vasa in corpore sunt: nam
propterea caput hoc scribi inceptum est.
Stomachus primum vas est: namq; hoc ex
ipsis tartareis morbis, qui in stomacho
sunt, ex tartaro, ac fecibus, qui in stoma
cho reperiuntur: apparet, & probatur.
Deinde intestina alterum vas sunt tar
tari, idq; propter feces: Et quidem in in
testinis omnino tartara, quæ ibi adhærēt,
reperiuntur: sicut & feces, quæ etiā tarta
rus iustè dici possūt. Tertio ea quoq; pars
vasculum tartareum est: quæ in stoma
cho incipit, ad collum vsq; vesicæ porrigi
tur: & in summa quilibet locus, in quo
vrina continetur, aut per quem vrina pe
netrat, aut emittitur, vas tartareum est.

Quanquam etiam inter stomachum, & vesicæ collum, plures loci sunt: quorum vasa in mesaraicā tendunt, in quibus feces constipantur, sicut et in ignotis regionibus, & ab Epate ad Renes vsq: deinde in omnibus concavitatibus totius corporis tartarus generari, & adhærescere potest. Nulla enim concavitas est, quæ liquorem, in quo tartarus est, non recipiat, aut non contineat. Quanquam hoc quoque non omittendum, tartari peregrini non alia vasa esse: quàm ea, quæ penes emunctoria sunt. Tartarus autem cruoris etiā extrinsecè alia vasa quærit: sed ibi alia formæ, & species aliæ sunt. Namq; iuxta vasorum varietatem, ac situm, etiam tartarus, ac feces fiunt. Adhæc etiam illud sciendum, vnāquamlibet venā, quæ in toto corpore est, vas tartareum esse: non tamen peregrini tartari, sed cruoris. Nec adeò venæ solum talia vasa sunt: sed & ossa omnia, in quibus sinoniam est. In summa quicquid concavatum est, in eo
liquor.

liquores congregantur, & in ijs tartarus imperium suum, ac habitationem habet: vt supra diximus. Adhuc sciendum, in membris principalioribus quoq; talia vasa esse: vt in pulmone obseruatur: in iecore, in Epate, etc. In istis enim omnibus tartarus quoq; crescit: in modum lapillorum, qui in spongijs reperiuntur. Quicquid enim peregrino tartaro in Renibus, ac vesica possibile est efficere: id huic quoq; cruoris tartaro possibile est, in qualibet cavitare generare. Et sic tartarus in membris quoq; principalioribus est. Igitur diligenter quoq; hac obseruanda sunt: vt sciatur, vbi talia vasa sita sunt. Nam ibi varia morborum genera generantur: quæ pro alijs morbis ab imperitis iudicantur. Et hic error circa Medicinam non leuis quidem est: multiq; hoc pacto neglecti olim sunt: & adhuc negliguntur: prouti hoc humoristæ ipsi planè testari coguntur.

De Tartari coagulatione, quomodo, & qua via fiat.

Quia in præcedenti capite, de vasis vtriusq; tartari tam cruoris, quam peregrini dictum est: iam vltra id diligenter obseruandum est, ac sciendum: quod tartarus in omnibus concauitatibus totius corporis sese ponere, & adhærescere potest: aut si quid tartaro peregrino impossibile fuerit: id tamen cruoris tartaro omnimodo possibile est. Duo præterea coagulationis spiritus sunt: Vnus in peregrino tartaro: alter in cruoris: & circa hoc duo obseruanda sunt: vnū circa spiritū, qui solum in vijs emunctorij coagulat: alterum circa spiritum, qui tantum concauitatibus totius corporis, vt in iuncturis, articulis, poris, cannis, membris principalioribus coagulat. Quicquid igitur in vijs emunctorij coagulatur, & ibi coagulatum

latum reperitur: & quicquid in articulis,
ac iuncturis coagulatur, in articulis, &
iuncturis reperitur. Et omnes tartari spe-
cies in hoc ab inuicem differunt: quod nō
eiusdem, sed diuersæ formæ, ac coloris di-
uersi sunt: quæ diuersitas ex diuersitate
vasorum, & spirituum coagulationis cau-
satur. Est etiam in hoc differentia, quod
alius tartarus alios dolores parit: alias
ægritudines generat: quàm alius: & ta-
men omnes tartarus sunt. In iuncturis
enim tartarus positus Schiaticam, Ar-
thriticam, podagram, genugram, etc. ex-
citât. Hi omnes morbi ex vnico tartaro
generantur, scilicet, & proueniunt, ex tar-
taro: scilicet cruoris, qui in iuncturis ha-
bitat, sicuti alius tartarus in Renibus, ac
vesica. Vt igitur intelligatur quomodo,
& quo pacto coagulationes eiusmodi fiât,
sic sciendum: Quælibet res ex qua corpus
fieri debet: per coagulationem id fiat ne-
cesse est: coagulatio autem, spiritus salis
est: nam in eo vis, & potestas coagulandi
0 5 est:

est: per istum spiritum salis omnia corpora coagulatur. Porro autem sciendum est, huius coagulationis spiritus multas propriates esse: alia. n. est quæ ligna coagulat, alia quæ gemmas, alia quæ herbas, metalla, lapides etc. & tamē vnus est spiritus salis heres sc. & pfectus omnis coagulationis. Vbicunq; igitur spiritus ille est, & subiectum suum habet, tunc illud coagulat: inq; corpus suum redigit. Sic enim in maiori mūdo agit: & sic in microcosmo quoq; officium suum exercet: pro vti hæc omnia ordine suo ordinata sunt. Spiritus igitur salis quodlibet corpus in formam suam, ac ordinem iuxta prædestinationem coagulat. In hominis corpore nullum subiectum inuenit aptum reduci in lapidem, solummodo tartari subiectum inuenit. Aliarum enim plantarum genera in homine, vt caro, & sanguis, sunt: & quia per spiritum coagulationis omnia corpora efficiuntur: ac substantiam suam accipiunt, vt diximus: Ideo & illa caro, scilicet sanguis,

guis, ossa, nerui, cutis, cor, &c. In substantiam, & corpus suum per hunc spiritum redigunt. Et sic corporalitatem suam ab ea accipiunt: idq̃ iuxta ordinem, ac prædestinationem creationis. Solus autem tartarus præter, & contra omnem ordinationem, nõ membrum est corporis: corpus tamen est ordinatum. Quia igitur tartarus sic contra hominis ordinationem generatur. Igitur natura ipsa, eum aliquando seiungit, ac ad exitũ propellit. Si igitur separationis, expulsionis, & destructionis virtutes fortes, ac validæ sunt, tartarus morbos generare non potest: si separatio non operatur, nec expulsiva virtus: sequitur, quod in homine nihil crescere, nihil generari, aut fieri potest, de genere plantarum, nisi tartarus. Nam alia subiecta omnia digeruntur. Fit igitur coagulatio illa vna quam diximus: quam hoc exemplo melius declarabimus. Videmus naturæ quidem tam varia, ac mirabilia opera in coagulationis spiritu, ut nihil

hil supra. Namq, hic spiritus salis quam
varia corpora coagulat, quamq, admiran-
das generationes efficit quæso? Vulcanus,
sicut videmus præ oculis, ex aqua vitrio-
lum generat, ex aqua sal efficit, ex aqua
alumen producit: & horum cuilibet for-
mam propriam addit: pro vt natura, ac
proprietas vtriusq, speciei est: Sic fieri
quoq, oportet in liquoribus tartari, in qui-
bus tartarus primo mixtus, sicuti sal, aut
alumen in aqua iacet. Varias enim hic
etiam de tartaro species, & imaginari,
ac fingere conuenit, et quemadmodum va-
ria in aqua formæ, vt vitriolus, sal, Alu-
men, æs reperiuntur, sic in liquore, id est,
aqua in homine varius tartarus inueni-
tur. Et quemadmodum vulcanus supra
dictas species ab aqua diuidit, separat, ac
seiuungit: sic hoc quoq, loco coagulationis
spiritus tartarum in liquore situm miras-
biliter iuxta naturam, ac innatam præpa-
rationem, ac coagulationem, qua artifi-
ciose præditus est: in alias atq, alias for-
mas

mas coagulat, ac perficit: nec tamen ista
solū, de quibus diximus, sal, vitriolus, A-
lumeu, etc: talia sunt: imò etiam gemma-
rum prima materia aquæ liquor est: quæ
materiam naturalis artifex vulcanus se-
parat: ac in gemmas artificiose format:
quemadmodum & alios lapides in hunc
modū ab aqua seiungit: & in corpora sua
perducit, sicuti enim singulis hominibus
sua sunt virtutes, sua agilitas, sagaci-
tas, aut aliud, in quo excellant, innatum
est: Sic huic quoq; vulcano hæ operatio-
nes, ac mentes innatæ sunt. Porro autem
sciendum omnia in homine liquida esse:
Id quod etiam in vino videmus. Vinum
enim si oculis inspicitur, tartarum non ha-
bet, qui videri oculis possit. Totum enim
vinum liquidum, & limpidum aspicimus.
Sic sal in aquam proiectus aliud quiddā,
aqua nempe efficitur, nec amplius, vt sal
permanet, aut apparet. Separatio autem
deinceps, posteaquam accesserit, efficit,
vt separatio appareat forma, ac proprie-
tate

tate sua debita, & visibili. Coagulatio igitur est quæ quiduis in formam naturalem ac propriam redigit, formatq̃. Sic igitur in homine quoq̃, & de humanis tartaris euenit. Primo enim liquor fuit: & cæteris liquoribus permixtus. Quia autem natura nihil inseparatum relinquit: ideo & tartarum à liquido separat, ac seiungit: & sic deinceps fit: vt accedente coagulatione, liquor in tartarum coaguletur. Et sicuti sal nitri, posteaquã in corpore suo seiungitur, fundum statim petit, & absq̃ aquæ pmixtione manet: Sic tartarus quoq̃ à liquore separatus manet: & hæc omnia sic prædestinationis potentia accidunt. Vt enim quodlibet subiectum à prima sua materia ad vltimam perducatur, ex diuina prouidentia: sic prædestinatum est: & in hoc salis spiritus vires, virtutemq̃ accipit: vt coagulet quemadmodum oculis datum est, vt videant: auribus, vt audiant. Ita etiam ista omnia diuina prouidentia ordinauit: hoc in corpore

pus

pus metallicum, illud in corpus Antimonia-
nale, aliud item in corpus vini currentis,
in corpus ligni, etc: sic nimirum & tartar-
us ex eadem prouidentia, & ordinatio-
ne, in hoc corpus prædestinatus est: & ad
vltimam materiam accipiendam in eo lo-
co, vbi iacet, vbi reperitur, prostitutus: nõ
obstante, quod interim hæc ordinatio ho-
mini morbum, dolores, & ægritudines af-
fert: quia & his incommodis remedium,
ac auxilium diuinitus creatum est, ac ap-
positum, medicina nempe. Hæc igitur
omnia ab isto fabro, ac opifice fiunt: quẽ-
admodum autem, & qua ratione de eo hîc
scribendi nec locus est, nec animus. Ipsius
enim labor visibilis non est: opera tamen
laborum ipsius visibilia sunt. Ventus dũ
flat, ac spirat lutum coagulat, quia aquo-
sitate ab eo adimit, sic sol oui vitellum
coagulat: ac carabe efficit: Albumen ve-
ro in translucidum format: cuius opera
in propatulo sunt. Quo autem pacto id ef-
ficiat, ignoramus: sic de coagulationis
quoq;

quoq; spiritu intelligendum, nam is vere agit: eiusq; in agēdo artes certissima sunt: & quamuis spiritus est, eodem tamen modo operatur, & eadem efficit, quæ externè homo quispiam agere, aut operari posset: ut in hoc exemplo patet. Homines, ut videmus, ex terra, id est, ex nitro vel fumo urinae sal petrae coquunt: & id sal petrae in aquam prius reducitur: in qua dicitur est, coagulatio, ad opus suum ac laborem procedit, granulat, condit, & in glaciem suam absq; hominis opere prorumpit: & sicut in prædicto exemplo, sal petrae quo ad duritiem, absq; hominis opere efficitur: & formatur: sic quoq; in homine Vulcanus quidam est: qui talem extractionem præparat: deinde salis spiritus adest: qui suum officium aggreditur coagulando: ac tartarum in veram ac nativam formam formādo, scilicet, quilibet tartarus in prædestinatum suum locum redigitur, ac perfectus ponitur. Homo enim in superiori exemplo, etiam dum coquit, eam formationem

tionem adiuuat quidem, ipse vero nihil aliud agit: quàm quod colligit, & deinde quæ superflua sunt: philtrat ac reijcit. Nam ultra ea nihil in formatione salis petrae homo efficere potest. Sed salis spiritus, qui in natura ipsius est, id est, qui sua operatione sal petrae coagulat, ac perfecte format. Hæc enim eo modo, quo diximus fieri certum est: quo enim pacto fiat, id homini occultum est: nec scribendo tradi potest. Hoc certe admiratione dignum in natura, eam artem esse, quæ homini occulta est, ac incognita. Faber huius artis spiritus est, quia autem spiritus inuisibiles sunt: igitur & opera ipsorum inuisibilia. Quis igitur ipsorum artificia describere potest: cum non malleis, non igne, nō alijs fabrorum instrumentis in laborando vtuntur? Homo in eo quod nouas personas effingit, sculpsit, pingit, ac format: videtur ab omnibus, & operatio ipsius describi potest: de opere ad opus, de monumento in monumētum, de puncto in pun-

P ctum:

Etum. Sic quoq; naturæ opifex varias formas coagulat, format, fingit, ac instruit: cuius tamen effectus, & opera quoq; videntur, operationes autem, & ars eius nō videtur: ab homine artifice ars disci potest: & in hominis arte furtum nonnunquam committitur: à naturæ autem artifice id fieri nequit. Et hæc ideo tam multis, ut intelligatur, in formatione tartari nihil visibile nobis apparere, opera tamen etiā operationem visibilem reddunt: sic ut & operatio deniq; per opera intelligatur. Et sic tartarum in nobis tali modo fieri omnino necesse est, nisi unica via succurratur, id est, nisi expulsiua virtus suo præsidio adsit, expellat, ac reijciat materiam in qua, & ex qua talis coagulatio, & tartarus talis fieri possit.

CAPVT X.

Quod ex cibo tartarus generatur, ex alio plus, ex alio minus, & quod quidam cibi plus doloris pariunt, & plures paroxysmos faciunt, quam aliq.

HAelenus de tartaro ex potu proueniente diximus: sed quia non ex potu solum, sed ex cibo, etiam varia tartarigenera proueniunt: igitur de eo etiam iam dicemus: & hoc imprimis notandum: quod quælibet res, ac materia quæ cibo apta est: ad tartarum quoque inclinata est, & apta: idque tali ordine. Posteaquam cibum sumpsimus, statim digestio, aut decoctio adest: et cibum illum in duas partes secernit. altera pars ea est: quæ in carnem, ac sanguinem verti debet. Igitur in liquidum paratur, ut apta sit omnibus membris recipienda: alia pars excrementum est: idque ab homine depellitur, ac deijcitur: & hoc modo dum scilicet excrementum eijcitur: cibus nullus nocuus est: nec tartarum generat. Quia autem talis ordo est: ista in eijciendo regula non perpetuo seruatur. Igitur iam amplius notandum est: plures, ac diuersimodas digestiones nimirum calidas esse, quæ non iusto ordine, aut iustæ caloris mensura coquunt, sed cibum potius

comburant, ac in cinerem redigunt, vt hoc exemplo patebit. Cibus in ollam miſſus, ſi ita igni appoſitus fuerit, vt lento, ac debito modo bulliat, ac coquatur: tūc bonus cibus, ac bona coctio eſt: ſin iſte modus, & recta ratio deerit, tunc nimio igne perit, ac in carbonem, vel cinerem potius comburitur, hoc modo etiam in hominis digeſtione euenire ſolet: quæ ſi non moderata, iuſta, ac debita fuerit, tartarum efficit: ſin iuſta erit: ſeparat, vt diximus: & priorem partem excrementorum ſc. eiicit. Nam decoctio, ſi ſecus quàm debuerat, fit: hoc ſequitur: quod humiditas, & liquor, in quo tartarea materia eſt, conſumitur: & materia tartarea incineratur, ac manet illud incineratum: deinceps in vltimā materiam coagulatur: et tartarus fit: Ad hoc tali vtar ſimilitudine. Caſeus ſi in calidam, ac feruentem aquam repentine ponitur, & coquitur: fit, vt inter coquēdum alia pars caſei in aquam quaſi abeat, vel in lacteam materiam: altera pars caſe-

caseus, permanet: dura, spissa, & intracta-
bilis massa naturæ admodum inconueni-
ens, & lapis plus quàm caseus appellan-
dus, sin autem in aquam ponitur, nõ adeò
feruentem, non ebullientem, & lento mo-
do igne operante: tunc non in duo genera
separatur: sed in vnicam, aptam, bonam
conuenientem materiam caseus resolu-
tur, sic quoq; stomachus, si talis fuerit, vt
semper præ calore ferueat, ac bulliat ni-
mis, calidus est: Igitur talem quoq; deco-
ctionem perficit, & sic cibum digerit: alte-
ram nempe partem seiungendo, alteram
in cinerem redigendo: ex quo tartarus est.
Lac si inconuenienter, id est, calidius co-
quitur, amarum, ac acetosum fit: corrup-
pitur: & in duas partes separatur: in ca-
seum, & serum, serum tanquam excre-
mentum est: caseus tartari materia est:
sic in stomacho quoq; accidit: vbi acor, vel
acetositas accesserit: & separatur, tunc
fit talis inconueniens materiæ digestio, &
absq; tartaro esse non potest. Fit enim tar-

tarus stomachi, aut intestinorum: qui quæsi lutum coagulatum apparet, tartareo ramen modo, id est, lapideo modo coagulatur. Vltimo hoc etiam id notandum: ex aromatibus multum tartari fieri: & qui ex ijs tartarus fit: vehementiores dolores parit: quàm alius tartarus. Fit autem & hic tartarus ex stomachi quoque incommoditate. Necesse est enim omnino temperamentum in stomacho esse: aliàs omnia, quacūque sunt, frustra, & incommode sunt: & ubi temperamentum tale non est: multas ægritudines oriri necesse est. Sciendū est igitur: hoc quasi pro maxima. Quicquid cineres dat: id tartartarum quoque dat. Omnis enim cinis sal est: & omne sal tartaream materiam in se habet: & vltima eius materia tartarum, et in hoc omnis res sita est: quod stomachus cibum in alkali perficit: aliàs enim tartari generatio non fit: Zaccarus quoque & mel, ubi in talem digestionem peruenerint: plurimum tartari generant. Iam autem opere
precium

precium mihi videtur: indicare, ac manifestare errores: qui ex hac re hætenus orti sunt: vt quia materia tartari à Medicis hætenus incognita fuit: hanc ob causam existimo: quibusdam hoc caput quasi peregrinum, aut etiam monstrosum, ac mirabile futurum: ppter ea quod hæc tartari materia, nunquam ab vlllo rectè considerata hætenus fuit: & minimè quidem aliquibus præsertim clamoribus placebit: propter veterum scriptorum doctrinam, qui longè aliud docent. Ita enim talium hominum natura, & ingenium est: vt si de recta etiam, ac vera medicina audiât: tamen in scriptis libris, ac mutis literis, quæ nihil aliud nisi pecunias per fas, nefasq; corradere docent, hæere malunt. Illorum enim summa salus, & ars in mortuis ac inutilibus literis solummodo sita est: non obstante, quod eiusmodi scriptos libros nunquam in proba inuenerunt firmos, nunquã scripta in ijs vera viderunt, nullamq; experientiam ex ijs habent: qua

fundare se, aut de qua tanquam vera
gloriarī, aut quam vti veram sequi pos-
sent: vnicum saltem norunt, & id perpe-
tuò vnicum agunt, de arte nempe: quod
clamant. Clamare autē de arte, absq; fun-
damento, & experientia, idem est, ac si ca-
cus de colore multū blateret: & plus quā
decem fortassis acutē videntes, clamet.
Sed vt ad tartarum redeam, sciēdum est
plurimas ægritudines ex tartaro proue-
nire: quas ipsi ex humoribus esse, hactē-
nus falso existimarunt: cuius causa est me-
ra imperitia, & in arte medica ruditas.
Horum ægritudines quosdam iam recen-
sendas arbitror: & primo de Epate dicā.
In Epatis venis ac poris, sæpius tartarus
coagulatur. Nam istæ venæ, canna, & po-
ri vasa sunt: vt supra nominauimus: in
quibus tartarea materia iacet, vbi igitur
vasa, ibi & salis spiritus coagulationi ap-
tus est: & quod in his locis tartarus coa-
gulatur: sæpissimè in anatomia ostensum
est: & ad oculum probatum: dum in Epa-
te,

te, Pulmone, ac iecore arena granula in-
 uenta sunt: non aliter, atq; in spongijs, aut
 vti in cauernis inueniri solent. Porro au-
 tem palàm est: & cuilibet notum: quan-
 tos dolores, & quàm vehementes paroxis-
 mos tartarus in vesica, ac renibus pariat.
 Id igitur, si in prædictis locis quoq; fit:
 quos quæso paroxismos euenire putas?
 quos dolores? & quàm vehementes cru-
 ciatus, si in his principalioribus membris
 tempus paroxismi aduenerit. Hos igitur
 morbos ex hac causa prouenientes quidã
 opilationes epatis, aut apostemata dicunt:
 cū tamẽ aliud non sint: nisi tartarus: qui
 illa loca occupauit: & illis adhæret, sicuti
 & Renes, & Vesicam occupant, sic igitur
 illi aliud adesse iudicant: quàm abest: &
 aliam curam adhibent: quàm adhiberi
 debet: sic procedunt quasi opilatio, aut a-
 postema, aut alius humor curandus sit, cū
 tamen apostema nullum, opilatio nulla,
 humor nullus: sed tartarus adsit: qui cru-
 ciatus tales parit. Meritò igitur hæc in-

scitia deploratur: magnos dum tumultus
excitant: miras tragœdias agunt: consilia
sursum vorsum nectunt: medicinam iam
huc, iam illuc sua ratione flectunt: inte-
rim laterem lauant: nihilq; plane opera-
precium efficiunt. Eo enim medicinam
ponunt: vbi ponenda non erat: ad curan-
dum consultant: quod non adest: quod au-
tem curari necesse erat, id ignorant: quid
sit: incuratumq; relinquunt: & quæ de E-
pate diximus: eadem quoq; de Iecore, pul-
mone, & alijs huiusmodi membris intel-
ligenda sunt, sed & in venis quidem, quæ
quoq; tartari vascula sunt: mirabiles cru-
ciatus, & passionēs excitantur, postquam
tartarus in eis granulatur, ac coagulatur,
non minus, quàm in Renibus, ac vesica:
quæ passionēs omnes alijs morbis ab im-
peritis medicis, & iudicantur, & curantur.
Videte igitur, & obseruate vos medicinæ
cultores diligenter: vt hos morbos melius
discernatis: meliusq; cognoscatis: ne ex
hoc errore vobis inhonestus, agrotanti-
bus

bus nociuus error olim incumbat. Ante omnia autem, & hoc sciendum est: artem esse: quæ medicum efficit: non pileum, non annulum, aut alia similia. Nam isto pacto, & morio quiuis, & fatuus quilibet ad medicinam accedere posset. Ultra omnia prædicta, etiam id dicendum: carnis poros vasa quoq; tartari esse, talis nempe tartari, qui sese, tanquam guttula, primo ponit: & deinde in minutula grana in poris coagulatur, inde paroxisimi generantur: qui quoq; pro alijs morbis à medicis iudicantur. Non igitur mirum: etiam si quis in cachinnum erumpit: si subtiles istos physicos contemplatur: ac considerat: qui huc loci, humores suos garrulitate saltem, absq; equis, & curru trahere, & perducere possunt. Quia autem necesse est: errores olim corrigi: & stultitiam emendare: & quia fieri non potest: ut occulta semper occultentur: nec vnquam in lucem prodeant: gratias vobis agimus optimi humoristæ, qui id vltro, non instigati
ad

ad hæc, fecistis: qui stultitiam vestram a deo prodidistis: ac in lucem omnibus contemplandam posuistis. Ut autem sciatis, unde tartarus sit: & quomodo per omnia membra, totiusq; corporis partes distribuitur: ita notandum est. Quicquid ex stomacho venit: id per vniuersum corpus effunditur: quemadmodum res in vniuerso mundo deijcitur. Dum igitur cibus ex stomacho ita per corpus dispersus in vasis aptis iacet: quodlibet membrum, ex eo, quicquid sibi aptum, & conueniens nutrimentum fore iudicat: exugit: superfluitates inde, quæ adsunt in vesicam defluunt, per sudorem ab homine exeunt: non aliter, atq; ex imbribus pluuia in terram cadunt: & à terra absorbentur. Sic igitur formæ, id est, Spiritus salis, & materiæ tartari coniunctio adest in eo vase: siue in poris sit, siue in venis, aut canis, aut alio vase: tunc tartarus iuxta naturam, ac proprietatē suam, itē iuxta vasis proprietatem generatur: & sic deinde plures etiam ægritudines

dines à fecibus tartareis, quæ in intestinis
positæ sunt, generantur: vbi tormenta,
punctiones, & eiusmodi passionēs in ven-
tre, quas colicam, aut Iliacam falso iudi-
cant. Et si de origine colicæ passionis le-
gitur: vti ipsi eam describunt: ita certè cō-
cordat, & ita idem apparet, quasi album,
& nigrum, mollē & durū, etc. concordāt:
neq; hi solum morbi sunt, sed plures alij:
quos enumerare iam necesse non est: in qui-
bus egregiè delyrarunt, ac impegerunt
boni medici nostri, miserum tamen est, &
valde miserum, non aliter hactenus de
tartaro instructos medicos fuisse: quàm
quod in renibus saltem, ac vesica eum ge-
nerari crediderunt: & nusquam alibi esse
in corpore iudicauerunt. Tanto ne quæso
tempore medicinam floruisse: tanto tem-
pore in mari magno nauigasse: nec vnquā
portum attingere potuisse? Videte igitur,
vt aliquando ad portum etiam, id est, ad
finem certum medicinam industria, ac di-
ligentia vestra perducatis. Aliquos ha-
ctenus

Genus tartari morbos recēfui: non tamen omnes simul enarraui: quod ideò factum: quia in sequentibus capitulis etiā de alijs mētio fiet. Hoc igitur artis, ac fructus ex hoc capite auferre, ac colligere breuiter debetis: scilicet, vt iudicium vobis certum de tartaro comparetis: sciatisq̃, tartarū resoluendum in talibus paroxysmis esse, non purgandum, non Clysterizandum, cuius artis Augusta ciuitas instructissimos artifices, ac doctores multos habet.

CAPVT XI.

Quod pecora tartarū habent, & ex ijs deinde in nos peruenit, & de alijs tartari generibus.

Iam igitur de Tartaro, qui in pecoribus, ac feris animalibus generatur: dicendum quoq̃ est. Quamuis enim cura mea id non agit: vt talibus tartaris medeatur, cum id necesse non sit: tamen propter
vbe-

vberiorem doctrinam, solummodo, vt eo
melius quoq; hominis tartarus cognosca-
tur: hoc fit. Sciendum igitur cætera quoq;
animalia hoc morbo teneri, siue enim do-
mestica animalia sint, siue aquatica, tar-
taro corripuntur: non tamen peregrino,
sed cruoris tartaro, quamuis & hoc sæpi-
us accidit: vt in porcis tartarus Renum,
ac vesicæ inueniatur: sicut & in canibus
inueniri potest: quod experientia verum
ostendit. Nam etsi animalia cætera pere-
grino tartaro non tenentur: tamē hic tar-
tarus, qui sic his locis reperitur, peregri-
nus est: quod re ipsa probatur, rarum ta-
men est, imò rarissimum, vt hoc accidat,
sarent enim cætera animalia spiritu salis
coagulante, vel coagulatore, nisi quod na-
tura propria tartarum ipsis nonnunquā
ministrat: & sic spiritum coagulationis se-
cum adducit, qui spiritus in istis locis co-
agulat, aliās autem regulariter fieri non
potest: nec fit. Vt autem ad cruoris tar-
tarum veniam, sciendum est: vnum tar-
tarum

rum in pecudibus nonnunquam generari:
& inueniri: rarissimè tamen, cuius causa
est, quia spiritu coagulationis, ad tarta-
ream naturam apto, carent: In homine
enim solo is spiritus est: qui quidem ex
materijs, ac spiritibus omnibus totius
mundi machinæ compositus est. Tartara
igitur, iam multa, ac varia in homine
sunt: in cæteris animalibus non item: si
quid tamen eiusmodi etiam in animalibus
accidit: id præter, & contra naturam
accidit: quamuis & id verum, quod quæ-
dam animalia sunt: quæ à natura quasi
nata ac inclinata ad tartarum esse viden-
tur: vti hinnulus est: in quo multi lapides
inueniuntur: qui tamē lapides tartarus nō
sunt, nec lapides ppriè, sed Dulech sunt, id
est, medium quiddam inter lapidem, &
tartarum. Sic quoq; in cancerorum oculis
lapides generantur: & in alijs pluribus
animalibus. Cuius causam, & rationem
sic per exemplum ponemus. Nullum lig-
num inuenitur: in quo non contineatur:

aut quod nō in se habeat gummi aliquod,
illud gūmi purgatur, eijcitur, & extra ar-
borem protruditur: ibiq; ab externo vēto &
aëre coagulatur: sicq; coagulatum arbori
adhaeret. In hunc modū, & in animalibus
viscus nascitur: non aliter, quā in lignis:
de quo sic pauca notanda erunt. Si qui
calculi, aut si quis tartarus in animalibus
forte reperitur innatus: is ex visco hoc
peruenit, & istius tartari prima materia
viscus fuit: vltimaq; materia Dulech pro-
priè est, non tartarus: & sic ex istis resi-
nis tales lapides efficiuntur: illa quidem
resina præcipuum in se arcanum habet, &
singulare mysterium, plus quàm aliæ tar-
tarorum materiæ. Igitur aliter etiam si-
gnatur quā corpus in quo est, iuxta quod
etiam cognosci debet: vt ossa in corde cer-
ui, os in extrema parte pedis leporini, quæ
ossa ideo in aliam formam, & coagulatio-
nem coagulata sunt, vt propter hoc etiam
aliæ vires in ijs quæri et cognosci debeāt.
Nec certe est, quod quisquam talem gene-

Ratio

rationem miretur. Exemplum etiam ponemus in hoc commodum. Cancer mirabilem in se vim habet, & potestatem, extinguendi ignis flammulas: plus adeò in hoc valet: quàm vllum remedium repariatur. Ad hoc etiam illud egregium arcanum habet dissoluendi, nempe tartarum. Iam autem ista duo in vna, & eadem materia consistere non possunt: sic, vt quælibet virtus operetur, & pro natura, ac proprietate sua agat. Igitur separatio fiat, necesse est, hoc modo, vt alterum arcanum extinguendi scilicet, ignis flammulas, per sese maneat, quod totum corpus canceri est: alterum autem, vt resolutiuum tartari in coagulationem abeat, & fiat Dulech, & hæc distinctio, & separatio est arcanorum duorum ab inuicem. Et quæadmodum ex arte signata scitis, quod quælibet res prouti est, ex quo est, & ad quod aptum est, signatur. Igitur semper sic similia in similibus reperiuntur, vti hoc nos signata ars docet, quam quilibet medicus cognitam, &
bene

bene perspectā habere meritò debet. Præ-
terea de cibus quoq³, vt de carne & piscib⁹,
diligēter notandū est, qui tartarum in ho-
mine facere possūt: & quāuis de hoc antea
etiā mentionem fecimus, tamē ad vberio-
rem instructionē paucis eadē repetere non
incōmodum videtur. Fera omnia anima-
lia in syluis versantia, q̄ ab hominibus ab-
horrent: ab hominib⁹, nō nutriuntur: non
educātur: plurimū tartarosa sunt: & car-
nes eorū cū sumuntur: tartarū generant
grauē, intolerabilē, ac miros cruciat⁹ affe-
rentem. Ac quo animalia sunt feriora, ac
minus domita, eò tartarum periculosiorē,
duriorē, ac deteriore generant: præser-
tim etiam quicquid in petrosis montibus,
ac lapidosis locis militat: plus tartari se-
cum adfert, quā quod in consuetis locis
sustentatur: & ea tartara omnium duris-
sima sunt: et quo ad dolores infeliciissima,
præcipuē tamen sanguis talium animali-
um nocentissimus. Talem naturā, ac pro-
prietatem tartaream, nempe ex potu, &

cibo etiam concipiant: præterquam quod per se ad tartara quasi nata videntur, stomachus igitur hominis, si talibus carnibus impletur: nisi optimæ sit naturæ: & nisi artis sequestrandi sit peritissimus: expulsiuaq; virtute plurimum valeat: fieri non potest: quin tartarum generet: non tam in vesica, ac Renibus: quàm in alijs omnibus vasis tartareis. Nec id quidem tacendum est: quod etiamsi stomachus optime pro vti esse debet: præparatus, ac munitus est: nutrimentumq; vniuerso corpori ministrat: tamẽ in ipso nutrimento tartari prima materia est. Igitur id nutrimentum vbi ad loca tartarea ponitur, ac deinde separatur, ac coagulatur, ita vt prædiximus, fit vt tandẽ tartarus ibi generetur: vbi nẽpẽ nutrimentum attractum fuerat, & quia ea nutrimenta non sunt sita in vijs emunctorij, sicuti alia stercora solent. Igitur in ijs locis tartareus liquor manet: paroxysmosq; parit, ac sic podagra, ac alij morbi proueniunt, apparetq;, quasi ex cruoris tartara

caro hoc fiet: cum tamen cibi solum tartarus est: tam subtiliter nempe cibo digesto, vt ad ista loca perducipotuerit: in quibus deinde coagulatur, et manet. Hæc omnia non solum de feris animalibus: sed etiam de domitis intelligenda sunt: si eiusmodi sunt: vt quæ tartarum facile generant, cuiusmodi sunt capones, aues, anseres, anates, & similes. Idem etiam de piscibus intelligendum: quod ad tartarum generandum admodum procliuēs, & propti sunt. In hoc etiam circa tartari genera talis differentia notanda est: quod in aqua prima tartari materia est: & in aqua pisces generantur. Iam autem piscium semen in prima materia concordat cum tartari prima materia. Igitur & in nutrimenti illud semen facile ad primam materiam reuertitur, & facile ad simile suum reducitur. Igitur etiam post separationem, & expulsionem ex ista materia nutrimenti, piscium scilicet, tartari generatio in homine fit: non minus, quam de

*carnium nutrimentis dictum est. Et sic
 clarè sequitur: si piscibus quis vescitur,
 eosq̃ bene in stomacho digesserit: quod id
 omne in nutrimentum omnium membro-
 rum, totiusq̃ adeò corporis cedit. Ergo &
 tartareum illud, quod in piscibus est quoq̃
 in nutrimentum abit, in prima materia
 dico perfectum, non autem in vltima. Sic
 igitur ille tartarus in prima materia con-
 sistens in nutrimentis manet, donec ad
 consumptionem perueniat. Tunc enim in
 illo loco, vbi nutrimentum antea erat,
 tartarus coagulatur, ibiq̃ confidet, ac cra-
 ciat: vti est tartarus podagræ, Tartarus
 schiaticus, Taxillaris, &c. Hic tartarus
 etiam piscalis dicitur: propterea, quod
 primo in piscibus est: ex quibus in ho-
 minem per cibum prouenit: in quo dein-
 de in vltimam materiam perficitur: nec
 à cæteris tartari generibus separari po-
 test. Sunt & alia tartari genera, à le-
 guminibus prouenientia. Omnia enim le-
 gumina tartarea sunt: sed ad nutrimenta
 vlti-*

ultima consumptionis nō perueniūt. Imò
primo, & statim in tartarum conuertun-
tur: propter defectum primæ consumptio-
nis, & expulsiuæ virtutis. Et sic in prima
consumptione statim ad ultimam mate-
riam tartarus perficitur: quemadmodum
& antea in leguminibus in ultima ma-
teria fuit. Hoc saltem requiritur: vt pri-
us à cætero cibo is tartarus separetur: ac
postea coaguletur, nam quo ad substantiā
antea perfectus est: formaq; tartari desi-
deratur: quæ ei à coagulationis spiritu
quoq; additur. Est præterea & aliud tar-
tari genus, quod mirabiliter generatur:
& longè ab alijs differt: & in hunc modū
fit. Vniones, siue perlæ, vt videmus, ori-
ginem suam, ac principium à sanguine
habent. Primo enim sanguinis guttulæ
sunt: deinde in vniones transmutatur. In
hominibus igitur quoq; talis generatio
est, & sic accidit: vt nonnunquam sangui-
nis guttulæ in loca inconuenientia inci-
dant, & is sanguis tandem decrescit: ac in

lapidem coagulatur: tartaroq^{ue} similis efficitur. Hic tartarus absq^{ue} dolore est: nec cruciatus, nec paroxismos parit: attamen alia incommoda in istorum locum, ubi iacet, secum adfert. Nam mutilum, ac quasi mortuum, id membrum reddit. Tales sanguinis guttulae ex Vulcani decoctione oriuntur: quemadmodum ex multis libris metalli nonnunquam una argenti, aut auri uncia per ignem elicitur: sic quoq^{ue} in microcosmi sanguine minerale quiddam continetur: quod si in mineralica separatione peruenierit, in ultima materia esse dicitur: & sic in calculum formatur, et quod merito talis formatio, calculi nomen retinet: alias autem perlatus, vel arena perlata appellatur. Est & aliud genus tartari, quod per exemplum commodissime demonstrabimus. Aquae & flumina quaedam inveniuntur: in quae si pisa ponas, in calculos & lapillos vertuntur: sic ligna in cotes, & similia: sicuti & pluuie nonnunquam idem efficiunt. Talis natura, ac proprietas in
mi-

microcosmo quoq; est: & in quo homines
tales proprietates sunt: huiusmodi visco-
sitates in lapides, & alias duriusculas
massas coagulantur: quod quidem non ve-
rus tartarus, non propriè Dulech, nec la-
pis: sed his cōsimile quiddam est: sicut nec
pisa, nec cotes quidem veri lapides sunt.
Nam sic metamorphosis fieri potest, de
viscositate in lapillitatem, vt sic dicam:
propter naturam, quæ in aquis est: nec hoc
admirandum, aut prodigiosum videri de-
bet: scilicet quod duræ materiæ, si in homi-
nem fortè perueniunt, calculum efficiant:
cū antea propter duritiem ad calculum
aptæ sunt: vt si terpentina & decoctus la-
ter, si pix & marmor fortè conuenirent,
nam in corpore quoq; hominis simplicia
his similia sunt: quæ si fortè vno tempore
coniunguntur, certè tales durities, & ta-
les coagulationes efficiunt: quæ non verè
tartarus sunt, sed tartaro simile quiddam
vt resina in microcosmo. Has omnes pro-
prietates, & varias differentias medicus

cognitas habere debet: vt ita sciat quid in hominis corpore possibile sit generari: qđ non, & quemadmodum quid generetur: aut crescat.

CAPVT XII.

De Proprietatibus, quę in spiritu salis sunt: quę sum- mas, ac intollerabiles passiones efficiūt.

Quia haętenus de origine, & ortu tartari tam peregrini, quàm cruoris, & aliorum ad satietatem diximus, restat iam & de spiritus salis quibusdam proprietatibus videre, quę in tartaro sunt. Quaedam enim arcanae proprietates innatae, ac incorporatae hęc obseruandae sunt: quarum dolores, quos generant, curari, aut abigi non possunt: nisi tartarus, in quo sunt, totus depellatur. Nam alij paroxysmi, qui fiunt, adimi, et curari possunt: qui autem innati, & incorporati sunt, adimi nequeunt: & hoc diligenter in
omni

omni specie tartari exceptis his, de quibus diximus, animaduertendum est. Nullus enim est tartarus quin in sese materiam salis mineralis habeat, id est, qui non p̄ sal coagulatus sit. Igitur etiam spiritum in sese habet salis: non solum spiritualiter, sed etiam corporaliter. Nam quanquam corporalis spiritus non coagulat: sed spiritus solum, pro vti spiritus est: tamen illud corpus in tartaro quoq; est, in quo corpore spiritus est, & per quod spiritus operatur. Corpus enim illius nonnunquam vitrioli est, nonnunquam aluminis, aut salis coniunctus. Imò & horum trium species corpora quoq; generant: vti vitriolū album, alumen plumosum, sal Borax: itē Arsenicalia, Realgarica, vitrea, etc. quorum corpora sese cum spiritu suo commiscunt: & cum tartaro in vnā massam conueniunt: & coagulantur. Iam igitur sciendum, quod is tartarus ex tam multis speciebus mixtus, etiam eiusmodi dolores, ac paroxysmos secum adfert: quā multiplices

triplices enim species sunt: tam multiplices etiam dolores: pro ut salis natura est. Quælibet enim salis species præcipuam inclinationem ad morbum aliquem in se habet: & pro uti is morbus est: tales etiam in illius tartari paroxysmis passiones erunt. Ista autem salia, quamvis tartara sunt, tamen nihilominus interim innatas sibi proprietates quasdam retinent: & sic duplices ægritudines oriuntur: altera ex tartaro, altera à spiritus salis corpore: tertia etiam ex accidente, id est, morbo. Et sic triplices in tartaro naturæ sunt: triplices etiam passiones, ac dolores, & ideo ægritudines tartari in tres partes siue species diuiduntur: in proprietates iuxta prædictam collectionem. Præterea notandum, quod quilibet corporalis spiritus naturale suum tempus, ac terminum habet: ad promouendum paroxysmum. Id igitur tempus si inciderit: tunc tartareos cruciatus excitat, dolores profert: & sic paroxysmus alterum paroxysmum generat.

rat. Ex prædictis igitur sequitur: si salia vitriolata dominantur: quod ægritudines in stomacho primo excitant: vt orexim, arsuram, & eiusmodi morbos: qui morbi solum eueniunt ex tartaro Vitriolato: si is se in stomachi, vel orificio, vel fundo, aut alia parte posuerit. Tale igitur vitriolatum, si in alio loco quàm stomacho situm esset: pono in renibus, & vesica, etc. qualis quæso tunc dolor futurus, si ibi orexis, arsura operationem suam perficeret? Ad eundem modum, si is tartarus in intestinis adhæserit, colicam parit: & sic quantumuis diuersis locis diuersæ ægritudines videtur & appareret: tamen idem orexis, & eadē arsura est, q̄ eas sic in diuersis locis efficit. Sic quoq; tartarus aluminosus, & salis communis faciunt. Et breuiter sciendum, quod regularis tartarus, de quo hactenus diximus, tantos dolores, & cruciatus non generat: nisi præcipua additio adsit: quæ mandat: & Tyrannidem exercere iubet. Notandum est & hoc, quod
nisi

nisi is tartarus falsus in stomacho separetur: sed sic in vasa sua attrahitur: eiusmodi dolores, ac passionēs parit: quas describere impossibile est. Corpore enim ista adiecta à natura sua non degenerant: sed sunt quasi corrosiua: nisi quod aliquantulum etiam deteriora, subtilia enim sunt valde: & spiritum quoq; subtilem habent: qui spiritus, si laborare incipit: mirabiles, & abhorrendos paroxismos generant. Sæpe etenim accidit, vt in corporis parte aliqua calor, & incendium sit tam parua: vt quæ pars vel digito tegi poterat: extingui tamen non potest: nec alibi in corpore, nisi hoc loco calor est: nec illo ipso loco quicquam videtur: nec apostema sentitur: nec Vlcus, aut quicquid tale cernitur. Eius rei causa est illa: quod tartarus ibi est: sale adeò ardente mixtus: qui tales absq; mora, & intermissione paroxismos producit. In illo igitur loco, vbi dolor talis est: granum saltem vnum tartari cum acuta admodum spiritus salis proprietate

te iacet, siigitur tale granū in scapulas,
aut coxas fortè inciderit: vehementes pas-
siones generat: & hæc causa est schiaticæ
passionis. Iuxta fœmora enim iacet, &
coagulatus semper vrget, ac cruciat: vsq;
etiam ad mortem: sin ad alia vasa attra-
hitur: idem euenit. Nam arthetica tunc
incipit: etsi dicere fas est: ac si præ iracun-
dia quorundam medicorum licet: etiam
id dico: quod is tartarus ad gluten album
nonnunquam peruenit. Nam & illic vas
tartari est. Item quod podagra, genugra,
chyragra, nihil aliud, quàm talis tarta-
rus sunt. Sciendum enim & illud: quod
talis tartarus non semper coagulatur: sed
interdum resolutus manens iam huc, iam
illuc ex vno in alium locum serpit. Quem
admodum enim turba, vel procella ma-
ris à vento agitata, variè mouetur: ita
quoq; tartarus in homine per exercitia in-
teriora in homine motus, id est, per com-
motionem, vel motum innatum variè pel-
litur. Et sic queso ignoscite: imò boni
consu-

consulite: quod tam diligenter vos de podagra instruxerim: de qua etiam seorsim libellum componere in animo habeo: ex quo plenius omnes eius species cognoscere licebit. Cogitate igitur humoristæ, & in medium consulite: & quid faciendum vobis sit, diligenter perpendite. Qui in luce versatur: non errat, non deuiat, nec decipitur. Quia autem vos de podagra, schiatica, Colica, Orexi, & alijs alia principia, alias, & falsas quidem, originis causas fingitis, ac ponitis: fieri non potest, vt certa recepta, ac remedia illis inueniatis. Interim tamen hoc fingitis, ac dicitis: incurabiles esse illos morbos. Habeo gratias egregij mi Domini: bene enim diuinastis, & acu rem tetigistis: hoc tamen quæso cogitate, & in hoc omnes neruos extendite, quomodo tartarus resoluatur, expellatur consumatur, ac separetur. Nam hoc pacto podagra, colica, & aliæ species quoq; depulsæ, ac curatæ erunt. Porro etiam id dicendum, quod consumptio membrorum

ex tartaro prouenerit: si nempe in neruos,
id est, in radicem neruorum tartarus ille
se posuerit, nam tum à radice consumptio
incipit: concomitata maximis cruciati-
bus: qui cruciatus solummodo à corpori-
bus salis, quæ in tartaro sunt, proueniunt:
ibi omnia consumunt, vitamque abscon-
dunt: ne quid fructiferum accedere am-
plius queat: nisi antea tartarus amouea-
tur. Cum eiusmodi etiam operationibus,
paralysis nonnunquam concurrit in isto
membro, aut ita torpidum membrum fit:
ut tartarum amplius non sentiat, & in-
numera huiusmodi ægritudines hoc pa-
cto homines cotidie torquent: quas humo-
ristæ interim, sibi ipsis titilantes, ex qua-
tuor humoribus prouenire contendunt,
sed suavis quidem hæc opinio est, & dul-
cis persuasio, non enim multa arte indi-
get, & paruo labore addiscitur. Accedit
& hoc: quod talis spiritus salis tam ardu-
us est, & tam vehemens, quod venas etiã
disrumpit, & scindit. Ex quo fit, quod

R cum

cum vrina sanguis exit: quod dū fit magna admodum miseria est. Magni enim dolores, & magnæ passionēs ibi adsunt. Nam ex salis caustificatione sanguis in vrina, item calculus in vesica oriuntur, & causantur, aliquando etiam ille spiritus vrinam semper propellit, & cogit semper effluere: non tamen sanguinem, sed stimulat, ac vrget: seq̃ cum vrina miscet: & sic magno cum dolore exit. Aliquando etiā vrinam sistit: aliquando vrinae vias, ac venas quasi sopore onerat: vt vrina exeat non sentienti etiam: & tales morbi, ac defectus plurimi sunt, qui hactenus ab alijs causis esse, falso ab humoristis iudicati sunt. Omnes tales species describere, plurimum temporis, & papyri multū exigeret: quarum omnium quia vnica causa est tartarus: satis erit id agere, vt vel in genere tartarus cognoscatur. Si enim non ad vnguē, aut itā anxie species cognoscuntur: parum id refert: ea tamen interim medicina adhibenda est: quæ per se
se

se oculata est, ac intima omnia in corpore
exquirat, huc etiam illud pertinet: quod
si feces tartari per intestina non eijciuntur:
sed per urinae vias exeunt: tunc ipsarum
formae variae sunt. Iam enim quasi pus,
iam quasi urina male olens, aliquando
ut iusta urina exit, & in summa pro uti
istae feces, qui vel putrefactiones, vel calo-
res susceperint: ita in exitura sese osten-
dunt. Sin autem retardantur, cohibentur,
& impediuntur, quod minus exire possint:
tunc quoque passiones periculosas pariunt.
Nam de periculo timendum est admodum
magno. De his fecibus quoque aliter garri-
unt, & alias causas adducunt humoristae,
dicentes, epar, aut renes putrescere, cum
tamen nihil aliud sit, nisi tartari fex, quae
urinae vias occupavit. Namque ea fex ta-
liter se ostendit: & tales cruciatus parit.
In his aegritudinibus non coagulatus tar-
tarus semper adest: sed mucilago tartari
nonnunquam tales dolores adfert. Ista
omnia à Medicis haecenus descripta non

R 2 sunt:

sunt: quia libros ex quibus vera medicina discitur: nunquam perlegerunt, nedum didicerunt. Solum enim in scriptis, ac mortuis voluminibus versati sunt, & ex eorum ægritudinum causas sumpserunt. Cognitio autem recta morborum ex ipsis fundamentis procedere debet: in quibus morbi sunt, & ex quibus sunt, & vel per experientiam realiter probari debet. Sic liber medicinae, qui mundus inscribitur, perdiscendus est: deinde alius liber, cui microcosmus titulus, quoque inquirendus, & sic anatomia fieri debet, id est, cosmographia, et geographia, in quibus certe non mediocriter miror: quod tot anatomiae tanto haecenus tempore celebratae sunt, in quibus tamen omnibus praedictorum, & aliorum morborum origo, nunquam inuentus tartarus causa eorum esse: nunquam cognitus est: aut si quid etiam veri cognitum fuit: id alio nomine appellatum, & aliae causae additae sunt. Solum id tartarum dixerunt: quod in Renibus, ac vesica inuentum

uentum fuit: quod vel cæcus palpare, & truncus sentire posset. Tartarus in podagra et si coagulatus erat: tamen præterierunt, non intellexerunt: nec causam eius viderunt: ex quo etiam consorio nomine nodosam admodum ingeniose, si Dijs placeat, & artificiose dixerunt. Et suos certè, nisi fallor, ad hanc doctorem eruditionem cachinnum tollere possent.

CAPVT XIII.

Quomodo tartarus,
in suum corpus formatur, &
de signis tartari.

HActenus satis declaratum est: de essentia, de vasis, de coagulatione eius, et materia, omniaq; adeò genera tartari enumerata sunt. De vltima etiam eius materia, & quot ægritudines ab eo oriantur, dictum est. Iam igitur de forma eius quoq; dicendum, paruus ne, an magnus; rotundus, planus, angularis, lubricus,

*hirsutus, levis, durus: item arenosus, granulofus, & qua deniq; proportionē esse so-
leat: porro indicabimus. Primus igitur
tartari locus, in quo adhærescere solet, dē-
tes sunt: ibi enim tam diu pedetentim au-
getur: donec etiam in iustum tartari mo-
dum accrescat, et hoc facit tartarus ex po-
tu: qui vero ex cibis oritur, non facit. Sed
quod potialis in dentibus: id cibalis tar-
tarus in stomacho facit. Huius enim tar-
tari formatio talis est: quod tartaro vi-
ni similis videtur: qui in vase generatur:
propterea, quia in plano saltem adhæret:
nec concavitatem habet, in qua se ponit.
Sic enim hic tartarus adhæret in denti-
bus, in gula, in stomachi orificio, in ipso sto-
macho, in emunctorijs stomachi, etc. Quia
tamen stomachus, tanquam olla iuxta
ignem posita semper ebullit: semperq; fer-
uet: coquit, ac omnia in se sine intermis-
sione miscet: fit, q; nihil in eo adhærere
facile potest: nisi id fortè accadat: ut omni-
no stomachus arefaciat, exicceturq;.* Tum
enim

enim humiditates ad sese attrahit: illisq;
humiditatibus tartarus adhæret, & me-
diantibus sic illis etiam stomacho adhæ-
rere incipit. Hoc enim sciendum: quò vas
est siccius: eo plus humiditatis attrahit, &
eo plus tartari in eo generatur. Sin autē
vasa humida antea fuerint: eo minus in
illis tartari adhæreret, sic iudicium fieri
potest de omnibus tartari vasis: vti iam
diximus: exceptis renibus, ac vesica: item
iuncturis. Nam in iuncturis tali modo
proceditur: tartarus in iuncturis se cum
glutine albo commiscet: & in istis locis se
se granulat, & globulus, in modum pisi,
efficitur: quæ podagra tartarea, vel ar-
thetica tartarea vocatur. Si nondum co-
agulatus tartarus: sed in massa adhuc
consistit: appellari etiam potest schiatica
tartarea. Deinde autem venis mesaraicis
adhærescit, & sic tartarus mesaraicalis
fit, etc. Tartarus quidem podagricus non
vti vini tartarus adhæret: propter hu-
miditatem igitur in granula sese compo-

nit, & sic in sinonia, vel glutine albo paroxysmum inducit. De urinae vijs ita sciendum: si concavitates siccae naturae sunt: tunc sese in Epate, nonnunquam autem alijs huiusmodi locis tartarus ponit: priusquam ad renes perueniat. Id tamen omne tale quiddam est: qualis in vino tartarus, & dum ita istis locis adhæret: fit, ut per urinam abluatur, ac deijciatur, ac sic per urinam, id est, per portam, vel ianuam exeundi non quidem sine dolore, educitur, & cum se ita ut tartarus liberat: facile quidem in lumbis sentitur, & in lumbis deinde cum ad exitum tendit, semper ubi tartarus suo motu iacet: ibi dolor sentitur: is etiam tartarus est, qui cum tempore pungit in latere, vel dextro, vel sinistro, si homo currendo, eundo, aut tali modo se nimium exerceat. Nam ex illo motu tartarus resolvitur suo loco, & deinde ad renes peruenit, ac ibi perfectè generatur. In renibus non facile adhærere potest: quia renes membrum sunt, quod semper

per mouetur, & inquietatur plus quàm
vllum aliud in corpore membrum, et pro-
pter istam commotionem non potest ad-
hærescere. Præterea etiam admodum hu-
midum membrum renes sunt, & pingue,
quod quoq; hac in parte impedimentum
est. Quia igitur adhærescere nequit, pro-
ximum est, vt granuletur. Sic igitur in
vase renum in eam formatur, vt sal nitri
in aqua formatur: sic quoq; arena forma-
tur, vel paruis, vel magnis granulis, pro
vtri est natura, ac proprietas eius, à quo de-
scendit, sicuti enim externè in natura per-
petuus ordo est, vt hoc in petrâ ordinetur
illud in silices, aliud in arenam, etc. Itaq;
quoq; in microcosmo ordo est, & fabrica-
tor, qui omnia iusto modo ordinat hoc in
arenam, vel magnam, vel paruam, sub-
tilem, aut grossam, & sic quodlibet debita
forma seruat. Hic formator etiam in re-
nibus, tanquam à natura constitutus est.
Porro autem quod hoc loco non ponitur,
fit quia ad vesicæ regiones abit; hoc est in-

collo inter Renes, & vesicam, de qua formatione talis processus observandus est. In isto loco, regione sc. vesicæ, tartari prima materia ponitur, nec inde abit, sed tãquam lutum insistit, & manet ad tempus vsq; coagulationis, & coagulatione accedente in lapidem formatur magnum, vel paruum, pro magnitudine, & paruitate primæ materiæ, & pro vti vasis formæ fuit, formam lapidis ex sale accipit, sicuti omnes alij lapides, & in naturam lapidis abit ex eadem causa. Et hæc de tartari formatione sufficere arbitror. Iam igitur de signis tartari, quibus cognoscitur, dicemus, & cognoscitur quidem maximè ex his signis, si vrina naturalem exitum non habet, si exitus dolorosi sunt, non lenes, nisi fortè ex alia causa, aut alia ægritudine dolores accedant. Item in lumbis punctiones, orexis, arsuræ, colica prouenientes. Item post laborem, si quis in cursu intollendo aliquid facile in dolores incidit, & breuiter dolores in locis istis, in quibus

tartarea vasa sunt, vt in dorso, circa vmbilicum, & similia, ista omnia tartari certissima signa sunt, ac prognostica. Iam autem multi sunt: qui ex vrina de tartaro iudicare, & eum cognoscere se posse sibi persuadent, quod tamen fieri perfecte non potest. Oculi enim mihi crede non poterunt certum de tartaro iudicium adferre, hoc pacto, in vrina dico: qui enim exit per vrinam tartarus, non certum signum est, loci tartari ipsius, vt planè cognosci possit, vnde vènerit. Quanquam enim duplex in vrina species apparet, & duplici modo exit, nōnunquam arenæ formā haber: nōnunquā verò tanq̃ lutum immundū apparet: tamē id signum incertissimū adhuc est. Non enim id semp accidit, nec perpetuum est signum, nec etiam naturæ tartaræ materia ex eo signo cognosci potest. Si quis tamen ex vrina de tartaro iudicare, & eius materiam planè cognoscere desiderat: is salē vrinæ ab humiditate separet, necesse est, & in isto sale verum
indici-

indiciū, & certissimū signū inueniet. Si quis urinam accipit, et ab ea tartarum separat, ita ut ab urina tartarum plenè seiungatur, is naturam, ac proprietatem tartari hīc plenè cognoscet: sin autem medicus hoc pacto signa non quaesierit, is certè hallucinabitur, decipietur, nec aliter urinam aspiciet, atq; si quis toruis oculis monstrum ignotum aspicit. Illo igitur, quo dixi, modo de tartaris quærentes, & sic perspicillis in fundo urinae inspiciendus est. Illud enim sciendum quæ admodum externè videmus ex nitro urinae salem nitri fieri: & per illum salem deinde nitri naturā cognosci: Sic quoq; priusquam ex urina nitrum fit: oportet salē ex humiditate extrahi, & tunc spiritus salis corporaliter videtur: & manibus cernitur. Tunc demum philosophicum iudiciū adhibendum uti Physicum, Medicum, & Chymistam decet. Nam præter hanc viam urinae tuæ inspectio parum proderit. Sunt & alia signa, quæ natura
ipsa

ipsa profert. Nam ex dolore morbum ostendit, vt per podagram indicat tartarū glutinis albi, per dolorem scapularū tartarum schiaticum, per iuncturarum passiones, tartarum arthriticum, per dorsi dolores, renum, & vesicæ: per ictus, morsiones, constipationes, et situm, tartarum intestinorum, per orexin, & arsuram stomachi tartarum. Et sic omnia genera tartari, de quibus hætenus dictum est, hoc modo per sua signa cognoscuntur: quæ à medico certè cognosci, ac disci debent: Nam horum signorum omnium experientiam, ac demonstrationem apponere nō possum, sed experientia ipsa, quæ cuiuslibet medico ministra esse debet, satis ipsum cotidie melius, ac melius de hoc instruet: videbit nimirum indies quomodo hæc tartarorum signa, alium tartarum ab alijs distinguat, vt colica alios dolores habet, quàm Renum passiones sunt, & sic de cæteris omnibus. Medicum igitur oportet summa experientia hominem esse, vt non solum,

solum, quæ in libris continentur sciat, sed ægrotantes libri ipsius esse debent, qui libri certi sunt, & in quibus decipi nequit. Si quis autem mortuis literis contentus fuerit, erit & ipse medicus mortuus. Et sic ista duo mortua nempe doctrina, & mortuus medicus ægrotantes quoq; morti tradent. Canum equidem occisor, nec carnifex adeò ex libris discere artem suam potest, sed per experientiam discit, quanto magis in tali arte experientia valebit.

CAPVT XIII.

De paroxismo, ac essentia tartari, vel perpetua, vel mutabili, sensibili, vel insensibili.

S*Vnt & alia plura signa, quæ ex paroxismo sumuntur, cognitu per quàm necessaria, de quibus iam hoc capite dicemus, & primo in experientia videmus illo tempore quo vineæ florent, quod etiam*

in vasis vina quædam moueantur, & se
exercent. Iam autem omnia mineralia
tam terræ, quàm aquæ florent. Si igitur
ista res, ex qua tartarus spiritû suum, &
naturam concipit, floret: sequitur ex illo,
q̃ etiã tartarus in homine moueatur, sed
exerceat, & acuitates, & vapores, id est,
paroxysmos ostendit, quod non de vino so-
lum: sed de omnibus fructibus dico, qui
cum primum folia, & flosculos sui nitoris
ostendunt, cōmotionem tartari in homi-
ne faciunt, & sic ex quo genere fructuum
tartarus est, ex eius florum tempore pa-
roxismus etiam oritur, commotionesq̃ in
homine fiunt. Hæc naturalia medicus
scire, & animaduvertere debet, vt sic ab ex-
terioribus interna cognoscat, sicut hic ex-
ternæ commotiones signa sunt internarû
agritudinum, & dolorum. Medicus igi-
tur Philosophus esse debet, benè fundatus
vt flores naturæ benè cognoscat, & per ex-
ternas operationes etiam morbi paroxis-
mum intelligat. Sicuti enim arbor, du-
mus,

mus, frutex, herba, aut aliud tale virore,
ac flosculos suos producit, & à superflui-
tate se quasi purgat, sic tartarus quoq; fa-
cit, reijcit à sese superflua, & sic salia de-
pellit: quod ipsum dolores tantos parit, nō
aliter, atq; olla iuxta ignem posita, si co-
operiatur, & claudatur, tunc ab ignis ca-
lore, ac feruore rumpitur: sic tartarus
quoq; feruere incipit, vbicunq; igitur ex-
halatio ipsius est, ibi dolor, cruciatus, &
paroxismus est. Fit etiam tartari paro-
xismus ex cœli influentia, sicut quando
cœli cursus indirectos radios mittit. Isti
indirecti radij tartari paroxisum mouet,
tartaro enim cū sideribus, & astris cogna-
tio quædam familiaritas, & necessitudo
intercedit, & ideo in paroxisum illum
commouerit, nam sydera ignis sunt, quō
omnes fructus, & essentie terræ coquun-
tur. Sidus etenim ignis elementum est, &
quemadmodum ab igne lignum comburi-
tur, & alia coquenda in suam propieta-
tem coquuntur, sic tartarus etiam coquē-

do in mucilaginem suam reducitur. Exē-
plum in hoc tale ponam: si quis diutius in
solis æstu versatur, is in syncopen nonnū-
quam, aut in alios morbos incidit, & va-
letudinarius quisspiam Lunæ operationi-
bus obnoxius, ac superioris elementi ope-
rationes sentit. Si quis in frigore diutius
est, frigesceere incipit, & ex illo frigore e-
tiam alias ægritudines expectare cogitur,
sic quoq; diuersa natura in tartarum inci-
dit, vt aut nimium frigus, aut nimius ca-
lor sit. Præsertim tamen ex Lunæ indi-
rectis radijs tales mutationes facile eue-
niunt, quæ non recedunt quoq; donec ad
cursum solitū ista redeunt. Medicus igitur
Astronomus esse, & cælestes inclina-
tiones, quæ orbem etiam penetrare solent,
& in hominem veniunt, cognitas habere
debet. Oriuntur etiam ex cibo, & potu
paroxismi, sic, vt quia nutrimenta forsā
tartaro inconuenientia etiam sunt, pro-
pter quod tartarus commouetur in rabie
em, ac iracundiam erumpit. Nam si id in

S

nutri-

nutrimentis additur, ex quo materia tartari est, tunc tartarus incenditur, & statim illud ad se quoque trahit, ac rapit. Sciendum igitur multos paroxysmos ex sola coagulatione provenire, ut quia tartarus coagulatur, ille motus paroxysmum facit. Observanda enim differentia natura, ac proprietates sunt, qui quamprimum austera vina biberunt, in ventre dolores, & orexim sentiunt: isti autem in ventre dolores nihil aliud sunt, nisi contrarietas: quae ex potu accessit, & sic quidam cibi ac potus sunt, qui quemlibet tartarum in paroxysmum facile commouent. Quidam enim colicam passionem pariunt: alij orexin, alij laxant, alij in stomacho torquent, et huiusmodi operationes in qualibet tartari specie, & natura inveniuntur. Ut autem paroxysmos melius intelligatis, sciendum, sicuti tartarus per sese dolores non habet, sed vasa tartari quam late patent, & quam late à tartaro regiones occupantur, dolores habent, ut tormenta ventus

in intestinis saltem sunt, & sentiuntur. Et quemadmodum sal in vulnus iniectū dolores excitat, sic tartarus quoq; cruciatus causa est, nam malitiæ spiritum à se depellit, et sic stomachum ad vomitum incitat, quia in tartaro hellebori, Agarici, & esulæ natura est: qua tartarus ipse per sese vomituum est in sua operatione. Adhæc etiam deopilantem, & appetitiuam virtutem habet, quæ virtutes, etsi quod aliorum quoq; morborum in litia sunt, tamē etiam tartari signa sunt, sicut alij paroxismi, qui propter accidentia alia excitantur, vt per motiones, actū venereum, p̄ frigora nimia, & huiusmodi, sicut apud egrotantes id facile apparet, nec opus, v̄ pluribus describantur. Præterea cuiuslibet rei innata est quædam proprietas, ad commotionem, alterationem, purgationem, quæ suo tempore incipiunt, ac naturæ satisfaciunt, sicuti in glaciola aue videmus, quæ singulis annis etiam post mortem sese renouat, plumasq; abijcit, talem quoq; pro-

S 2 prie

prietatem tartarus habet, ut sic nō semel, sed saepius in anno commoueatur. Nam hoc planē absq; dubio est: quod cuilibet rei innata sua ad tales commotiones natura est, ut sanguis in homine se purgat, renouatq;: item & alij fructus omnes, item galus à natura sua tempus sibi aptum scit, quo cantet, etc. Sic tartarus ad paroxysmandum tempora constituta, & propria habet, id quod philosophia nos docet, quā medicus non aliter, atq; vngues suos cognitam habere debet. Quia autem varia hactenus de varijs paroxysmis vidimus, iam de varijs etiam tartari essentijs dicendum erit. Alia enim in tartaro essentia mortifera est, alia diuturna: alia quæ dolores non parit, alia quæ statim abit, moxq; reuertitur. Sic igitur alius tartarus mortalis est, alius chronicus, alius mansuetus, & alius præteriens. Has differentias scire necessarium admodum est, nam secundum eas quatuor etiam medicinæ methodi parentur, & hæc ideo indi-

co, quia medicos multos noui: qui in prætereunte tartaro ea adhibent, quæ leniori adhiberi poterant. Sed tamen propter imperitiā volunt sic mansuetum, mortalem, ac Chronicum simul vna è medio depellere. Magna igitur stoliditas, & impudentia est, medicum esse velle: nec tamē medicinam, nec morbos intelligere. Et has ineptias, ac stoliditates sæpius in regum, principum, ac ciuitatum Doctōribus, ac Phisicis animaduerti. Sed cum pompis illorum, ac mollibus vestimentis certè iucundum est, nec docendi quidem sunt tam pieti, ac formosi doctorculi. De mortali igitur quomodo, & vnde veniat: amplius dicendum per artem, vt videmus. Possibile est non lethale quiddam lethale reddi, sicut mel immortale est: in tertia tamen eleuatione mortale efficitur, & sic alia plura sunt, quæ ex bono in malum arte vertuntur. Sic natura quoq; non ociatur, semper laborat, semperq; sollicita, ac curiosa in laboratorio

suo operatur. In illa igitur operatione & cotidiano labore simplicia preparat, metallorū, cachimiorum, margasitarum, & aliorum mineralium, & sic in alio veneno, in alio sale, in alio item corrosiuis vitur, ad alia dulcia, ad alia verò amara adhibet. Quia igitur talis in natura quoque labor cotidie est, necesse est, errores nonnunquam accedere, sic vt non omnia certo tramite finiantur: quæ inepta sunt, & sic sequitur: quod cum prima materia tartari venenum saepe miscetur: nonnunquam corrosiua adduntur: quæ deinde cum tartaro vna crescunt, & in homine mortiferos morbos pariunt: quod certè multiplici via fieri potest, nam & salis spiritus triplicia salia in se habet: quæ per se bona quidem sunt, facile tantum corrumpi, & in venenum, aut corrosiuum mutari possunt. Quia igitur natura ipsa in creaturis summus Alchimista est, & omnia pro arbitrio agit: verendum certè, ac timendum valde est: ne & hunc spiritum
salis

salis in summam, & extremam malitiam
perducatur, ex qua mortem deinde sequi ne-
cesse sit. In tartaro enim omnia genera
veneni insunt, & pro vti veneni species
est, ac pro vti tartari deinde operatio est,
sic venenum expellit, & id flores tartari
sunt. Istud venenū si sic loca ista corrumpit,
in quibus vita sita est, certè mortem ad-
fert. Isti enim intollerabiles dolores tan-
tum ex floribus venenosus ex tartaro ve-
nientibus; item à fumo arsenici, & quic-
quid arsenici modo operatur, veniunt.
Et hic tartarus in quo talis venenositas
est, tartarus mortalis est, & sicuti in me-
tallis venena occultantur, quæ deinde per
ignem extrahuntur, sic sidereus ignis in
homine venena extrahit, & sic, si quid in
tartaro tale est, necesse est: ut aliquando
erumpat, & agat. Est & alius tartarus
mortalis, ut ecce, si in nimiam magnitu-
dinem, et ultra circulum tartarus crescit:
quod fieri potest (nam & inter homines
nonnunquam inveniuntur, qui ultra iu-

flam mensuram longiores sunt) in quocunq; vase is tartarus sit, mortalis erit: magnitudo enim, & inconueniens quantitas vasis nociua est: corrumpendo scilicet ea, ex quo mors sequitur. Et natura talem magnitudinem, & ultra quam sat est, paroxysmum vehemēter ferre nequit. Nonnunquam etiam tartarus adeo fecundus est, quod plures ex sese generat, ex qua multitudine deinde natura superatur. Aliquando etiam natura, ac proprietas hominis est: vt nullum genus tartari ferre possit, sicut & ij sunt: qui vini potū, aut casei esum abhorrent, & nauseant. In talibus etenim quoq; mortalis tartar^o erit, nā vt quisq; rem aliquā à natura abhorret, ita nociua res est, & mortalis: si etiam natura tam debilis est, ac infirma, vt dolori resistere, & sibi medicina esse nō possit, in eo mors quoq; ex tartari paroxismo sequitur. Chronicus tartarus ex ijs rebus constat, ac generatur: quæ per se in natura, & proprietate sua mutabiles,

ac fixæ sunt. Igitur in homine quoq; ille tartarus incorruptibilis iacet, neq; frangi, nec dissolui potest, vt nec aurum ab igne consumitur, sic etiã salia fixa sunt, quo & spiritum fixum generant, ex quo corpus fixum coagulatur. Vbi igitur istæ fixæ generationes inueniuntur, ibi paroxysmi quoq; fixi sunt, nec ad mortem, nec ad conualescentiam tendentes, sed morbum indies augentes. Tertio de mansueto tartaro notandum, qui aliquos cruciatus habet, non tamen magnos, non passiones. Sed quia indicio tãtum aliquantulum sunt, tartarum ibi adesse, quod sic intelligendum. Quemadmodum stupefactiua narcotica, Opiatica, & eiusmodi somnifera crescunt, ita quoq; in tartareis generibus tales proprietates nonnunquam sunt, & quemadmodum natura non omnia in eãdem formam, aut modum format, aut eodem modo agit: sic in tartaro quoq; diuersæ naturæ, ac proprietates sunt. Hoc enim medicus nunquam aestimare debet, vnum

morbum solummodo vnā essentiam habere, vt pestis non vnica pestis est, sed plures sunt. Quemadmodum enim pomorum pyrorum, & cæterarum arborum plures sunt numero, & specie, & tamen omnes pyra, poma, etc. adferunt. Sic in omnibus ægri tudinibus, & sic in tartaro quoq. Et ex prædictis varietatibus nonnunquam etiam tartarus cicatrizans reperitur, etiam tartarus acetosus, berbericus, ponticus, Piperinus. Nam quilibet sic secundū proprietatem, & naturam anni, etiā paroxismos habet. Quintus tartarus præteriens est, ille cotidie generatur, & cotidie etiā exit: idq. ex ista causa: quia natura locū perpetuū, aut mansionem nullā habet, & ideo seipsum expellit. Hicq. tartarus omnium optimus, ac mitissimus est. Et in hoc etiā medicus curiosus esse debet, vt quilibet cæterorum tartarorum ad hunc tartarum reducatur.

CAPVT XV.

De ordine, ac regimine: ne: quomodo in tartaro procedendum sit.

DE origine, fundamentis, & causis huius morbi tartari, quantum scire necesse est, & in quantum id describi, ac iuxta naturæ limen tradi potest, hætenus satis crasso, ac vulgari modo diximus. Quæ enim ulterius ad ista requiruntur, id fidelibus medicinæ indagatoribus permitto, ex maioribus scilicet medicinæ libris, qui sc. pedibus calcari debent, discendum, ac hauriendum. Quæ autem ad curam attinent, & quæ egrotantibus maxime necessaria sunt: de ijs iam porrò tractabimus, dietas, regimina, ac ordinationes primo describendo. In hoc igitur in primis, et ante omnia diligenter observandum est, quis spiritus coagulationis adsit, cuius naturæ, ac proprietatis sit, ut posteaquam hunc benè novimus, inde etiam postea sciamus, quibus modis, aut quo pacto is spiritus

tus frangi, debilitari, ac penitus corrumpi debeat. Deinde etiam quomodo fructus omnes, quibus tartarus inest, frangi debent, & ita subiectum auferri, ex quo spiritus coagulationis generari forte posset. Possunt enim duarum proprietatum concordantiae ita coniungi, ut tartarus exinde facillimè generetur, quam coniunctionem nos industria anteuertere debebamus, ac iterum distinguere, ac separare, non aliter, atq; matrimonium separatur, ex quo non amplius fructus, id est, liberi generantur. Primus igitur labor, & prima regula hæc erit, ut spiritus coagulationis vincatur, superetur, & sic debilitetur, ut amplius coagulare non possit, secundus, ut nutrimenta omnia tam cibi, quàm potus à tartaro benè purgentur, tartarus in ipsis rumpatur, ita, ut nunq̃ in eum modū perducantur, ex quo tartarus generari possit. Tertius, ut coagulationis spiritus, ac tartari massa disiungatur, ne alterū ab altero adiungetur. Hoc si fit, si
talis

talís ordo, ac regimen incipitur: certè nec
causa, nec materia amplius aderit, quo
talís morbus generetur. Et in his regulis,
quas diximus, quilibet medicus curæ suæ
regimen ponere debet, præsertim etiam
externum tartarum benè antea cognitū
habeat, vt eius naturam sciat, vt proprie-
tatem cuiuslibet tartari tali, vel tali loco
positi perspectam habeat, siue ex cibo, siue
ex potu aduenerit. Hæc etenim omnia
qui ignorat, ille nec id quidem sciet, qui
cibi prohibendi, à quibus rebus abstinē-
dū sit, multa simul prohibebit, inter quæ
si illud quoq; erit, quod prohibere conue-
niebat, fortè fortuna, & casu quidē, haud
ex arte certum consilium dedit. Medicus
igitur in hac parte, et phisicus esse debet:
propter naturam, ac proprietates micro-
cosmi, & philosophus propter naturam,
rerum virtutes, ac proprietates, ne in ali-
quo istorum circa medicinam fortè erre-
tur. In hoc etenim morbo etiamsi medici-
na optima sit, & in resoluendo, ac depel-
lendo

lendo egregiè officium suum faciat, tamen nisi regimen adhibeatur, eò iterum res redit, vt per cibum, ac nutrimenta is facile tartarus in hominem redeat, qui antea depulsus per medicinam erat, & vt fortius fortasse, quàm antea crescere tartarus iterum incipiat. Porro autem, vt medicus artificiose, cautè, ac tutò regimen præscribere possit: aliquot cautelæ præcipuè notandæ sunt, & primo: Medicus homo si in regionem aliquam peruenerit (sicuti medicus peregrinari omnesq; totius mundi angulos visere diligenter debet) & in ea regione tartareâ ægritudinem inuenierit, istam primū curam sibi dari putet, vt cognoscat, ex quo nam iste tartarus generatus sit ex cibo nē, an ex potu, id est, iudicium ex urina sumat, vt sciat, quale nam genus tartari, id sit, imò quæ species etiā, & sic nutrimenta probet diligenter, videatq; quæ nutrimenta cum tartaro illo conueniāt, & sic commixtionem externi nutrimenti cum interno tartaro habeat,

fi

si genus & species tartari hoc modo cognoscuntur, tunc illud in regimine amouendum, & prohibendum est, ex quo talis tartarus esse cognoscitur, & sic locus erit, ac oportunitas, vt tartarus per medicinam expellatur, ne iterum crescat. Vt autem ista omnia cognoscantur, per visibilem experientiam fieri debet, sic vt vera proba oculis appareat. Talis enim morbus tartarus est, vt qui oculis in homine videri potest, & qui materiam suam quasi palpandam exhibet, nec minus externè in nutrimentis visibilis, ac sensibilis per artem fit. Talis experientia medicus plenus esse debet, non rubro pileo, & phaleris saltem incedere. Vt autem in nutrimentis tartarus cognoscatur, Alchimia opus est, Illa enim ars quærere docet, ac inuestigare: quicquid in quolibet corpore reconditum iacet. Qui huius artis imperitus est, is mihi crede, in medicina nondum rectè incipit, sed ex Donato adhuc terminationes, & casus, imò syllabas colligit. Ita autem
tarta-

tartarus quæri debet. Vt in omni specie, tam cibi, quàm potus, inueniatur: item vt loca eius apta cognoscantur, & quæ eius durities, quæ forma, quæ proprietas, ac natura sit, penitus intelligatur. Fieri hoc facile potest, vt quælibet cibi species tartarum, ex sese prouenientem ostendat, sed id nequaquam satis est ad plenum iudicium, & ad perfectam cognitionem: cum ultra prædicta omnia hæc etiam cautela requiritur: vt ex materia tartarus extrahatur: deinde gradus, ac qualitates inspiciantur, cognoscanturq, quæ similia, quæ non, circa quæ notandum, etiamsi plura tartari genera in externis nutrimentis inueniuntur, quod tamen causam morbo non præbet. Igitur principale nutrimentum quærendum, ex quo causa, ac origo morbi est, & id ante omnia ex regimine reiiciendum. Sæpe enim accidit, vt regio aliqua præcipuum, ac peculiare quoddam leguminis aut frumenti, aut potus genus producat, ex quo tartarus communiter in
plerisq,

plerisq^{ue} regionis incolis generatur, quod animaduertendum diligenter. Illud enim genus ex regione ista proueniens, si remoueatur: inq^{ue} locum ipsius aliud ex alia regione genus suggeratur, futurum est, ut tartarus nullus in homine deinceps generetur. Exemplum, ut melius ea intelligantur, apponam. Vinum Kailhemense plurimum tartari generat: ab illo igitur vino qui abstinet, & illius loco necharino vino utitur, à tartaro nimirum tutus erit. Non igitur semper ijs rebus, & fructibus utendum, & temerariè inhærendum est: quas quæq^{ue} regio sibi producit, sed ea quærenda, quæ ad sanitatem plus conferunt, etiamsi ex alienis, & peregrinis locis petenda. In hoc enim peregrina nequaquam aspernenda erunt: ubi sanitatis periculum aliud suadet. Sic qualibet regio alteram regionem iuuare auxilioq^{ue} esse debet, ut sic Danubius fluuius Reno, Renus Danubio, Italia Germaniæ, Germania Italiæ opem in his ferat. Ex hoc vniuersali exē-

T

plo

pro omnes species cibi & potus peculiari-
ter intelligenda sunt, vt sic pro cibo alius,
pro potu nociuo aliud adhibeatur minus
nociuum, & pro fonte deteriore alium mi-
nimè malum quæramus, plures enim fon-
tes, & plura passim vina diuersæ proprie-
tatis, in diuersis regionibus inueniuntur.
Qui igitur medici nomine gloriatur, is ex
perientia hac instructus, ac armatus sit,
vt sic cum nomine res conueniat, & cum
nominis dignitate ars quoq; coniuncta sit.
In huius morbi cura, si medicus quid pro-
hibere velit, necesse est, vt illius loco ali-
ud vtendum concedat, id est, si in potu,
aut cibo peccantem materiam inuenerit,
tunc materiam quoq; non peccantem sciat
in alio cibi genere, & hoc concedendum,
aliud prohibendum erit. Semper enim &
bona, & mala in quolibet loco inueniun-
tur: Arte igitur, & examine opus est, vt
medicus tam bonum, quàm malum, quod
in quaq; specie est: perfectè sciat, ne vnum
prohibeatur, & multò deterius, ac nocen-
tius

tius interim permittatur, sicuti hoc ex librorum doctrina copiose apparet, quorum regimina, ac diætæ ex nulla penitus arte, ac examine procedunt, sed pro arbitrio saltem, ac ex placito constituuntur. Hoc pacto fit: quod medicus quid prohibet, cū tamen interim ignorat, quid id sit, quod prohibuit, quæ eius proprietates, quid in eo insit, & quid operari possit: examē nulum nouit, ordinem, aut processum iustum non intelligit. Et quidem hoc pacto hactenus actitatum est, & pro cuiusq; arbitrio, ac opinione, in medicina versati homines imperiti sunt, vt etiam facta ipsa medica religioni contemptum, ac quasi infamiam, conciliarunt hactenus. Nihil enim adhuc isti medici boni demonstratiuè probant, nihil materialiter, nihil realiter, de rebus suis affirmare possunt, opiniones saltem afferunt, quas tamen medicina ferre recusat. Certis enim, & infallibilibus fundamentis ea gaudet, non opinionibus, non, vt logica, frivolis, ac incer-

tis argutijs delectatur. Qui igitur medicus esse desiderat, & saluare patriam arte sua velit, is hoc agat, vt patriæ suæ tartara, eorumq; proprietates penitus in genere primo perdiscaat. Deinde speciuocè quoq; singularum cibi, ac potus specierum naturas, ac qualitates cognoscat. Qui enim in patria homo medicus versatur, ac diu fuit, nec hoc examen de tartaro per vniuersam patriam nouit: ille certè inutile terræ pondus dicendus, nec dignus, cui vitæ patria, nedum vitam suppeditet, iudicandus erit, propter nimiam inscitiam, qua nulli amicorum, cognatorum, nec patriæ, quæ ipsum alit, ac sustentat, quicq; prodesse potest. Si autem in hoc examine bene exercitatus medicus fuerit, & deinde tartaræ aegritudines ei fortè obuenerint, sciet nimirum ex sale vrinæ probam facere: sic vt alterum alteri opponere, & cum alio aliud conferre, sicut gemmæ ad inuicem conferuntur, & quæ nobilior sit, certant. Poterit deinde etiam in cura, & regimi-

regimine procedere, pro vti medicum peritum ac diligentem decet. Vbi enim in tartari cura regimina negliguntur, omnis mihi crede, medicina frustra adhibebitur, & certè quo ad regimen, merito medicus, in quacunq; etiam regione, totius terrarum orbis versatur, summam industriam & summum iudiciũ adhibebit. Nulla enim mundi pars reperitur: quæ à tartareis ægritudinibus omnino vacua sit. Hoc tamẽ non possum iã non ingenuè fateri, me inter omnes nationes, ac prouincias, quas vnquam in vita mea perlustravi, non vidisse aliam, in qua tam rari sunt hi tartarei morbi: atq; in regione Heluetiæ Confini, quæ terra germanicè veldtlin vocatur. Huic enim similem, neq; Germania, neq; Italia, neq; Francia, & in summa nec oriens, nec occidens, nec tota Europa prouinciam habet. Nam quod mirabile etiam dictu est, inter indigenas istius prouinciæ, inter istos dico, qui ibi & nati, & educati sunt, nullus vnquam reperitur.

qui vel podagra, vel colica, vel ex tartaro, aut apoplexia laborasset, quod ipsum tam salubrem, nempe, commodam, ac sanam regionem in qua omnia nutrimenta, omnesq; fructus, plus quàm in vlla alia, quas vidi, regione, salubriores, sani, ac commodi crescunt, vt admirari ipse satis vix possum, propter plures causas, quas iam ascribere superfluum videtur. Posset huic similis fortassis reperiri, non infior, vt tamen in tota Europa inueniatur: id firmiter nego, nec verisimile existimo.

CAPVT XVI.

De præseruatione, & quomodo præcaueri hic morbus possit.

ET si plurimi inter homines morbi passim grassantur, ac sæuiunt, qui varijs modis homines discrutiant, tamen contra istos etiam remedia nata, & diuinitus

nitus ab omnipotēte Deo in naturam data esse: minime dubium est. Haftenus autem in præcedentibus capitulis de tartaræ generatione audiuius, quæ quidem fortis est, crassa, aspera, ac intollerabilis nonnunquam. Iam igitur econtrà naturam aperiemus, & declarabimus, quæ certè tam fortia præseruatiua nobis pollicetur, ut quibus tartari generatio retardari, vinci, ac superari potest. Si quid igitur hominis viribus deest, & si archeus hominis debiliior sit, quàm ut eiusmodi rebus mederi queat, ad naturæ archeum illum scilicet qui extra hominem in fructibus, ac naturalibus rebus est, properandum est, & is quasi ad auxilium, & subsidium, vocandus erit. In hoc igitur de conseruatiuis scilicet talis processus obseruandus est. In Struthione eam naturæ fortitudinem videmus, quod ferrum, Chalybem, cuprū &c. sumit, ac digerit: non aliter, atq; nuces, ac pyra: in cane, quod ossa deuorat, ac uti carnes, fortiter concoquit. In merula

que, quod araneis vescitur, quas sicut ordei, aut canabi granū digerit: in ciconia, quod ranas, serpentes, & alia venenosa animalia in cibum sibi quærit, & isto cibo vescitur, ac delectatur. Hanc naturæ fortitudinem, & efficaciam cum in ipsis aspicimus, cogitare debemus, medicinam homini in hoc datam esse, ut suum quoque stomachum sibi præparet, ac confortet, quo ad omnia decoquenda aptus fiet: quæcumque in eum peruenerint. Quod sic intelligi debet: Tartarus in stomachum deferitur, stomachi autem officium illud est, ut id decoquatur, ac digeratur, quod semel accepit decoquendum, postea etiam sequestrare, & eijcere debeat. Hoc si per sese stomachus facere nequit, certè adiuuandus erit, & ita corroborandus, ut nec veneno etiā prosternatur: quemadmodum non merula, non ciconia, à venenis abhorreant, & istuc certè redigi stomachus debet, ut quæ admodum struthio ferrum, ita hominis stomachus tartarum consumat. Nam v-

trung

trumq; & in homine, & in struthione possibile est. Medicus igitur, qui præseruatiuum contra tartarum parare cupit, hoc imprimis conetur oportet, vt ad talem fortitudinem stomachum præparet, vt omnia facile digerere, & consumere queat. Nam talibus rectificatiuis, confortatiuis, alteratiuis, & tali stomachi fortitudine hic morbus præcaueri, ac vitari potest, alijs autem rationibus nequaquam. Vt autem ista plenius, ac perfectius intelligatis, duas vias in tali præseruatione parauimus, vnã de stomacho præparando, vt dictum est, alteram de tartaro externo adimendo, ne in hominem per cibum proueniat, de quibus sic animaduertite, primo de stomacho dicendo, sciendum: quod stomachus præparatur, corroboratur, ac fortior efficitur, solummodo acetosis esurinis: quæ quoq; duplicia sunt, naturalia, sc. & artificialia. Esurinum autem acetosum medicina est, quæ à natura sua stomachum ita intendit, & appetentem red-

dit, vt etiam non edenda edere cupiat, & non digerenda aliâs facillè digerat. Acetosum autem naturale, est acetosum fontale, id est, aqua à natura amara, & acetosa: Artificiale acetosum, est acetosum vitriolatum. Et sic solum in acetositate digerendi ea quæ dixi, potentia consistit. Porro autem aqua, & fontes à natura acetosi, alius alium in acetositate sua excellit, ac superat. Acetosa autem artificialia in mineralibus, & metallis & talibus est. Nam etsi dicimus Acetosum vitriolatū: tamen nihilominus etiam cuprum Venus vitriolatum est. Cuprum enim vitriolum est. Si igitur est ex cupro acetositas extrahitur: qui ista acetositate vtitur, is cuprū etiam digerit: & sic de omnium metallorum vitriolatis intelligendum. Cum igitur de struthione dicitur: quod omnia metalla digerit, verum est: quia in omnibus metallis acetosa vitriolata sunt (in solo auro nullum est vitriolum) Eam acetositatem esurinā, quia struthio à natura sua habet,

habet, ideo metalla, & aurum consumit.
Homo autem quia ea caret, arte stomachus eius adiuuandus est, & sic confortandus, ut omnia, quæ aliàs à natura, & proprijs viribus nunquam consumere posset, facile digerat, ac consumat. Iam igitur etiam hoc sciendum: Thermas acetosas eiusmodi vitriolatas proprietates in se habere, id tamen varijs modis, nam ut varij colores, ita variæ acetositates sunt, nõ una aliqua species, vnum tamen acetosum fontale noui, quod præ omnibus in tota Europa facile excellit, nec eius simile vsq; reperitur, & est in Engendin ad S. Mauritium: ea aqua quo angustiore alueo clauditur, eò magis acetosa est: & qui de ea iuxta medicinæ ordinem bibit, is de vera sanitate, ac valetudine gloriari poterit, is etiam nõ tartarum, non arenam, non podagram, non arthriticam, aut talia sentiet. Ita enim stomachus ab ista aqua corroboratur: Ut tartarum consumat, ac decoquat, sicuti struthio ferrũ decoquit.

& sicuti merula araneas digerit. Nec tartarū solum, imò etiā alia omnia, q̄ aegritudines in homine generare possent, si modo istorum prima materia in cibo, & potu consistit, consumit. Sicut enim omne lignum siue tortuosum, siue planum, siue molle, siue durum ab igne in fornace consumitur, sic in tali stomacho omnia, quæ in cibo potuq̄ sunt, & per ea infunduntur, qualiacunq̄ etiam sunt consumuntur. Acetositatis autem fontalis duo sunt genera, vnum est cuius acetositas sensibilibiter sentitur: Aliud est cuius acetositas non quidem sentitur gustando, & tamen non minus digerit, ac cōsumit, quàm altera, quod ex hac comparatione intelligitur. Ignis non semper ab alio igne accenditur, imò ignis nonnunquam ardet, ac calet, non ab alio accensus, vt si à sole, vel à fricationibus ardeat, & idem ignis tamen est, cum eo, qui ex silice excutitur, sic hīc quoq̄ intelligendū est. Nam ea acetositas, etiam si non sentitur, tamen cum in stomachum

perue-

peruenerit, æque operatur: atq; alia. Illa acetosa occulta, de quibus dicimus, fontes sunt, p̄cipua quadam naturæ proprietate præditi, differentes à cæteris fontibus longè, & plerūq; in altis mōtibus, ac petrosis locis inueniūtur, longè à plano, & lutofo solo siti, quorū fontium vnus est Renus in originis suæ loco, Albis in originis suæ loco: & eiusmodi penè omnia flumina, q̄ in hūc modū in petrosis locis oriūtur. De pleniori autem horum fontium cognitione scribere superfluum foret, sed ex Philosophis hoc discendum moneo. Quia de medicina loquendo, hoc semper præsuppono, medicū naturalem philosophum ante omnia esse debere. Nam cum horum arcanorum ipsa natura fabricator sit, haud homo, ex ea id petendum suadeo, mediante sc. philosophia, vt quicquid natura componit, præparat, ac decoquit: eam pharmacopoliā medicus diligenter inuisat, & pixides, ac alia vasa per vniuersum mundum in petris, syluis, mōtibus, bene perlustret. Ampla

pla enim & valde ampla pharmacopolia est, sed homoremedia, bonaq^{ue} pharmaca, bona auxilia, et consilia pollicetur, ac præbet: idq^{ue} gratis, non propter pecunias, quia nec pecunia hominem saluat, sed medicina. Et hanc apothecam cum visitatoribus, ac doctoribus diligenter visitandam permitto, etc. Vt autem ad acetosa artificialia veniamus, sciendum, quod talis acetositas in mineralibus est sita, ars autem est, quæ eam acetositatē, vbi sita est, sic ostendit, vt ars signata est. Est & alia quæ eam acetositatē extrahit, vti est Alchimia, quæ amarum à dulci separare docet, & quodlibet in formam suam, ac corpus redigere, hisq^{ue} artibus acetosum artificiale perficitur. Sed de processu inueniendi, & quomodo separationes fiant, pauca etiam dicam. Nam quamuis hæc scholastica sunt, & alio loco dicenda, tamē quia horum Scholasticorum etiam doctores nostros imperitos esse videmus, non pœnitebit, nec pudebit ista eis ad discendum

dum proponere. Primo igitur *Ars signata*, vel *consignata* omnia quæcunq; in corpore aliquo sunt, per signa externa demonstrat, ac signat, vt sic aperte, & planè cognoscantur. Nam per eius signaturam videmus, quid aurum, argentum, ferrum, cuprum, &c. sit. Hæc ars membrum astronomie est, & medicine initium, vt autem omnia de hac arte ascribantur, de signis quomodo cognoscantur, & quomodo inueniantur, duo legitima volumina vix sufficeret, nedum hoc capite fieri possit. Hoc saltem hîc ago, vt vos ad istam artem adducam, & eam discendam vobis proponam, vt per signa signatû discatis, sicuti ex arthetica, ex amaritudine Gentianæ radix cognoscitur. Quo ad separationem autem, Alchimiam vobis discendam propono, quam necesse est, medicum nosse, ea enim alterum ab altero extrahere, ac in proprium vas, ac corpus proprium separare, ac redigere docet. Acetositates autem multiplices sunt, aliæ enim sunt, quæ in metal-

metallis, aliæ quæ in gemmis, aliæ quæ in margasitis, in cachimijs, in chimolea montana, &c: & istorum generum quodlibet suam præcipuam, & peculiarem artem habet, ex qua istæ extractions discuntur, de quibus omnibus iam speciue docere longius esset, nec huius operis institutum est: sex enim legitimis libris vix fieri posset. Illud autem sciendum, cuprum cum corrumpitur, & sine corrosivo resoluitur, iam vitriolum adest, ex isto vitriolo quintum esse præparandum est: oleum, & liquor, etc. & sic veneris acetosum paratum, ac perfectum est, & sic arcanum illud adest istarum rerum, de quibus antea dixi, & sic cum cæteris metallis agendum est. Venus tamen, ac Saturnus superiores, ac fortiores in acetosis viribus sunt, postea chalybs, de inde stagnum: Mercurius enim in adepta philosophia pro metallo non numeratur. De cæteris autem mineralibus, margasitis, cachimijs, chimoleis montanis, idem est, quod de superioribus, ut nempe sulphur

phur primo illis, item liquor mercurialis,
adimatur, & sal saltem conseruetur.
Nam in sale artis acetosum est, & illud
sal in oleum, & liquorem acetosum præ-
paratur. Et hi processus, & arcana sunt:
quæ à tartareo morbo præseruant, eum
qui illis iuxta dosin, ac iustam quantitatē
vritur, quam dosin medico commēdo iux-
ta personæ qualitatem dimetiendam, ac
præscribendam. Si quis autem tartareo
morbo iam correptus, vt ab eo liberetur,
quantum præseruatiuis possibile est, oportet
vt vnà cum præseruatiuis medicinae
ordinatio coniungatur, vt enim balnea,
& medicamina curam perfectam reddūt,
sic balnea cum præseruatiuo præseruati-
uum perfectum reddunt, ita vt dil. genti-
us omnia loca, & omnes angulos, ac ri-
mulas perlustret, non solum in stomacho
dirigendo, sed toto adeo corpore decoquē-
do, ac consumendo. Hæc omnia medicis
fidelibus specificè, & ad vnguem efficien-
da permitto: qui huius rei peritissimi esse
debent,

debent, nam omnia penitus comprehendere, ac præscribere, difficilius, ac longius futurum esset.

CAPVT XVII.

De curatione tartari
in prima materia, antequam
coagulatur, vbicunq; in
corpore sit.

Quia iam ad curationem Tartari
accedimus: Primo de eius tartari
cura, qui in prima materia, & nondum
coagulatus est, dicendum erit. Sciendum
autem quod ille tartarus in prima mate-
ria quoq; paroxismos generat, & dolores,
ac passionēs parit, non aliter, atq; coagu-
latus, & multæ quidem ægritudines ex
hac tartari prima materia proueniunt,
quibus multi hæctenus decepti sunt. Hæc
igitur fieri debet per balnea, ac per portio-
nes. Balnea ideo fieri debent, vt corpus ca-
lescat, & sic in calore maneat: qui calor
talis

talis esse debet, vt non exiccet, sed hume-
ctet, siue naturale id balneū sit, siue artifi-
ciale. Illa etenim medicina, quæ tartariis
in prima materia depellere debet, exter-
num calorem, & humiditatem requirit,
absq̃ ijs enim tardè medicina procederet.
In tali igitur, & cum tali balneo medici-
na coniungi debet, id est, in balneo sumi
medicina debet. Medicina autem non a-
liud nisi cibus, & potus sunt, ex hac cau-
sa, quia cibus, & potus totum corpus, &
ad omnia membra corporis trahitur, pro-
pter nutrimentum, vt patet. Quia igitur
cibus totum corpus penetrat, & in cibo
medicina est, ergo et medicina sic commo-
diſſimè ad omnia corporis membra perdu-
citur, vt sic vbiq̃ operetur, & suo officio
fungatur. Omnia in toto corpore, siue bo-
na, siue mala, siue ægri tudines, siue sani-
tatem inuenit, quod per nullum aliud di-
rectorium tã commodè fieri potest: quàm
prædicto modo fit, & sic hoc modo cibus,
& potus medicina contra tartarum sunt.

Quia igitur cōtra primam materiam tartari medicina sunt, & totum corpus penetrant, igitur in omni parte corporis istam primam materiam inueniunt, curant, depelluntq³, vt autem nutrimenta medicina sint, id ita effici debet, vt omni agrotanti quæcunq³ appetit, carnes, pisces, vinum, &c. nihil excepto præbeantur, ac dentur, & hoc ideo, nam quo maior est ad edēdum appetitus, eo maior est attractio, & eo natura fortius ea nutrimenta in totum corpus attrahit. Igitur etiamsi illa nutrimenta, quæ appetuntur insalubriora, ac incommodiora sunt, nō obstante eo, danda, & concedenda sunt. Nam ideo id fit, vt sic propter nimium appetitum facilius digeratur, ducatur, neq³ eum locum penetrat, vbi dolor est, etsi in nutrimentū paratum est, in modum qui sequitur, medicina erit, Tyrus in Tyriaca non ideo adest, vt per se medicina sit. Tyrus enim pessimum, ac nocentiss: venenum est, sed ideo quidem adest, vt medicinam ducat, corpus

corpus penetret, & sic secum alias sibi cō-
mixtas vires in omnia totius corporis mē-
bra trahat, sic quoq; de nutrimento, quod
appetitur, sentiendum est, non obstante,
quod per se nociuum fortè est, si modo ve-
hementer appetitur. Quia autem supra
dixi, per balnea, ac potiones primam ma-
teriam tartari adimendam. Sciendum
primo de balneo, quod ita temperatum es-
se debet, vt de sulphure non sit, neq; de vi-
triole, nec de alumine, sed absq; talibus
speciebus ex naturali aqua paratum, siue
thermæ naturaliter calentes, siue aliter
calefacta fuerint. Inter omnes autē ther-
mas meliore mihi videtur, primo eæ quæ
piperis thermæ vocatur: deinde in Toplitz
in Bohemia, non brocul à Grauppen, iux-
ta Brixiam ciuitatem sitæ: sin autem non
à natura calida balnea fuerint, tunc op-
tima sunt, quæ ex pluuiali aqua paran-
tur, aut etiam ex niue, aut rore, cum alia
aqua permixta, quæ balnea certè optima
sunt. Additio autem esse iubet, de herba
V 3 rapa-

raparum, de ipsis rapis, de pastinacis, de
sisari herba, & radice, de chamomillis, de
rapso barbato, & praesertim de floribus,
de betonica utriusq; generis, de prunella,
de alga, de raphano maiore, & de arthe-
misia. Alias herbas intermiscere commo-
dum & utile non est, nec utendum ijs con-
sulo. Nam praedictae herbae, quod non ef-
ficiunt, certè aliae multò minus efficere so-
terunt. Ex dictis herbis balnea paranda
sunt, iuxta balneorum ordinem, proces-
sum, ac morem, de quo pluribus tribere
necesse non est. De portionibus autem di-
cendo, praemittendum est, quod tam
cibus quàm potus portionis rmine hîc ve-
niunt, & hoc ideo, quia etiam cibus quasi
in liquidum potum reduci debet. Nec e-
nim cibus esse debet, v/qui dentibus fran-
gatur. Imò crassior dterior, ac impurior
pars, ex qua stercoꝝ solummodo fieri so-
leant, & in qua tartarus est, id est, excre-
mentum corporis ab eo, quod verè nutri-
mentum est, siungi, ac separari debet, ut
solum

solum nutrimentum sumatur, non nutrimentum cum excremento, & tartaro simul, vt autem istuc cibus aliquis perueniat, in portionem quasi redigatur, necesse est. Separatio autem de qua diximus, ita fit: sumendæ pro nutrimento carnes, istas carnes, vt medicina fiat, sic para: Adde illis Aquilegium spinosum, viscum quercinũ, alkali de dura glacie, & cũ istis coque, & sic caro in medicinam satis redacta est. Receptum igitur tale erit.

Recipe carnis lib. 2. bene disectam, & contusam: tanquam farcimina.

Aquilegij spinosi.

Visci quercini ana m. 2.

Amborum alkali an. vnciam semis.

Alkali glaciei duræ vnciam vnam.

Misceantur, addatur simul in cantarum cum sale, vt in cibo fieri solet, conditum bene claudatur, coquatur in balneo maris, donec in iusculum redigatur, id pro cibo sumatur, præter hoc iusculum etiam alios cibos, vt pisces, &c. si ita voluptas

luptas hominis requirit, addere poteris.
Hoc tamen semper principale esse debet:
in quo tota cura consistit, & hoc receptum
sufficiens esse debet, ad omnes primas ma-
terias tartari tollendas, in quocunq; etiã
angulo corporis sit. Potus autem, vt vi-
num, aut aliud quoq; purgari, & separari
à corporalibus excrementis, id est, à feci-
bus, & tartaro debet, & ita parari debet,
vt & potus, & medicina simul stet: quod
ita fiet si scilicet tempore vindemiæ, dum
vina noua adhuc sunt separantur, ac pur-
gatur, ex ista causa vinum dum mustum
adhuc est, in prima materia adhuc est,
præsertim quo ad tartarum. Vt igitur sic
in prima materia maneat, additionibus
id fieri oportet istarum rerum, quæ quod-
libet, quod in prima materia est, in ea re-
tinent. Illud igitur vinum qui bibit, in eo
tartarus non generatur. Nam etsi de tali
vino in vase tartaræ feces sese ponunt,
tamen id in corpore non fit: sed de homine
statim exit. Simplicia autem hoc efficien-
tia

ria ea sunt, vt *Benedicta*, *Gariofillata*,
Aquilegium spinosum, *cardobenedictus*,
 & horum similia. Et hæc herbæ non solum
 curatiuum sunt primæ materiæ tartari:
 sed conseruatiuum etiam, de cuius virtu-
 te satis dici nequit.

Aliud autem receptum.

*Recipe oleum de granis Iuniperi, cum
 liquoribus mensuras 10.*

*Aquarum aquilegij spinosi, capillorū
 veneris, &c. mensuras 2.*

Vini in musto mensuras 200.

*Ista omnia simul stare paulisper debent,
 & hoc virtuosius est, quàm primum, &
 plus laudis meretur. Et prædicto modo
 materia tartari expellenda est, si quid au-
 tem vltra hæc quis nouerit contra tarta-
 rum aptum, id hoc quoq; pacto applican-
 dum erit. Non enim (fateor) solus is sum
 ego, qui vnus omnia sciam, imò sunt & a-
 lij, in quibus præclara multa sunt, in ad-
 ministrando, tamen hic processus funda-
 mētum est, & principaliss: vt ita loquar,*

V 5 in

in hac cura, & est ille processus qui omni modo, & pacto contra tartarum in regimine, ac diæta adhiberi debet. Igitur diligenter eum notate, ne in eo erretis, aut quid ex eo obliuioni fortè tradatis.

CAPVT XVIII.

De cura tartari istius,
*qui vt vini tartarus est, & are
 næ, vbicunq; in corpo-
 re sit.*

ORdo, & processus quem proximo capite tradidimus, etiam in expulsiõne tartari, de qua hoc capite agemus, obseruari diligenter debet, & hoc ideò: quia tartari prima materia semper præsto est, quæ adiuuanda quoq; est, ne tartarus ipse augeatur indies. Generaliter igitur de hac tartari cura sciendum est, quod quælibet medicina quæ contra tartarum ponitur, talis esse debet virtutis, ac fortitudinis, vt eũ dissoluat, resoluat, destru-

destruat, & sic in liquorem, in viscum, & mucilaginem redigat, vt nunquam coagulari, aut in tartarum reduci queat, hæc destructio si facta est, iam natura adest: quæ liquorem, & materiam istam resolutam expellit, reijcitq̃. Igitur hoc ante omnia, & præcipuè curandum, vt ea dhibeantur: in quibus talia arcana dissoluedi nempè, ac destruendi sunt. Externè videmus aquas artificialiter fieri: quibus ferrum ita frangitur, vt ferrum iterum fieri nequeat, item cuprum, & alia quoq̃ metalla, in hunc modum franguntur, vt nunquam in pristinum statum reduci possint. Tales artes etsi homini non conuenient, quia ipsum propter nimiam fortitudinem necarent, tamen simile in hoc saltē apposui, vt sic intelligatur: præter hanc, alias quoq̃ artes esse, & alias materias, quæ vti medicina applicari homini tuto possunt, & tamen idem circa tartarum efficiunt, quod aqua fortis circa ferrum, & metalla, non vti corrosiuum: sed vti me
dicina

dicina iusta. Quia autem Deus benigniss^e
ea creauit, quibus ferrum, cuprum dissol-
uuntur, corrumpuntur, & in liquorem
perducuntur: procul dubio & eam medi-
cinam diuinitus largitus est, qua hominis
saluti, ac valetudini consulitur, & per
quam mirabilia opera Dei cognoscuntur,
& laudantur. Hoc saltem superest, & hoc
unicū officium nobis relinquitur, vt ista
in natura mysteria diligenter quæramus,
nec ita somnolenti, ac frigidi in medicina
versemur, sed vti sobrij vigilanter, ac cau-
tè in recta schola, & à rectis præceptoribus
eam discamus. Notandum igitur, &
sciendum, fundamentum huius rei, abi-
gendi sc. & depellendi tartari, in his pun-
ctis situm esse, vt nempè mysteria, & arca-
na ista quærantur, in quibus resoluendi,
dissoluendi, ac destruendi virtus inest, nā
his omnia in homine tartara adimūtur, q̃
duplicia quidem sunt. Nam aut vt nitri
tartarus adhærent, aut vt arena forma-
ta, in renibus, aut alibi torquent. In hac
igitur

igitur cura is processus, & ordo, illud etiā regimen, & diæta vna cum balneis omni modo, vt supra indicauimus, obseruari debet, vt cum istis deinde vna medicina tã vespери, quàm manè pro persona, ac morbi ipsius qualitate addatur, & applicetur. Medicina autem talis esse debet, vt lapides sint: qui tamen lapides prius quoq; in liquorem resolui debent, & in talem liquorem, qui non amplius coaguletur, sed sic resolutus maneat, donec à se ipso consumatur, aut eiiciatur. Hæc enim medicina optima erit, & perfecta. In his omnibus hoc nihil aut parū confert, quàm magna, aut longa recepta compilentur, & quàm multa, ac varia connectantur, in hoc saltem vis est, & diligentia adhibenda, vt ista, de quibus dicimus, benè præparentur, in hunc scilicet modum, quē supra dixi. Lapidēs autem sunt hi, lapides cancerorum, lapis Iudaicus, lapis lincis, lapis lazuli, lapis spongiæ, lapis aquilæ, lapis glaciei, &c. Non sic tamen intelligendo,
vi

ut isti omnes lapides coniungi debeant, sed singuli per sese sufficiunt. Præparatio enim eos validos, & perfectos facit. Sciendum etiam, quod ad hoc, ut tartarus radicitus, & funditus curetur, ac adimatur, radices, & herbae nimium debiles, & infirmæ sunt, & istarum loco lapides supradictos, & illis similes (non enim omnes enumeravi) quærendos, ac adhibendos, in quibus vis, & potestas sit, ista perfecte efficiendi. Hoc igitur ipsum, hæc medicamina dico, ex arte signata quærenda sunt, quæ per signaturam, in talibus lapidibus sitam, satis probat, ac indicat vim, ac efficaciam circa tartarum depellendum. Qui igitur medicus esse velit, istam signaturam primo habeat, necesse est: deinde & medicinae signaturas colligit, ut sic utroque in vna anatomia, & vna cosmographia concurrente rectè, & foeliciter agatur. Hanc signaturam si habes, iam & corpus habes, in quo mysterium ad tartarum depellendum est. Illud igitur corpus destruendum, & dissoluendum hoc modo.

Primo essentiam vini destilla nouies, deinde istos lapides calcina, ac tere, & in ista vini essentia destillata resolue eos, nam ita, vt sal, lapides dissoluuntur, & aqua fiunt. Illam aquam iterum destilla, & quod in fundo remanet, misce iterum cum vini destillata essentia, iterum destilla, donec omnia sursum ascenderint, nam tunc corpus lapidis fractum est, ac corruptum, & tuto eo vti poteris, vt dictum iam est, in hoc etiam sollicitus esse non debes, vt istam lapidum essentiam à vini essentia separes, satius enim & melius est, vt coniuncta quàm separata sit. Vini enim essentia penetrat, quærit, digerit, & fortiter tartarum, & arenam adoritur: in liquorem, & mucilaginem dissoluit. Quæuis & hoc sæpe accidit: quod medicina velox est, velociter iam huc, iam illuc fugiens aliquandiu resistit: ne resolutio ista tam citò fieri queat, tamen hic processus perpetuo obseruandus, & gnauius tutandus est. Nam per hunc ordinem omnis in toto corpo-

corpore minuitur, & depellitur: quia hæc medicina tam potens est, vt hoc facere possit. Et quamuis hîc non multa recepta adsunt, satis tamen receptorum adesse iudico contra omnia talium tartarorum genera. Quodlibet enim simplex per sese satis erit, si supradicto ordine præparentur, sin compositum quis desiderat, satis etiam simplicium habebit, ex quibus recepta, ac composita fiant, & ideo plura hoc capite apponere minimè necesse est.

CAPVT XIX.

De cura tartari in iuncturis, articulis, ac rastetis.

SVpra etiam sæpius tartari generationes, & vasorum ipsorum mentionem feci: quod scilicet in iuncturis, vbicunq; in corpore sint, & in concauitatibus, vbi ossa duo coniunguntur, generatur. Ibi enim sese ponit, vt intra aures, & cranium: intra nasum, & cerebrum: intra nasum, &

cartilaginem: itē in rastetis manuum, ac pedum, & vt summarim dicā, in omnibus locis, & angulis totius corporis, vbi coagulationes, & vbi duorū membrorum coniunctio est, vbi in lacertis, aut alibi concauitates sunt, tartarus generatur. Hæc tartara vbi sunt, ibi & Arthetica, podagra, Chiragra, Genugra, Scyathica, & similes ægri tudines sunt: siue in tergo, siue lumbis, aut quocunq; alio loco. Porro autem prouerbiū vulgare, ac tritum inter medicos hoc versiculo circumfertur.

Soluere nodosam nescit medicina podagram.

Hic versiculus certè, quo ad materiam vitiosus est: quia podagra nodosa non est, tartarosa tamen est. Grana enim quæ in podagra sunt, tartari grana sunt, & merito igitur iusto, ac proprio vocabulo tartari, scilicet, appellari debebat: præterea & hoc vitiosum est, quod dicitur Medicina, hoc enim vocabulum adesse non debebat, nam quamuis medici appellantur medici:

X

cum

cum tamen hunc morbum curare nequeunt: certè medici verè non sunt, sed Rodes, id est, rudes, imperiti, & nondum maturi, aut perfecti medici sunt. Ego igitur si poëta essem: qui tamen non sum, aliter hunc versum verterem, & alio meliore, ut mihi videtur, modo ponerẽ, sic nempe.

*Tartaream Rodes nequeunt curare
podagram.*

*Si tamen quis melior poëta, melius hũc reddere velit: licebit. In hoc autem iam capite intentio, & institutum meum est, ut tartari podagrici curam habeam, eum depellam, ac planè adimam, qui tartarus si ademptus fuerit, iam & podagra ipsa curata erit. Interim tamen nemini hoc mirum videri debet, quod hoc perbreui capitulo tanti morbi curam docere instituerim. Nam etsi breue hoc caput est: uti le tamen est, & maioris, mihi crede, fructus futurum: quàm omnes tractatus, ac libri, qui ab omnib⁹ hactenus scripti sunt. Verum hoc quidem est, alium tractatũ de
poda-*

podagra conscripsi de omnibus acciden-
tijs, ac causis podagræ ad satietatem vsq;
omnia tradidi: tamē principalis causa hu-
ius morbi est tartarus, in quo vltima ma-
teria podagræ est. Etsi omnes etiam aliæ
causæ adimūtur, hoc vnico tartaro sc. ma-
nente frustra, & in vanū laboratur. Quia
igitur huius libri institutum est, tartarū
curare, & podagra de tartari generibus
vnum est. Igitur & podagra ad hūc librū,
et ad tartari curam attinet. In huius mor-
bi cura balnea cōmoda, aut bona nō sunt.
Nam quamuis quo ad tartara bona esēt:
tamen propter cætera accidētia incommo-
da sunt, & omittenda. Quo autē ad regi-
men cibi, & potus iuxta supra scriptum
modū procedi potest. Raro enim podagri-
cus tartarus inuenitur, qui nō alia tarta-
ri genera, quàm quæ in iuncturis, & arti-
culis sunt, in se quoq; contineat, & ideo so-
lummodo granulosi tartari (quē Roades
nodosum appellitant) resolutiuis, ac de-
structiuis vti debes, dissoluēdo nempe gra-

nula ista, donec in mellis, aut sachari inspissati formā redigūtur, ac deinde resolvuntur: inq̃ ipsa resolutione sic consumūtur. Illa autem cōsumptio talis esse debet, vt etiam, quæ indurata sunt, dislocentur, incuruentur, iterum extendantur, mollescentur, ac in purum esse suum reincidant. Quamuis enim ad talem dislocationem alia etiam plura pertinet, quàm tartai solummodo granulosi cura, ea tamē in libro quem de podagra conscripsi, satis copiose comprehenditur, nec hoc loco apponēda. Arcana autem, & mysteria tartarum podagricū resoluētia quinq̃ mihi nota sunt: quorum quātumuis quodlibet per se sufficiens est, tamen etiam componi ad inuicē possunt, vt vel quinq̃, vel pauciora simul componantur. Et quamuis quinq̃ simplicia posui, tamen ipsorum quodlibet in se & per se genus est, non species, vt viscus cuius multiplices species sunt: sic de ceteris quoq̃ intelligēdo. Sunt igitur ista simplicia hæc Gummi, Resina, Maiera, Masticato-

*sticatorium, Oleum Thereniabin extra-
ctum. In istis quinq, vti in principaliori-
bus omnis vis, & virtus dissoluēdi omnia
tartara granulata in liquorem, et aquosi-
tatem consumptioni subiectam, & obno-
xiam, consistit. Præparatio autem simpli-
cium prædictorum talis esse debet, vt nem-
pe in eam eleuationem perducatur, in qua
circulari possunt, & circulatorium illud
ad minus vnus septimanæ esse debet, &
tūc compositioni apta sunt, ita, vt ista cir-
culata benè, & tutò componere, & coniu-
gere possis. Pro vti igitur huius tartari
generationē cognouisti, & pro vti locum
eius intellexisti, cū hac inquā circulatorio
ne membra tartarea, vel loca tartari gra-
nulosi, quem Rodes nodosam podagram
vocant, vnge. Et ex isto vnguento tarta-
rea granula resoluūtur, quæ alio modo re-
soluti non possent, nec vlllo alio pacto cura-
ri, aut adimi, nisi hac extrema vnctione.
Processum autem vnctionis huius, quo-
modo fieri debeat: quia communis, & cui-*

libet notus est, apponere iam intermitto. Illud solum quod necessarium est, apponemus, cognitionem nempe resolutionis, ut illa sciatur: per quæ granula resolvuntur: ac consumuntur. Quemadmodum enim sol, aut ventus aquam exiccant, & auferunt, sic hæc quoque arcana faciunt: quibus mysteria insunt, tartarum podagricum dissolvendi, sicuti à sole nix dissolvitur. Eadem enim & planè æqualis indicatio est, coagulationis tartari podagrici, & coagulationis aquæ, in hoc solum differentes, quod tartari coagulatio ex calore est, altera vero ex frigore. Igitur ista arcana considerari debent, et eligi: quæ ex calore coagulata resolvuntur, & quemadmodum nix, & glacies ex frigore congelata solis calore dissolvuntur, à terra imbibuntur, et ita evanescent, ut nunquam videantur, sic hoc quoque loco est, & sic hæc materia per arcana consumitur, liquidum fit, et illud liquidum in corpus peruenit, sicque in corpore planè consumitur, ut nunquam sentiatur, aut videatur.

De tartari vesicæ, ac Renum cura.

Difficilis quidem cura est huius tartari, vesicæ, sc. ac Renum, & admodum incommoda, ac dura medicina. Ego autem quantum mihi ex lumine naturæ constat, & quantum ipsa experientia me edocuit de hoc ponam. Inprimis tamē omnes Medicos monitos, ac oratos volo, ut istarum regionum, quarum Physici sunt, homines de hoc fideliter instruant, ac doceant, quo præcauere hunc morbum, et diligentia sua auertere velint, ne in istum locum periculosum adducantur, ut talis tartarus tam periculosus, ac mortalis, tanquam pestiferum in corpore pondus crescat. Possunt enim ista omnia præcaueri: si quis modo industrius sit, & illa diligenter, quæ supra de præseruatiuis diximus, & hoc capite adhuc dicemus, animaduertit. Porro autem palam est, nec negari potest, quin huius tyranni,

tartari sc. origo, & causa, ex cibo, & potu delicato, item ex alijs rebus quas supra indicauimus sit, & quod inclinatio, & dispositio hominis nonnūquam ad talem generationē inclinata inuenitur. Ista tamē omnia vti sese habēt, vnde oriatur tartarus, ex quibus cibi, ac potus generib³ qualis generatur, etc. medicus diligēs in regione, vbi versatur, sollicitē obseruare, & animaduertere debet, ac deinceps iuxta cognitionem istam conseruatiua, præseruatiua, & expulsiua tartari parare, vt sic semper expellatur, prohibeaturq³, ne nimium crescat, & ne ad vltimam materiam perueniat. Hoc certē medicum decebit, & hæc Christianæ, ac fraternæ charitatis opera essent, & sic proximo commodè, ac rectē inseruiretur, si nempe eam circa eius pericula diligentiam adhiberemus, quam nobis adhiberi optaremus: si eodem modo laboraremus. Ponendo itaq³ quod res eò deducta sit, vt tartarus natus iam sit, & vt marmoreus, ac siliceus tartarus in vltima

zima materia perfectus sit, tunc processus talis requiritur, vt sc. cum balneis, cum cibi, ac potus regimine, supra scripto ordine procedatur. Namq; hic processus in hoc confert, vt sic facilius etiam, ac tutius minoriq; cum periculo, si quæ essent in corpore tartara dissoluerentur. De ipso autem tartaro sic notandum est, quod Fel terræ ipsum tartarum, quasi depictum, refert, & cum tempore curat, non statim, aut celeriter, cuius tale receptum est.

Recipe olei fellis terræ alcalisati correcti drachmas 2.

Liquoris lincis, spongiæ, Iudaici, cancrorum an. vncias 3.

Misceantur, circuletur per mensem, sumatur in potu quantum velis, nam quo plus de eo bibitur eò conducibilius, ac melius, vrinam simul serua, coaguletur, ac congeletur vrinæ sedimen, donec massa fiat, & inuenies tartarum in magnitudine sua, hoc receptum amplectere, & sequere, suadeo: de alio, & meliore mihi non con

X 5 stat.

stat. Si quis tamen meliora nouerit, ijs vtatur, moneo, potest enim fieri, vt alius longa, ac multiplici experientia pro multitudine doni Dei, quæ cotidie in hominibus operantur, meliora reperiantur, cum vno tempore non statim omnia dona effundantur: aut in lucem dantur. Fit autem, vt & alia incommoda in hoc morbo nonnunquam accidant, ut sunt vlcerationes, eas per oleum Antimonij & apodeltoch curabis, si externe sunt, item per balsamum hypericonis, quem in chirurgia descripsi, & per balsamum tartari acaciati, cum istis enim admodum feliciter, ac prosperè ages. Deinde etiam id conari debes, vt posteaquàm tartarus iam per curam ademptus est, ac depulsus, vt iam præseruatiuis adsis: sicuti in principio etiam capitis huius consulu: ne temporis progressu alius etiam generetur, & sic postremus dolor intolerabilior, ac grauior primo fiat, sicuti plerumque hoc accidit, vt posteriora incommoda primis peiora sint, postrema enim mala semper pessima

peſſima ſunt: quia cum morte etiã conclu-
dunt. Sunt & aliæ contra hunc tartarum
curæ, ac artes, vt ſciſſura, quam equidẽ nõ
vitupero, ſi bene procedit, ſunt autem tã
multi, qui hanc artẽ aggrediuntur, et au-
daçter exercent nebulõnes, vt dici ſatis de
iſtorum tum nequitia, tum inſcitia nõ po-
teſt. Nihil enim niſi proprium commodũ
quærent, nunquam ſcindunt, niſi pecunia
dimidia pars antea numerata ſit, vt ſic in
quãcunq; partem res accidat, periculi ni-
hil, ſed commodi multum afferat, ſi ſena-
tur æger: certiffimũ lucrum adeſt, ſin mo-
ritur, dimidium lucrum iam acceptũ eſt,
quod certè miſerum eſt, & minime tolerã-
dum. Quamdiu enim hoc toleratur, certè
id ſit, vt quilibet etiam imperitiſſimus, ac
nequiſſimus, artẽ hanc aggredi, & ſcin-
dere audeat, cum ſibi certiffimum lucrum
ex eo eſſe ſciat. Si enim ex arte æger non
ſanatur, tamen propter audaciã nebu-
lonis crumena interim impletur. Hæc res
animum addit tum tonſoribus, tum bal-
neato-

neatoribus, & eiusmodi, ut haud dubitè,
medicinam ita exercere, & sese medicos
cum multorum incommodo, ac malo pro-
fiteri, quo pacto sit, ut diuina ars medica,
quasi in latronum speluncā mutetur. Ad-
hoc etiam doctores Medici ita docti non
sunt, ut cognoscere possint, quidnam sit, q̃
tartarus dicitur; cū tamen id cognoscere
maximè deberet, & possunt etiā p̃ signa su-
pra declarata. Ista igitur signa p̃bare de-
bebāt, in quo temporis, ocij, ac instrumen-
torū satis illis esset. De vrina quoq; nō sic
opinionibus friuolis iudicare, & tēpus, &
homines fallere debebāt: supra multū autē
equitare, ducatos, ac florenos corradere,
tonforibus, balneatoribus, ac eiusmodi ni-
bili hominibus dimidiam partē lucri pol-
liceri, ita cum aegroto agere, ut posteriora
tempora primis deteriora sint: certè mise-
ra ac miserāda res est, dū sibi hac arte pe-
cunias parant, marsupiumq; implent, dū
interī multi homines pereūt, id sua nihil,
aut parum refert. Et haud iniuria quidē,
quis

quis hoc seculo, & his moribus in medicina inuehere poterat, & dicere eā nil nisi latrocinium, nil nisi deceptionem, ac garulitatem phantasticam esse, cū adeo nullum opus veri medici producant, ex quo artem suam vel paululum probare, & veram ostendere possent, vt sic propter opera arti fides, adhiberetur. Qui autem considerat, quā varijs erroribus omnia iam misceantur, is etiam de medicina rectius secum iudicabit. Felix certè, ac beatus ille, qui in sareptæ loco sedet, abeantq; istæ leges, & arceantur procul, quæ medicum occisorem puniri prohibent. Nam ex ista licentia quisq; pro vti nebulo maior est, eò lubentius, ac citius in medicinam prorumpit. Abeant etiam consuetudines istæ pessimæ, dandi sc. pecuniam pro ea arte, qua homines occiduntur, ac morti traduntur.

CAPVT XXI.

De vesicæ tartaro, qui à natura alicui ex humore salis, cruoris, aut vrinæ cruoris innascitur.

VLtra omnia haëtenus tractata etiã de illo Tartaro, qui non ab externo tartaro in hominem peruenit, sed ex ipso corpore, & in ipso corpore in quo est, originem suam, causam, & generationem habet, tractare necessarium est. Quia autem generatio propter curam est: Et iuxta huius etiam tartari formationem medicina statui debet, volo, quæ supra etiam de hoc tartaro, cruoris sc. dixi, propter pleniorẽ intellectum, paucis repetere. Ad hoc igitur sic animaduertendum est. In hominis corpore naturalis quidã liquor est: qui totum corpus in omnibus locis humectat, absq; quo humore corpus viuere nequit, quia totũ cresceret, & exiccaretur, vt in hoc exemplo videtur. Terra in sese humorem habet, ex quo quasi viuit, auxilio igitur istius liquidi, fructus producit, quos nequaquã producere posset, si is liquor exiccaretur omnino. Illud autẽ humidum ex aquis puenit, q̃ terrã per omnes poros penetrãt. Deinde etiam ex Olympi impressionibus,

sionibus, vt ex pluuijs rores, &c. quæ terram in superficie quoq; humectat. His liquoribus aquæ sc. elementi, quæ intra terram sic est, & Olympi, vt pluuijs, quæ supra terra &c. terra sustentatur, & in essentia, ac virtute conseruatur, ita vt fructus ferat. In homine igitur quoq; humectatio talis est, vt terra mycrocosmi, id est caro, sanguis, ossa, nerui absq; tali humore non possunt consistere. Adest igitur in eo aquæ elementum, item metheorica impressio, quæ in superficie humectat. Adhæc sciendum, quia homo ex sanguine, & carne cõstat necesse est, vt in sese balsami proprium habeat, à quo sustentetur. Ille balsamus in corpore salis est. Et sic à sale homo, tanquam à balsamo sustentatur. In terra tales etiã pprietates balsami sunt, ex quibus terræ vires aluntur: quæ quoq; à sale sunt. Illud sal si excrementa sua à sese proijcit, sal petraë efficit, &c. In homine igitur si sal excrementum, & screationes à se purgat, nisi statim expulsua
vir-

virtus adsit: quæ ea ex corpore abijcit, ac propellit, fit vt coagulationis spiritu accedente, ista excrementa salis coagulentur, & in tartareum lapidem transmutentur. Isti igitur lapides durissimi sunt, & grauissimas passiones pariunt. Hæc quia sic de hoc tartaro recensui sciendum est, ad eundem modum curam incipiendam esse, & constituendam, non vt ad tartarum, de quo superioribus capitibus tractauimus, sed ad hunc, quæ nunc describimus, cruoris tartarum. Namq; huius tartari aliæ causæ, alius fons, et origo est. Igitur et in medicamentis, & cura aliter procedendum non immerito est. Cura igitur ex eo procedere debet, ex quo et morbus processit. i. ex corpore eo, ex quo tartarus prouenit, & quauis præcipue iam de vesicæ tartaro loquimur, tamē & ea simul comprehendimus, quæ alijs in locis sunt tartara. Nam quomodo peregrinus tartarus tū in renibus & vesica, tū alijs in locis generatur, sic hic quoq; cruoris tartarus alia loca, & vasa in toto corpore occupat.

occupat. Hoc certè animaduertendū est:
Quod excremēta tartari naturalis ad ve-
sicā sese ponunt, & desuper destillat, & sic
in canale confluit, ac ripā, ceu flumina cō-
stituit. De cura igitur dicēdo, sciendū est,
id quod supra monuimus: ex eo curam pro-
cedere debere, ex quo tartarus processit,
id est, in cruore mysteriū huius arcani si-
tum est, et hoc modo tartarus hic dissolui-
tur, ac iterum ad primam materiam redu-
citur. Cruor igitur statim in vitreo vase
coagulari debet, supra feruidā aquam, de
inde calcinādus, quo pacto id optimè fieri
potest, & cum ppria vnda extrahi, ac vo-
latilis fieri debet, vt nihil aliud sit in eo, q̃
ascendat: huic liquori adde dimidiam par-
tem liquoris duræ glaciei, & administra p̃
Syringam, et tam subtilis efficietur, vt in
portionibus penetrare possit. Ascēdit enim
semper, non descendit: benè quidem igitur
& commodè, si regimen, & balnea, itē to-
tus processus, ac ordo, qui de peregrino tar-
taro traditur, addantur, in hoc, vt supra
Y sæpius

sæpius monui. Hoc tamen diligenter obseruandum, ne id per Syringã negligatur, quia id ipsum arcanum in hoc lapide tartareo, cruoris natalis est. Sic porro alius processus de corruptione cuiuslibet tartari silicei, marmorei, qui in renibus, ac vesica generatur, notãdus est: & sic quod omne illud quo aurum liquefit, & in resinam redigitur, etiam hunc tartarum à coagulatione sua in liquefactionem, & resinam reducere potest. Dicet autem quis illud per corrosiuũ fieri necesse est. Ad quod ita respondet, non per corrosiua solũmodo aurum reducit, imò et absq; corrosiuis alia sunt apta, et vtilia simplicia, quæ idem faciunt, & tamen corrosiua nõ sunt. Vti est manna ex floribus extracta, illa enim si circulatur aurum certè reducit, & sic quoq; quemlibet tartarum reducit, cuiuscunq; etiam generis sit, si modo per Syringam administratur. In hoc saltem summa artis sita est, vt ea medicina tartarum inueniat, ac tangat. Sicut etiam vini essentie

tiae cineratae, quæ quoq; aurum in oleū album reducūt, & in eo quamuis reduci ex parte iterum potest, tamen non omne reducitur. Et hoc notare hic satis est, vt resoluetur saltem, ne iterum in homine coaguletur tartarus, & sic resolutio eò statim & repentiè expulsiua virtus adiuuari debet, vt resolutū mox expellat: dum liquidū adhuc est. Nam si postea extra hominē iterum coaguletur, & in vltimam suam materiam reducatur, parum id quidē refert. Et sic tartarorum curam benè, et explicitè comprehensam, ac traditam à me esse spero. Medicus igitur iam adesse debet: qui ita expertus, & circa medicinam tutus sit, vt omnia intelligat, & in omnibus agere sciat: qui non receptorum saltē compactor sit, et sic vbiq; isto vocabulo cōcludat. Fiat potus. Necesse est enim aliud in medicina fundamentum, quàm illud, fiat: Recipe decoquatur secundū vsum.

CAPVT XXII.

Y 2

De

De pleniore intellectu
omnium prædictorum declara-
tione, & de vberiore prepara-
tione, & administratio-
nis explicatione.

IVcūdus quidem, & facilis labor esset:
de medicina scribere, si etiam illi adessent: qui scripta intelligerent, aut intelligere præ stupore, ac imperitia posset. Quia autem illi desunt, difficilimus labor est, & vix possibile est, vt tam crasse, & tam pingue omnia dicatur, vt ab imperito medicorum vulgo intelligatur. In hoc enim si quis de vero fundamento, medicinæ cū nostræ ætatis medicis loquitur, nihil penè aliud agit, quàm si quis sutorem quēdam suæ artis imperitum fortè de artificio suo admoneat, & sutor id ipsum, de quo admonetur, non intelligit: De filo sutorio admonetur, ille filum nullum nouit: de calceorum formis audit, & nescit, an ex ligno, aut alia materia sint: de atramento sutorio

rio docetur, quid atramentum sit, non percipit. Quod certè insulsum, ac valdè ineptum videtur. Quomodo igitur de summa artis is doceri potest: cui fundamenta, & prima principia desunt? Si medicis dico, hoc facite, id accipite, sic agite, illi autem, quid id sit, de quo loquor, non intelligunt: modum agendi, & procedendi ignorant: nūquāso hæc doctrina, ac peritia magna dici potest? Num laus esse potest: si artifex instrumenta sua, & obiecta ignorat? si argentarius monetā nescit, si agaso equos ignorat, si lanus sectionis imperitus est? & tamen interim fortiter clamant: scribe quæ intelligantur. Discite autem vos discipuli in scholis moneo, ut intelligatis: non enim prima elementa, non principia, aut fundamenta iam scribo: nec ijs scribo. qui adhuc sunt pueri, nec principia tantū. Sin autem puerilia adhuc ignorant, quid rectè agi cum istis potest? Baccalaurium esse, nilq̃ intelligere: magistratum esse, & nil scire: Doctorem esse, & opinari saltē,

nimis parum quidem est. Iam igitur vos medicos rogo, dicite, num in libris vestris tota, & integra medicinae fundamenta continentur, si enim continentur: certè necesse nō habetis, ut à me instruamini, aut ut plura discatis, sin minus: certè necessarium esset, ut plura disceretis, non saltem mulis, ac equis inequitare, et si in libris vestris medicina certa continetur: certè non esset, quod patientes vestri vos vituperarent, calumniarentur, & sic execrarentur. In hoc libro tartarum saltem proposui: quem duplici via tractavi, ut primo de peregrino, qui communior est: secundo de cruoris tartaro dixerim, scio autem hanc theoricam difficilem, ac peregrinam multis fore: quo tamen fundamento, & qua experientia scripta mea nitantur, id res ipsa spero indicabit, & ideò cum mea vestram theoricam componere debetis, ut sic veritas magis elucescat, et certius, quae firmior sit, iudicetur. Etenim illud spero: neminem medicinae deditum esse: qui me-

am

am theoricam non intellecturus sit: adeò
pingui, & adeò facili stylo eam conscribere
conatus sum, vt etiam mutus, aut sti-
pes eam intelligere, credo, queat. Curas po-
sui iuxta capitorum dispositionem, & cer-
te si interim eas legitis, nec intelligitis: me
vestrorum miseret, & valdè doleo vicem
vestram: cum de vestra professione, ac ar-
tè hæc omnia sunt. Qua enim quæso lau-
de dignus foret is: qui Theologi nomen
circumferret, nec Euangeliorum textum
cognitum haberet? qui de Dauide, & a-
lijs rudis esset, aut si quis Iureconsultus
ignoret: quæ Romani Imperatoris pote-
stas in condendis legibus sit? aut quis Chri-
stianum se gloriatur, nec fidei Christianæ
articulos, didicit. Certè inutiles tales om-
nes sunt, nec digni, qui ferantur. Et vt
exemplo vtar: quomodo auis volabit pri-
usquam alæ, ac pennæ creuerint, sic neq;
Doctor aliquis esse potest, qui nec pennas,
nec alas in arte sua habet. In sacra scri-
ptura dicitur fidem absq; operibus mor-

tuam esse: cur igitur nomen absq; operibus? cur medicus absq; medicina? artifex absq; artificio, non mortuus quoq; iudicandus est? Semper in qualibet re duo coniuncta, ac quasi copulata esse debent. Sic enim Deus ea ad inuicem ordinauit, Fidem, & opera: Doctorem, & scientiam, medicum, & medicinam, artificem ad artem, &c. Quorum nullum absq; altero esse, aut consistere potest, ideò etiam dicitur Veli illi, qui solus est, nam si fortè ceciderit, nullum habebit, cuius auxilio subleuetur: quod & hîc locum habet. Veli enim Apostolo, qui absq; operibus, medico qui absq; medicina, gladiatori qui absq; gladio est. Quia igitur Deus ipse prohibet, ne homo solus sit: meritò quisq; in hoc attendat, ne solus inueniatur, ne fortè cadens nunquam resurgat. Hæc omnia ideò indico, ne soli sitis: sed coniuncti, ne vnus, sed duo, ne simplius, sed duplus, & sic ut quæ legitis plenè, & perfectè intelligatis. Nec melius hunc librum declarare possum:

sum: nisi vt id prius vos agatis, vt fundamenta, principia, ac pura rudimenta primò discatis. Quomodo enim is certum in aliqua re finem apprehendit: qui principij rudis est. Certè deficiente principio, & ea deficient, quæ à principio oriuntur, & quasi fluunt. Non diu admodum est, dum mihi literæ à Doctore quodam Fabrico, quas, vt ipse putabat, amice scripserat, redditæ sunt, in quibus admonet, & hortatur, vt quia medicinæ hætenus semper tam honorifica, ac splendida professio fuerit, me non debere ita eam vituperare, ac contemnere, nec tam multos honorificos viros Doctores (qui apud omnes hætenus magno in honoris gradu habiti sunt) contumelijs afficere, aut ita apud vulgum de eorum imperitia disserrere. Cum autem memoria multorum virorum in maximis, ac præclaris ciuitatibus consularium dignitatis recordor: qui summa quidem laudis præconia primò merebantur, vt Norinbergæ, Augustæ, &c.

tandem autem apparente infidelitate, & maleficijs in furcam suspendebantur. Certe non magnifacio istam fucatam honestatem, quæ cum vituperio ac malitia confuncta est. Si igitur non spectatur: quàm honorificè se quis gerat: sed quàm honestus sit: cur quæso in illum non inueherem: qui eum se ostentat: qui verè nō est. Nam etsi ea ignorantia obstare videbatur, ut quia apud vulgus tales nō apparent: raro tamen talis ignorantia inuenitur, quæ non in scientiam olim erumpat, & quæ non nota omnibus fiat. Quid autem ignorantiam sequatur bonus Faber scribere debuisset, de esse nimirum, non de aestimari. Scripsit mihi alius etiā, quod scilicet latinus, item Græcus bonus sit: quæ omnia grata mihi acciderunt, laudo enim viros bonarum literarum peritos, quod maius tamen, ac quod præcipuum in eo desideratur, medicum nempe bonum esse, de eo nihil scripsit. Sit ordinarius, concedo: quia tamen etiam ordinarius

narius vel gilvus, vel casius, aut alij coloris esse potest, illud mortuum nomen me parum mouet. Hæc omnia ideò refero, vt ab omnibus intelligatur, plura ad Medicinam pertinere, quàm quæ hætenus tributa sunt, & medicum verum non ordinarium, sed athletam, & pugilem esse debere, id est, non verbis, sed re ipsa, & opere se medicum ostendere, ac probare debere. Discat quilibet cum nomine rem coniungere, & prius quidem rem ambire, sic fœliciter in medicina, & alijs artibus quis versabitur. Hæc q̃ de Tartaro dixisse sufficiat.

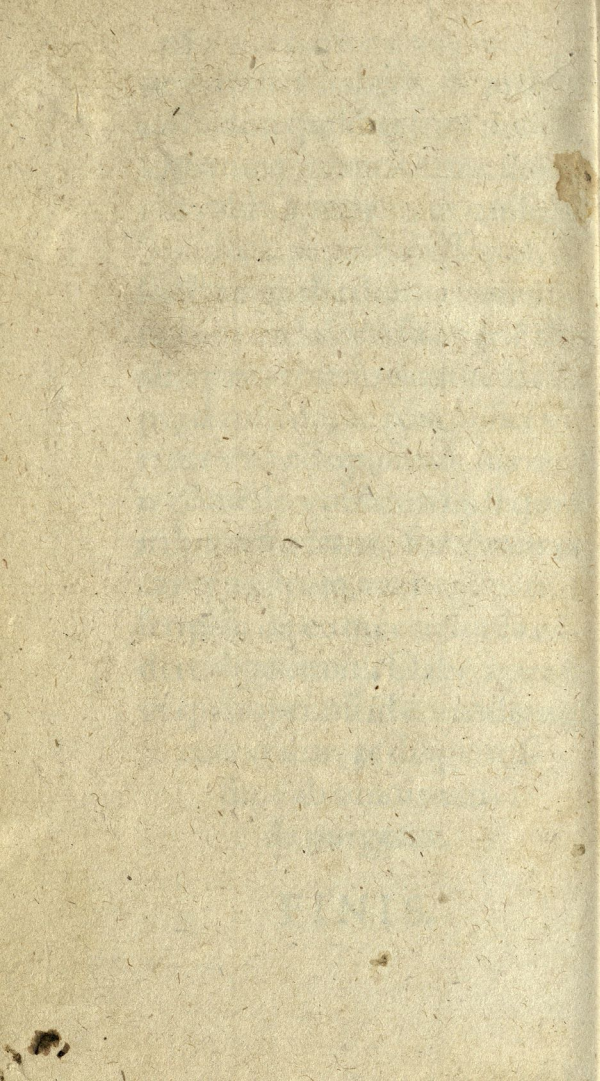
Conclu-

Conclusio.

Sic præclarissimi, ac magnifici viri perfecta, ac absoluta sunt, opera illa, quæ pro summa animi mei beneuolentia, ac amore vobis indicare volui. Summeq; rogo, vt ea grato, & benigno animo à me accipere, & propter comunem omniũ utilitatem, prælo committere dignemini. Nisi enim vestra opera auxilio, & consilio hi libri in lucem emittantur: certè actum erit: nec vnquam sperandum, vt exprimantur, propter assiduam industriam Galenistarũ, qui hos libros opprimere omnibus viribus conantur: idq; propter plures causas. Primo quia stultitia ipsorũ nimium

um proditur. Secūdo quia culling ipsorum multū decrescēt. Tertio quia ferre, aut pati nequeūt: quod vulgo etiam medicinam discunt, de ea loquantur, eamūe exerceāt: sed id magis, & optant, et volunt: vt penes ipsos solos maneat, vt ipsi saltem lucrum ex ea sibi parare queant. Nec cogitant interim medicos semper futuros esse: qui ceteris antecellant, etiamsi quilibet hominū per sese medicus sit. Hoc. n. planè necesse est semper Doctores esse: qui quasi iudices, ac saniores de ordine iusto, ac dicta ceteros instruāt. Nam etiamsi omnes egrotātes per sese medicamenta sibi apta cognoscunt: tamē experiētiam
non

707.

1907.

5. B

